

Danmarks nationale skovprogram

Danmarks nationale skovprogram

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
juni 2002

INDHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENDRAG	5
Baggrund	5
Behov for opdatering af skovpolitikken	5
Målsætninger	5
Handlingsplan for opfyldelse af målene	6
<i>Natur og miljø</i>	6
<i>Økonomi</i>	8
<i>Sociale hensyn</i>	9
<i>Mere skov og natur</i>	10
<i>Viden</i>	10
<i>Internationale mål</i>	11
1. BAGGRUNDEN FOR DET NATIONALE SKOVPROGRAM	13
2. SKOVPROGRAMMETS OPBYGNING OG AFGRÆNSNING	15
3. SKOVPROGRAMMETS UDARBEJDELSE	17
3.1 Offentlig debat	17
3.2 Skovkonference	19
3.3 Skovrådet	19
3.4 Wilhjelmudvalget	20
4. STATUS FOR SEKTOREN	21
4.1 Skovressourcen	21
4.2 Økonomi	22
4.3 Natur	24
4.4 Kulturarv, landskab og geologi	24
4.5 Friluftsliv	25
4.6 Klima og miljøbeskyttelse	25
4.7 Lovgivning	26
4.8 Institutioner	26
4.9 Internationale forhold	27

5. SKOVPROGRAMMETS MÅLSÆTNINGER	29
5.1 Vision	29
5.2 Mål og delmål	29
5.3 Målsætninger på ejendomsniveau	31
5.4 Retningslinier for bæredygtig skovdrift	31
6. INDSATS FOR SKOVENES NATURINDHOLD, DET FYSISKE MILJØ OG DYRKNINGSGRUNDLAGET	33
6.1 Status	33
6.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler	33
6.3 Fremtidig indsats	34
7. SKOVRESSOURCER OG ØKONOMI	39
7.1 Status	39
7.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler	40
7.3 Fremtidig indsats	41
8. FRILUFTSLIV	47
8.1 Status	47
8.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler.	49
8.3 Fremtidig indsats	50
9. NY SKOV	53
9.1 Status	53
9.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler	53
9.3 Fremtidig indsats	54
10. OPBYGNING OG FORMIDLING AF VIDEN OG KOMPETENCE	57
10.1 Statistik og overvågning	57
10.2 Forskning og udvikling	58
10.3 Uddannelse	61
10.4 Vidensdeling- og formidling i skovbrugserhvervet	65
11. DEN INTERNATIONALE INDSATS	71
11.1 Status	71

11.2 Eksisterende mål og virkemidler	72
11.3 Fremtidig indsats	74
BILAG 1. FORKORTELSER	77
BILAG 2. DANSKE RETNINGSLINIER FOR BÆREDYGTIG SKOVDRIFT PÅ EJENDOMSNIVEAU	79
BILAG 3. OPFØLGNING PÅ NATURSKOVSTRATEGIEN- 1992	82

SAMMENDRAG

Baggrund

Det danske skovareal er på ca. 486.000 ha (473.000 ha bevokset) svarende til 11% af landets samlede areal. Den årlige træproduktion fra skovene er i størrelsesordenen 2 mill. m³. Dermed er Danmark i stand til at dække omkring 25 % af sit træforbrug på i alt 8 mill. m³. Tre fjerdedele af skovarealet er i privat eje, medens den sidste fjerdedel er offentligt ejet, primært i form af statsskov. Der er ca. 2000 fuldtidsbeskæftigede i den primære skovsektor. Skovens produktion af råtræ er også af stor betydning for træindustrien, som har langt større økonomisk og beskæftigelsesmæssig vægt. Skovene er endvidere af stor betydning for friluftslivet. Det anslås, at hver dansker i gennemsnit besøger skovene 11 gange årligt, og at 90% af befolkningen besøger skoven mindst én gang årligt.

Behov for opdatering af skovpolitikken

Efter Verdenstopmødet om miljø og udvikling i 1992 i Rio og en række efterfølgende internationale skovpolitiske initiativer, blev der i 1994 udarbejdet en samlet redegørelse om skovpolitik "Redegørelse til Folketinget om en samlet dansk skovpolitik i lyset af Rio- og Helsinki-konferencerne". Redegørelsen indeholdt en 12-punktsplan for skovpolitiske initiativer. Den udvikling, der har været siden 1994 i skovbruget og samfundet, nationalt og internationalt, betyder, at tiden nu er inde til at opdatere skovpolitikken.

Et nyt skovprogram vil samtidig imødekomme internationale anbefalinger om, at landene udarbejder nationale skovprogrammer forud for Verdenstopmødet i Sydafrika i august-september i år. Skovprogrammerne skal udarbejdes i samspil med befolkningen bl.a. for at styrke tilliden mellem myndigheder og befolkning.

Arbejdet med det faglige grundlag for skovprogrammet blev påbegyndt i 2000. Interesserede borgere deltog i forskellige arrangementer i skovene, i en debat om skovene på Internettet og sendte postkort mv. til Skov- og Naturstyrelsen, både centralt og decentralt. Skovdebatten blev afsluttet med en konference. Efterfølgende er skovprogrammets indhold blevet drøftet i Skovrådet. Der har endvidere været afholdt en række temamøder om særlige emner knyttet til skovprogrammet med deltagelse af erhvervet og andre interesserede. Der foreligger således nu et solidt grundlag for en ny skovpolitik.

Målsætninger

Hovedmålsætningen for udviklingen af skovbruget er en udvikling i retning af bæredygtig skovdrift, der varetager tre typer hensyn: de økonomiske, de økologiske og de sociale. For hvert mål er der skitseret en række virkemidler, som kan realisere målet. Virkemidlerne understøtter skovbruget som erhverv og bygger på tillid og frivillighed, dvs. målene fremmes gennem dialog, oplysning, vidensopbygning og aftaler. Ansvar for en fornuftig skovforvaltning skal således i højere grad være skovforvalterens eget. Mange af disse virkemidler bidrager til flere mål.

Programmet har seks overordnede mål:

<i>Natur og miljø</i>	Omstilling til en mere naturnær skovdrift og bevaring af skovens naturværdier, bl.a. ved at 10 % af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.
<i>Økonomi</i>	Sikring af skovbruget som erhverv gennem etablering af bæredygtige økonomiske rammebetingelser.

<i>Sociale hensyn</i>	Fastholde og udvikle skov som et velfærdsgode, hvor befolkningen sikres muligheder for friluftsliv og naturoplevelser i skoven.
<i>Mere skov og natur</i>	Skovarealet skal forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af en trægeneration (80- 100 år). Målsætningen udvikles med henblik på styrkelse af naturindholdet og lokal deltagelse i indsatsen.
<i>Viden</i>	Velfungerende kompetenceopbygning og udveksling af viden i skovsektoren. Adgang til opdateret og relevant viden som et grundlag for skovpolitikken gennem forskning, uddannelse, formidling og information.
<i>Internationale mål</i>	Fremme af bæredygtig skovdrift såvel globalt, regionalt (Europa, EU) som i Norden og Østersøområdet.

Handlingsplan for opfyldelse af målene

For hvert af målene er der angivet en række virkemidler. Tilsammen udgør disse en handlingsplan for hvordan målene søges opfyldt:

Natur og miljø

Omstilling til en mere naturnær skovdrift og bevaring af skovenes naturværdier, bl.a. ved at 10 % af det samlede skovareal inden 2040 har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål.

Skov med biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål

Naturskovsstrategiens fra 1992 sigtede mod senest i 2040 at udlægge 40.000 ha naturskov, urørt skov og gamle driftsformer. Dette mål udbygges og fastholdes ved, at der arbejdes hen imod, at 10 % af det samlede skovareal inden 2040 skal have natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål. Denne "biodiversitetsskov" vil indeholde dels særligt naturmæssigt værdifulde skove, som beskyttes, og dels skovarealer, som søges udviklet med henblik på natur og biodiversitet. Biodiversitetsskov vil bl.a. indeholde skov i EU habitatområder, skov udlagt som urørt skov, og skov som drives med særlige driftsformer.

Indsatsen kræver en yderligere afklaring af naturskovsbegrebet, som hidtil har været baseret på bevoksningens genetiske oprindelse. Der er behov for en mere praktisk definition, der tager udgangspunkt i, hvad der er bevaringsværdigt, og som samtidig letter skovejernes mulighed for at identificere værdifulde områder og prioritere indsatsen for deres beskyttelse.

Målet søges opfyldt ved:

- i 2002- 2003 at revurdere naturskovsbegrebet,
- i 2003 at udarbejde en redegørelse om, hvilke naturværdier der ønskes bevaret og prioriteret ved udlæg af biodiversitetsskov,
- i 2004 at udarbejde en rapport, der identificerer og fagligt vurderer en bruttoliste med potentielle områder til biodiversitetsskov,
- at vurdere graden af målopfyldelse senest i 2010,
- at inddrage spørgsmålet om EU- habitatområder i dette arbejde,
- at udlægge ca. 1.000- 2.000 ha biodiversitetsskov i statsskovene m.h.p. som et første trin at opfylde de målet om 10% biodiversitetsskov i statsskovene allerede i 2010,
- at sikring af naturskov/udlæg af biodiversitetsskov fremmes gennem certificeringsordninger,

- at der gennemføres en formidlings - og rådgivningsindsats vedr. naturskov og biodiversitetsskov overfor skovbrugserhvervet,
- at der på baggrund af en bruttoliste med potentielle områder til biodiversitetsskov efter behov indgås frivillige aftaler.

Naturnær skovdrift

Omstillingen til en mere naturnær skovdrift vil påvirke de fleste af programmets mål. Naturnær skovdrift bygger på naturlige økologiske processer og lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige, herunder især hjemmehørende træarter. Denne driftsform forventes at medføre en række økonomiske fordele, idet udgifterne til f.eks. etablering og pleje af bevoksningerne forventes at kunne reduceres. En arbejdsgruppe med deltagelse fra skovbrugserhvervet, træindustrien, grønne organisationer, brugerorganisationer, forskning, undervisning, amter, kommuner og stat har udarbejdet et sæt ”operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift”, som repræsenterer et gennemarbejdet grundlag for naturnær skovdrift i Danmark (se bilag 2).

Målet søges opfyldt ved:

- at der iværksættes videnopbygning – forskning og udvikling – om naturnær skovdrift,
 - at der iværksættes formidling og information om naturnær skovdrift,
 - at der herunder gøres en indsats for at udvikle naturnær skovdrift med et økonomisk sigte,
 - at der udvikles og implementeres certificeringsordninger som fremmer bæredygtig skovdrift.
- og at der i statsskovene
- i 2004 udarbejdes en handlingsplan for statsskovdistrikternes overgang til naturnær skovdrift jf. de operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift,
 - sker en vurdering af de eksisterende retningslinier for driften af statsskovene i lyset af handlingsplanen for statsskovdistrikternes overgang til naturnær skovdrift,
 - sker en fuld konvertering til naturnær skovdrift i løbet af en trægeneration dvs. 80-100 år, og at de naturnære driftsprincipper implementeres på 25% af statsskovarealet indenfor de første 10 år,
 - sker en udfasning i brugen af pesticider.

Lovgivning

Et helt centralt virkemiddel bliver at revidere Skovloven af 1996 - sandsynligvis i 2003. Revisionen skal give friere rammer for skovdriften samtidig med at arealanvendelsen som skov fastholdes og skovressourcen bevares. Der er ingen intentioner om, at skov generelt skal kunne inddrages til andre anvendelser.

Erhvervet har påpeget, at skovloven er for detaljeret i sine krav og har udtrykt ønske om, at de bør lempes i retning af større fleksibilitet og mere frihed i driften. En sådan ændring er et logisk skridt på vejen mod udmøntning af retningslinierne for bæredygtig skovdrift ved at give skovejerne mulighed for fuldt ud at udnytte og udvikle potentialet, herunder det økonomiske potentiale, i naturnær skovdrift. Samtidig må en revision inddrage rammerne for at fremme den biologiske mangfoldighed f.eks. ved at lette mulighederne for tilgroningsskov, græsningsskov, stævningsskov, urørt skov, ubevoksede naturarealer m.v. Skovlovens forhold til og sammenhæng med relaterede love f.eks. landbrugsloven, planloven, stormfaldsloven m.v. gennemgås.

For at få det fulde udbytte af friere rammer for skovdriften i en ny skovlov, må der følges op med en forsknings- og udviklingsindsats samt øget formidling og rådgivning om naturnær skovdrift.

Udvikle skovsektorens potentiale til at bidrage til miljømål

Skove har en miljøbeskyttende virkning f.eks. i forhold til beskyttelse af grundvandet, lagring af CO₂ og produktion af fornybart materiale og CO₂-neutralt brændsel.

Målet søges opfyldt ved:

- at samarbejdet om grundvandsbeskyttelse styrkes bl.a. gennem udarbejde af rammer/aftaler for medfinansiering fra de vandværker, som har en interesse i den forbedrede grundvandsbeskyttelse,
- at Kyotoprotokollens muligheder for økonomisk honorering af CO₂ binding i skovene vurderes og udmøntes.
- at biomasseaftalen implementeres.

Økonomi

Sikring af skovbruget som erhverv gennem etablering af bæredygtige økonomiske rammebetingelser.

Et skovprogram kan ikke isoleret betragtet afhjælpe skovbrugets vigende økonomi, i det omfang den er forårsaget af det aktuelt lave prisniveau på det internationale råtræmarked. Omvendt vil enhver styrkelse af erhvervets rammebetingelser have betydning i en situation, hvor skovbruget befinder sig på et usædvanligt lavt indtjeningsniveau. Det forudses, at mere frie rammer for skovdriften vil kunne styrke skovbrugets økonomi i et vist omfang. Generelt vil det blive tilstræbt at friholde erhvervet for yderligere økonomiske byrder og begrænsninger.

Målet søges opfyldt ved:

- at de økonomiske incitamenter/kompensation til skovbrugserhvervet løbende målrettes mod skovprogrammets målsætninger, herunder bevaring af naturværdier, skove i naturbeskyttelsesområder og/eller konvertering til naturnær skovdrift, forbedring af skovbrugets økonomi, m.m.
- at der iværksættes en indsats indenfor forskning, udvikling, information, rådgivning og uddannelse med henblik på fremme økonomien i naturnær skovdrift på både kort og lang sigt,
- at indsatsen for produktudvikling og anvendelse af træ fortsætter,
- at der gøres en fortsat indsats for at udvikle afsætningen af skovbrugets produkter også udover traditionelle råtræprodukter, f.eks. flis, juletræer og pyntegrønt, jagtudlejning m.m.,
- at Kyotoprotokollens muligheder for økonomisk honorering af CO₂ binding i skovene vurderes og udmøntes,
- at mulighederne for samarbejde knyttet til grundvandsbeskyttelse vurderes og udmøntes bl.a. gennem udarbejde af rammer/aftaler for medfinansiering fra de vandværker, som begunstiges af den forbedrede grundvandsbeskyttelse,
- at loftet over den primærkommunale grundskyld på produktionsjord på 12 promille videreføres foreløbigt,

- at certificering af træ og træprodukter styrkes gennem udvikling, afprøvning, information, oplysning og dialog, koordinering og samarbejde mellem såvel forbrugere, erhverv, organisationer, myndigheder og certificeringsordninger.

Sociale hensyn

Fastholde og udvikle skov som et velfærdsgode, hvor befolkningen sikres muligheder for friluftsliv og naturoplevelser i skoven.

Skovene er danskernes foretrukne besøgsmaal i det åbne land, og denne funktion har voksende betydning. Dette tillægger skovene en betydelig velfærdsøkonomisk værdi.

Målet søges opfyldt ved:

- at naturnær skovdrift udvikles under inddragelse af hensynet til friluftslivet for at skabe attraktive skove for en stor del af friluftslivet,
- at der gennem skovrejsning arbejdes mod, at der er attraktiv og varieret tilgængelig skov i nærheden af alle bymæssige bebyggelser i Danmark,
- at hensynet til friluftslivet yderligere styrkes i forbindelse med privat som offentlig skovrejsning,
- at der i statsskovene fastholdes og udvikles udvidede adgangsmuligheder bl.a. med henblik på endnu større åbenhed overfor ønsker fra borgere, lokale organisationer, skoler, kommuner m.v. om anvendelse af skovene til friluftsliv,
- at der i statsskovene fortsat gøres en særlig indsats for at sikre publikumsfaciliteter,
- at der i de private skove på frivillig basis samarbejdes om adgangsmuligheder og åbenhed overfor borgere, lokale organisationer, skoler, kommuner m.v. samt etablering af publikumsfaciliteter bl.a. baseret på erfaring fra statsskovene, herunder naturvejlederordningen, ”Skovens Dag” og projektet ”Skoven i Skolen”,
- at der med basis i såvel de offentligt som de privat ejede skove arbejdes for et omfattende udbud af formidlingsmuligheder, herunder naturvejledning, naturskoler, naturbørnehaver og økobaser,
- at udviklingen af materiale til pædagoger, forældre, folkeskolen og gymnasier søges styrket bl.a. gennem anvendelse af Internettet og i samarbejde med amts- og primærkommuner, lokale foreninger, skoler, institutioner m.v.,
- at der formidles og informeres vedr. adgangsregler og aktivitetsmuligheder i henholdsvis offentlige og private skove,
- at der sker en særlig indsats for handicappede,
- at udviklingen af projekterne ”Skoven i Skolen” og ”Spor i Landskabet” fortsætter,
- at der ikke på nuværende tidspunkt sker ændringer i Naturbeskyttelseslovens adgangsregler, idet der er muligheder for og åbenhed om på frivillig basis at acceptere en række udvidelser af adgangsretten, som følger op på Adgangsudvalgets anbefalinger.

Mere skov og natur

Skovarealet skal forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af trægeneration (80- 100 år). Målsætningen udvikles med henblik på styrkelse af naturindholdet og lokal deltagelse i indsatsen.

Generelt må de nye skove anlægges med henblik på bæredygtig og naturnær skovdrift, f.eks. ved anvendelse af lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende træarter og miljøvenlige drifts- og kulturformer i øvrigt, samt sikring af biodiversitet, produktion, vildtet, friluftsliv, kulturarv, landskab og miljøbeskyttelse. Hertil kommer ønsket om øget inddragelse af borgere, organisationer og myndigheder i skovrejsningsindsatsen.

Målet søges opfyldt ved:

- at der åbnes for, at en øget del af arealerne i skovrejsningsprojekterne udvikles naturligt som et supplement til tilplantningen,
- at der lægges reviderede retningslinier til grund for den statslige skovrejsning,
- at tilskudsordningen til privat skovrejsning revideres,
- at der gennemføres en indsats for at udvikle skovrejsningsmetoder baseret på delvis naturlig tilgroning og forceret succession,
- at der gøres en indsats for mobilisering af alternative finansieringskilder udover tilskud fra staten eller privat egenfinansiering, f.eks. finansiering knyttet til CO₂ binding, grundvandsbeskyttelse samt samarbejde med boligområder, kommuner m.v.,
- at skovrejsning søges fremmet gennem drøftelser med Fødevarerministeriet m.fl. med henblik på at sikre et bedre samspil mellem skov- og landbrugslovgivningen samt andre love, som regulerer forholdene i det åbne land.

Viden

Velfungerende kompetenceopbygning og udveksling af viden i skovsektoren. Adgang til opdateret og relevant viden, som et grundlag for skovpolitikken gennem forskning, uddannelse, formidling og information.

Det er et mål at skabe grundlag for, at skovejere, ansatte, entreprenør- og servicefirmaer samt myndigheder indenfor skovsektoren agerer videnbaseret og på et højt professionelt niveau.

Specifikt er det målsætningen at skabe kompetence- og videnunderlag vedr.:

- De naturnære driftsprincipper som et led i forbedringen af skovbrugets økonomiske bæredygtighed,
- Biodiversitet i skov,
- Skovenes socioøkonomiske betydning, herunder også friluftslivets betydning for befolkningens sundhed og livskvalitet
- Materialer, metoder og teknologier, herunder øget og intelligent anvendelse af træ,
- Konsekvenser af klimaændringer.

Skov- og Naturstyrelsen har ifølge skovloven en særlig forpligtelse til at iværksætte forsknings- og udviklingsarbejder, der støtter skovlovens hovedformål samt at yde vejlednings- og informationsvirksomhed. Skovprogrammet lægger op til en omstilling af skovbrugserhvervet, hvilket indebærer en stor indsats fra skovbrugets praktikere. Dette skaber et behov for information og rådgivning.

Målet søges opfyldt ved:

- at centersamarbejdet mellem KVL, FSL og Skovskolen fremmes.

Statistik og overvågning

- at der søges etableret en udbygget og mere integreret overvågning af skovene gennem et nyt koncept til en National Skovstatistik (National Forest Inventory - NFI) baseret på prøveflader - færdigudvikles senest i 2004.

Forskning og udvikling

- at der videreføres og iværksættes forsknings- og udviklingsaktiviteter med fokus på de ovenfor nævnte fokusområder.

Uddannelse

- at skovbrugets uddannelser på alle niveauer videreudvikles og integreres med henblik på at sikre en velkvalificeret rekrutteringsbase for hele Skov- og Landskabsområdet – og derigennem også for skovsektoren,
- at der sikres fleksible videreuddannelses- og kompetenceopbygningsforløb gennem videreuddannelsessystemet for voksne og aktiv efteruddannelsesvirksomhed,
- at uddannelsessystemet på alle niveauer bevarer og udbygger et internationalt sigte og udsyn,
- at den forskerskole, som er etableret gennem Skov & Landskab, sikrer solid dækning af det skovbrugsfaglige område.

Information og rådgivning

- at information og rådgivning målrettes mod skovprogrammets hovedmålsætninger bl.a. via skovbrugets konsulentordning,
- at information og rådgivning lægger vægt på at udnytte såvel det økologiske som det økonomiske potentiale i naturnær skovdrift og tilpasses ændringer i ejendoms- og ejerstruktur for at nå ud til flest mulige ejere,
- at formidling af viden fra forskning/organisationer/myndigheder til skovbrugets praktikere styrkes, bl.a. ved at sikre en bred indsats gennem besøg af skovbrugskonsulenter, trykt materiale, møder, ekskursioner, telefonrådgivning, og internetløsninger,
- at der på statsskovdistrikterne udvikles metoder og erfaring, som stilles til rådighed for skovbruget generelt,
- at der opsamles og formidles den viden- og kompetenceopbygning som finder sted i den private skovsektor under de økonomiske begrænsninger og vilkår i øvrigt, som præger sektoren.

Internationale mål

Fremme af bæredygtig skovdrift såvel globalt, regionalt (Europa, EU) som i Norden og Østersøområdet.

Bæredygtig skovdrift fremmes internationalt gennem internationale forhandlinger, handel og bistand. Danmark vil fortsat under det globale samarbejde på skovområdet støtte et forpligtende samarbejde om bæredygtig skovdrift.

Danmark vil ligeledes støtte bestræbelser på at fremme handel med bæredygtigt produceret træ, bl.a. ved anvendelse af certificeringsordninger.

Bæredygtig udnyttelse af skov- og naturressourcerne vil fortsat indgå i den danske udvikling- og miljøbistand.

Målet søges opfyldt ved:

- konkret udmøntning af internationalt vedtagne anbefalinger, konventioner m.v.,
- et stadig mere forpligtende internationalt samarbejde,
- aktiv og opsøgende koordinering mellem internationale organisationer, konventioner, andre fora m.v. med henblik på at styrke samspil og effektivitet i den samlede indsats,
- fremme af skovpolitiske målsætninger gennem udviklings- og miljøbistandssamarbejde,
- en indsats for skovene på tværs af sektorer bl.a. med henblik op at understøtte udvikling og fattigdomsbekæmpelse i den tredje verden,
- samspil mellem den nationale og den internationale indsats bl.a. i forbindelse med udmøntning af internationale anbefalinger, konventioner m.m. i Danmark,
- løbende vurdering og prioritering af den internationale indsats.
- at der internationalt arbejdes for at samle og styrke certificeringsbestræbelserne,
- at der udarbejdes en vejledning for offentlig indkøb af tropisk træ,
- at miljø er et tværgående emne i den danske internationale bistandsindsats og at bæredygtig udnyttelse af skov- og naturressourcer indgår i såvel en social, som en økonomisk og miljømæssig sammenhæng,
- at den danske ressourcebase fortsat udvikles.

1. BAGGRUNDEN FOR DET NATIONALE SKOVPROGRAM

Skovene er af helt afgørende betydning for jordens biologiske mangfoldighed. Endvidere er mere end 1,6 milliarder mennesker afhængige af skovene i deres daglige økonomi. Dette understreger behovet for at skabe de bedste rammer for såvel skovenes natur som deres økonomi.

Danmark var oprindeligt et skovland, og de danske skove er derfor vigtige levesteder for oprindelig biologisk mangfoldighed. Samtidig er friluftslivet i skovene blevet en af skovenes vigtigste funktioner. Der aflægges årligt i størrelsesordenen 50 millioner besøg i de danske skove. 90% af befolkningen besøger skoven mindst én gang årligt.

Økonomisk er den primære skovsektor en lille sektor. I 1999 var skovbrugets bruttofaktoriindkomst (produktionsværdi – værdien af rå- og hjælpestoffer) ca. 1.1 mia. kr., og der var godt 2000 fuldtidsbeskæftigede i erhvervet. Hertil kommer et stort antal deltidsbeskæftigede. Træindustrien har imidlertid godt 14.000 fuldtidsbeskæftigede og en eksport i 2000 på næsten 5 mia. kr.

Træproduktionen fra de danske skove udgør kun ca. 2 millioner m³ årligt, men det nationale træforbrug har en størrelsesorden af ca. 8 millioner m³ årligt.

Skov har stor betydning for miljø, økonomi og velfærd globalt såvel som i Danmark. Dette er baggrunden for skovprogrammet.

En sektorpolitik på skovområdet er ikke noget nyt for Danmark. I 1994 udarbejdedes Strategi for Bæredygtig Skovdrift, som samme år blev lagt til grund for en ”Redegørelse til Folketinget om en samlet dansk skovpolitik i lyset af Rio- og Helsinkikonferencerne”. Redegørelsen indeholdt en 12-punktsplan for de næste års skovpolitiske initiativer.

Danmark fik således allerede i 1994, hvad der kan betragtes som et nationalt skovprogram. Siden har følgende givet et behov for opdatering af sektorpolitikken i form af et nyt skovprogram:

- udviklingen i skovbruget og samfundet siden 1994, herunder skovsektorens aktuelt vanskelige økonomiske situation,
- behovet for at gøre status over opfølgningen på Strategi for Bæredygtig Skovdrift fra 1994,
- behovet for at sikre opfølgning på internationale aftaler og anbefalinger vedtaget siden 1994,
- øget vægt på inddragelse af offentligheden i udarbejdelse af Nationale Skovprogrammer, jf. IPF/IFF's anbefalinger og bestemmelserne i Århus Konventionen,
- udmeldingerne i regeringens nationale bæredygtighedsstrategi,
- behovet for international afrapportering på Verdenstopmødet for bæredygtig udvikling der finder sted i Sydafrika i 2002 (i tiåret for UNCED).

Skovprogrammet skal bidrage til at udmønte regeringens politik, bl.a. bæredygtighedsstrategien, og herunder følge op på de fastlagte målsætninger og anbefalinger. Skovprogrammet tager et bredt udgangspunkt i bæredygtighedsbegrebet og forholder sig til målsætninger vedrørende natur, miljø, økonomi, friluftsliv og kulturarv, således at programmet får karakter af en egentlig sektorstrategi.

FN's Mellemstatslige skovforum, IPF, har i 1997 anbefalet, at alle lande udarbejder nationale skovprogrammer. IPF's anbefalinger er meget åbne og tager i høj grad udgangspunkt i udviklingslande, men to områder er særligt vigtige og samtidig relevante i en dansk sammenhæng nemlig, 1) at programmet bør udarbejdes under inddragelse af alle interesserede parter, og 2) at programmet bør indeholde kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift. Det er derfor vigtigt, at der i processen har været en offentlig debat, og at der er blevet udarbejdet operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift.

2. SKOVPROGRAMMETS OPBYGNING OG AFGRÆNSNING

Rammerne, baggrunden og processen omkring udarbejdelsen af skovprogrammet er beskrevet i kapitel 1- 3. Kapitel 4 giver en status for sektoren og herefter er der opstillet en række mål og delmål for skovpolitikken i kapitel 5.

Målene er opdelt i kategorier i forhold til bæredygtighedens ”tre ben”, dvs. natur og miljø (økologi), økonomi og produktion (økonomiske forhold) samt friluftsliv og anden rekreativ brug af skovene (sociale forhold). Herudover er der tre særlige målkategorier for henholdsvis ny skov, viden/information/formidling og internationale forhold.

For hvert mål beskrives i kapitel 6-10 baggrunden for målet, virkemidler, status og behovet for initiativer på området.

Kapitel 11 beskriver mål og virkemidler i den internationale skovpolitik.

Skovprogrammet sigter mod den primære skovsektor. Træindustrien og handelen indgår, hvor det måtte have direkte relevans for den primære skovsektor, ligesom det indgår, hvorledes skovprogrammet må forudses at påvirke træindustri og handel. Men programmet udgør ikke en sektorplan for træindustri- og handel.

3. SKOVPROGRAMMETS UDARBEJDELSE

Dialogen om skovpolitikken, såvel som politikken for andre sektorer, har udviklet sig i en stadig mere demokratisk retning. Dette er først og fremmest en konsekvens af den almindelige udvikling i samfundet mod mere åbenhed i beslutningsprocesserne. En lang række internationale aftaler og anbefalinger – herunder på skovområdet – inddrager nu dialog og åbenhed som vigtige elementer. Dette gælder bl.a. Århuskonventionen, som lægger op til åbenhed i miljøbeslutninger.

Strategi for Bæredygtig Skovdrift blev i 1994 udarbejdet af et interministerielt udvalg, som i arbejdsprocessen gennemførte en skriftlig høring af miljø- og erhvervsorganisationer, forskningsinstitutioner m.v.

Det nationale skovprogram er udarbejdet over en periode på ca. 2 år. I denne periode er relevante organisationer og myndigheder konsulteret, og der er afholdt temamøder, ekskursioner og drøftelser på tværs af interessentgrupper. Skovprogrammet har endvidere været udsendt i skriftlig høring, og der er gennemført en dialog på et mere folkeligt plan.

Skovprogram-konceptet beskriver både en proces og en konkret strategi, der skal udmøntes, og det nationale skovprogram er således udviklet gennem dialog og offentlig inddragelse. Det er vigtigt, at processen fortsætter, og at også programmets udmøntning sker gennem dialog og inddragelse.

3.1 Offentlig debat

Der er allerede en del viden til rådighed om befolkningens holdning til skovene. Det gælder således undersøgelsen ”Friluftsliv 95”, gennemført af Forskningscentret for Skov & Landskab, der viser, hvordan befolkningen bruger skoven og belyser befolkningens ønsker til skovenes udformning. Endvidere har forskningscentret gennemført en undersøgelse mere rettet mod det fagligt professionelle niveau, som belyser forbruget af træer og buske i Danmark.

Før skovprogrammets udarbejdelse forløb i maj- oktober 2000 en bred offentlig debat om spørgsmålene: Hvordan skal skovene se ud, og hvordan skal vi bruge dem? Hensigten var at give mulighed for at påvirke programmets målsætninger. Debatten havde følgende indhold:

Medie	Organisering	Indhold	Antal
• Skovens Dag	På skovens dag den 7. maj 2000 uddeltes frakerede postkort som bl.a. stillede en række spørgsmål om ønskerne til fremtidens skov.	Postkortbesvarelserne præges af ønsker og behov til friluftslivet. Kun få udtrykker egentlige skovbrugsfaglige holdninger.	118 postkort returneret
• Internetdebat	På skovens dag den 7. maj 2000 åbnedes en debatside på Internettet, hvor der kunne debatteres om fremtidens skov.	Internetdebatten blev præget af professionelle og organiserede debattører. Der var således tale om en faglig/politisk debat præget af enkelte indlæg om henholdsvis privatisering af statskovene og udlæg af urørte skovområder.	60 deltagere med i alt 96 indlæg
• Debat-skovture	Statskovdistrikterne og enkelte private afholdt debatskovture. Der blev uddelt postkort. For	Skovens almindelige brugere dominerede debatten. Den mere direkte kontakt	ca. 1000 deltagere fordelt på

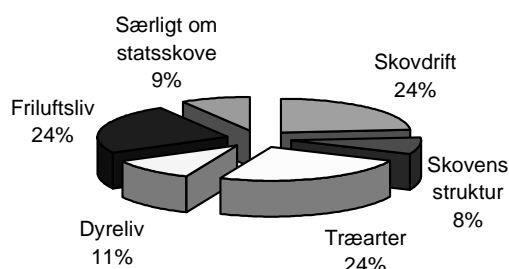
	statsskovenes vedkommende blev der rapporteret tilbage til Skov- og Naturstyrelsen.	med skovens personale har medført en noget større faglighed end tilfældet ved respons gennem postkortene.	33 ture på 22 distrikter
• Mediedebat	Debatten om skovene blev indledt med indlæg i medierne tidligt i 2000. Henover sommeren udviklede der sig en egentlig avisdebat.	Indlæg og artikler reflekterede internetdebatten med nogenlunde samme deltagerkreds.	

Debatfasen blev efterfølgende analyseret af Forskningscentret for Skov & Landskab.

Det var ikke tanken, at debatten skulle have karakter af en ”holdningsundersøgelse”, og der kan derfor heller ikke uddrages en konklusion, som peger i retning af en særlig holdning til skovens udvikling. En vurdering af offentlighedsfasen kan tage sit udgangspunkt i, hvilke emner der synes at have tiltrukket mest interesse. Her fås følgende billede:

Figur 1. Vigtige emner i skovdebatten

Figuren viser den indbyrdes fordeling mellem antallet af indlæg i debatten vedrørende de seks mest debatterede emner.

Sammenholdes resultaterne med undersøgelsen Friluftsliv 95, så viste denne, at befolkningen kun har begrænset interesse i opbygningen af skoven, men dog sætter pris på variation specielt i form af uensaldrende og lysåben skov. Der er forståelse for skovdriften, men stilheden i skoven er vigtig, ligesom skovens fauna findes interessant. Netop ønsket om den lysåbne varierede skov synes at præge såvel skovdebatten som Friluftsliv 95.

I den mere professionelle del af skovdebatten var specielt spørgsmålet om beskyttelse af naturskov, udlæg af urørte skovområder og græsning i skove i fokus. Disse spørgsmål blev i sommeren 2000 i avisindlæg og på Internettet kædet sammen med spørgsmålet om offentligt ejerskab af skove, således at der blev argumenteret for, at offentlig ejerskab skulle koncentreres om egentlige skovnaturområder. Modargumentet var, at såvel udbudet af natur som udbudet af træ derved ville blive reduceret, hvilket der ikke er råd til i en lille skovland som Danmark.

Forløbet af offentlighedsfasen viste, at det ikke volder vanskeligheder at etablere kanaler for offentlig debat. Derimod er det en overordentlig vanskelig og ressourcekrævende opgave at udbrede kendskabet til disse kanaler og inspirere offentligheden til at bruge dem. Debatfasen resulterede derfor ikke i en bred national debat om skovene. Men mulighederne for debat var tilstede og skønsvist har op mod 1.500 personer gjort brug af en eller flere af disse muligheder. Selvom deltagerantallet er begrænset set i en national sammenhæng, har så mange dog næppe tidligere engageret sig i den skovpolitiske debat.

Erfaringerne fra denne borgerinddragelse om skovpolitikken, og fra mange andre høringer, debatter m.m. om skov- og naturpolitik, viser, at der fortsat er behov for at evaluere de hidtidige erfaringer og udvikle effektive metoder til borgerinddragelse. Disse overvejelser må indgå i udmøntningen af skovprogrammet.

3.2 Skovkonference

Skovprogrammets debatfase blev rundet af med konferencen ”Skov i Danmark, hvorfor og hvordan” den 8. december 2000. Konferencen fulgte efter en anden stor skovkonference arrangeret af WWF, Nepenthes, Friluftsrådet, Dansk Skovforening og Danmarks Naturfredningsforening, ”De danske skove om 100 år og i morgen”.

Konferencen i december havde ca. 200 deltagere, som repræsenterede de organisationer, der har særlig interesse i skovbruget. For at sikre en bred geografisk deltagelse var der desuden indbudt repræsentanter fra brugerrådene på Skov- og Naturstyrelsens skovdistrikter.

Generelt markerede konferencen en enighed om at den danske skovpolitik bør fremme:

- biologisk mangfoldighed
- friluftslivet
- anvendelsen af træ
- miljømæssige hensyn
- kulturhensyn
- landskabelige hensyn
- lokal kontakt, f.eks. brugerråd m.m.
- sammenhængen mellem internationale aftaler og national skovpolitik
- mere skov og natur
- funktionsintegration

3.3 Skovrådet

I foråret 2001 gik Skovrådet ind i en dialog-fase omkring skovprogrammet. Rådet nedsatte en følgegruppe med henblik på at diskutere konkrete virkemidler til at forfølge de skovpolitiske målsætninger. Der har ikke været tale om en fast gruppe, men snarere om ad hoc grupper sammensat specifikt med henblik på at behandle et bestemt emne.

Ad hoc grupperne har haft repræsentation fra de skovrådsmedlemmer (organisationer og offentlige institutioner), som har haft interesse i de konkrete emner, der har været til diskussion. Deltagelse har dog ikke været begrænset til de organisationer, som er repræsenteret i Skovrådet. Også andre har kunnet deltage. Det gælder således bl.a. landbrugets organisationer, WWF-Verdensnaturfonden og Nepenthes.

Der har været holdt et eller flere følgegruppemøder om hvert af emnerne ny tilskudsadministration både udenfor skovgærdet, dvs. vedrørende skovrejsning, og indenfor skovgærdet, samt skovlov, naturskowsregistrering, undersøgelse af private skovejeres driftsmål og motivation, beskatning, formidling af viden til skovbrugserhvervet og indikatorer for bæredygtig skovdrift. Endvidere blev der gennemført en række tekniske analyser om økonomi og likviditet knyttet til naturnær skovdrift, ligesom der er indledt undersøgelser om skovejermotivation og skovrejsning med henblik på afrapportering i 2002.

Tidligt i skovprogrammets forløb blev der tillige udarbejdet operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift i en bredt sammensat arbejdsgruppe (se bilag 2). Der er senere indledt drøftelser om indikatorer knyttet til retningslinierne. På det internationale område har skovprogrammet benyttet sig af den kontaktgruppe for international skovpolitik, som er nedsat af Udenrigsministeriet og Skov- og Naturstyrelsen.

3.4 Wilhjelmudvalget¹

Wilhjelmudvalget udarbejdede i perioden september 2000- september 2001 et grundlag for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Interesser knyttet til skovene var repræsenteret i udvalget, og skovene blev et vigtigt emne på udvalgets dagsorden. Da skovprogrammet har karakter af en sektorstrategi, hvor biologisk mangfoldighed og biodiversitet udgør dele af en større helhed, er Wilhjelmudvalgets anbefalinger afvejet overfor en række andre hensyn primært vedr. økonomi og friluftsliv.

¹ Wilhjelmudvalget blev i 2000 nedsat af miljø- og energiministeren og fødevareministeren med tidligere industriminister Nils Wilhjelm som formand. Udvalgets opgave var at udarbejde grundlaget for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse, herunder udarbejde en status samt foreslå prioriteringer og mulige tiltag. Wilhjelmudvalget havde medlemmer som repræsenterede relevante organisationer, myndigheder, erhverv og forskning.

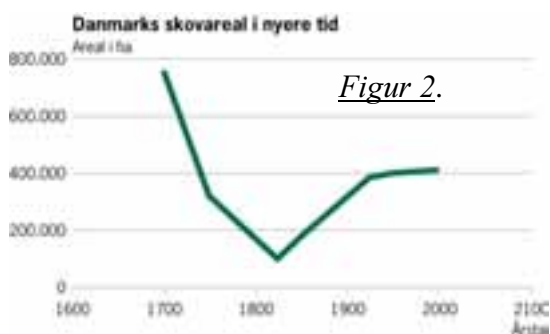
4. STATUS FOR SEKTOREN

4.1 Skovressourcen

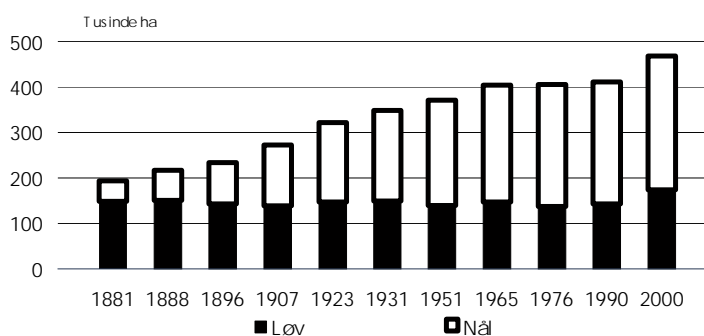
Danmark har oprindeligt været næsten fuldstændigt skovdækket, men i takt med landets opdyrkning skete der frem til år 1800 en skovrydning, som reducerede skovdækket til 2-3% af landets areal. En stor skovrejsningsindsats gennem de sidste 200 år har øget skovarealet til i dag at dække ca. 486.000 ha (473.000 ha bevokset) svarende til 11% af landets samlede areal. Skovarealet er gennem de seneste år øget med ca. 2.500 – 3.000 ha årligt gennem såvel offentlig som privat skovrejsning. På trods af skovrejsningen er Danmark dog fortsat et relativt skovfattigt land. Der er i Danmark ca. 0.1 ha skov pr. indbygger. De tilsvarende tal i henholdsvis Norden, EU og Verden er 2.2, 0.3 og 0.6. Danmark har i forhold til bl.a. de øvrige nordiske lande et lille areal og et stort potentiale for værdifuld landbrugsproduktion, hvorfor forholdene i Danmark og i de øvrige nordiske lande ikke umiddelbart er sammenlignelige.

Vedmassen i de danske skove er 74 millioner m³ fordelt på 45 millioner m³ nåletræ og 28 millioner m³ løvtræ. Tilvæksten i skovene i perioden 2000- 2009 anslås at blive på godt 5 millioner m³ årligt. Aktuelt er årshugsten på kun 2.0 millioner m³. Tilvækst og hugst kan ikke umiddelbart sammenlignes. Ikke al tilvækst vil kunne hugges, og en del vedmasse registreres ikke ved hugst, men efterlades i skovbunden efter hugst. Der er dog næppe tvivl om, at der sker en vedmasseopsparing i skoven, som anslås at have et niveau på 1- 2 millioner m³ årligt. (*Skovtælling 2000*)

Skovrejsningen og forvaltningen af de eksisterende skove har medført store ændringer i skovenes struktur og sammensætning. De sidste godt 100 år har løvtræarealet været nogenlunde konstant, medens væksten i skovarealet har været koncentreret på nåleskov. Dette mønster er dog brudt de sidste 10 år, hvor såvel løvtræarealet som nåletræarealet er steget, dog løvtræarealet mest. Blandt løvtræarterne er egearealet steget mest. I 2000 vokser der løvtræ på 36,8% af det skovbevoksede areal mod 34,3% i 1990. Se figur 2 og 3. (*Skovtælling 2000*)

Figur 3. Træartsudvikling 1881- 2000

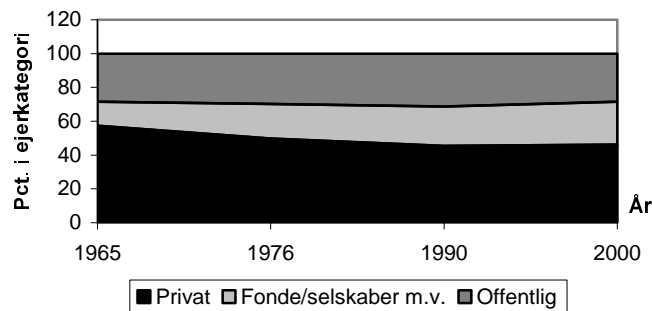

Siden Skovtællingen i 2000 er det blevet opgjort, hvor meget stormfaldsordningen har betydet for træartsfordelingen i de nye robuste skove, der er rejst efter stormfaldet i 1999. Hvor de stormfaldsramte arealer før stormen havde en løvtræ/nåletræfordeling på 10/90, vil de gentilplantede ca. 11.500 ha have fordelingen 66/34. Herudover vil der være indblandet løvtræ i et ikke ubetydeligt omfang på de 34% af arealerne.

Ca. 28% af det danske skovareal er offentligt ejet. Heraf er det meste – 23% i alt - under statsskov-distrikterne/Skov- og Naturstyrelsen. Det er lige i underkanten af EU gennemsnittet på ca. 30% med f.eks. 26% i Frankrig, 43 % i Holland, 43 % i U.K. og 17 % i Sverige. Det vurderes, statsskovenes aktuelle andel af det samlede skovareal er passende under danske forhold.

Medens der ikke de sidste 40 år har været de store forskydninger i fordelingen mellem det offentlige og det private skovareal, så der sket en vis forskydning indenfor det private skovareal, hvor selskaber, fonde m.m. nu ejer knap 26% af skovarealet mod kun 14% i 1965. Samtidig er der sket et fald i det personligt privatejede skovareal. Se figur 4.

Figur 4. Udvikling i ejerforhold 1965- 2000

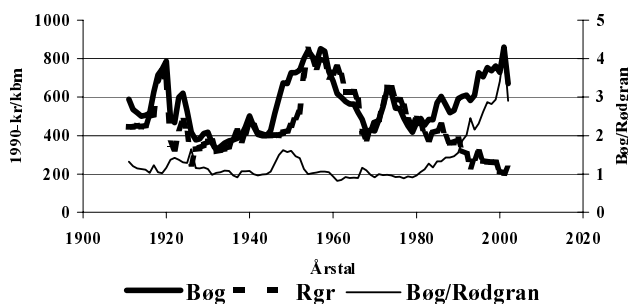
4.2 Økonomi

Skovbrugets indtjening omfatter i grove træk træproduktion, pyntegrønt og jagt. Dertil kan komme forskellige biproduktioner som f.eks. udleje af bygninger, forpagtningsaftaler mv.

Hugsten i de danske skove udgør ca. 2 millioner m³ årligt, hvoraf 1/3 er løvtræ og 2/3 nåletræ. Det danske træforbrug er ca. 8. millioner m³ årligt, således at selvforsyningsgraden med træ er omkring 25%. Til sammenligning er selvforsyningsgraden ca. 65% i det samlede EU. Der er ca. 2.000 fuldtidsbeskæftigede i den primære skovsektor. Hertil kommer et stort antal deltidsbeskæftigede. Sektoren har en bruttofaktoringkomst (produktionsværdi ÷ værdien af rå- og hjælpestoffer) på ca. 1.1 mia. kr. årligt (1999). Træindustrien beskæftiger ca. 14.000 og eksporterer for næsten 5 mia. kr. årligt (2000). Indregnes også møbeleksporten, er der tale om en samlet eksport på 20 mia. kr. årligt (2000). Generelt er træ en økonomisk vigtig råvare, som finder anvendelse i bygge- og anlægsområdet, møbler, inventar, emballage, indretning m.m.m. Skovbruget har de sidste 20- 30 år haft en vige indtjening. Dette har især ramt skovene i den vestlige del af landet - hedeskovbruget (se figur 6 og 7). For at styrke økonomien har det privatejede skovbrug i særlig grad satset på at øge produktionen af juletræer og pyntegrønt.

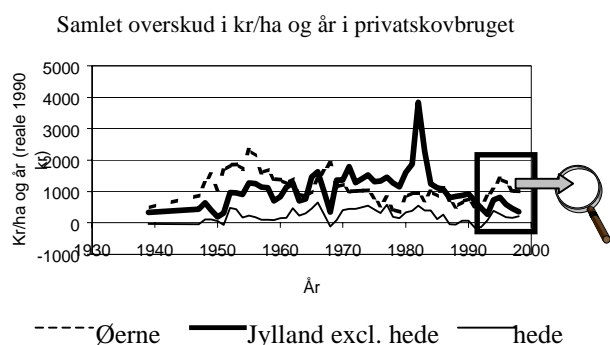
Medens nåletræpriserne er historisk lave, har prisen på bøgetræ i perioder været ganske betydelig, hvilket har trukket økonomien i en positiv retning på ejendomme med meget bøg. Bøgepriserne er dog faldet primo 2002. Nåletræpriserne er nært knyttet til prisniveauet i Finland og Sverige, medens bøgepriserne tilsvarende er knyttet til priserne i Asien og Tyskland. Prisudviklingen fremgår af figur 5, som også viser udviklingen i forholdet mellem løvtræpriser og nåletræpriser.

Figur 5. 90 års prisudvikling

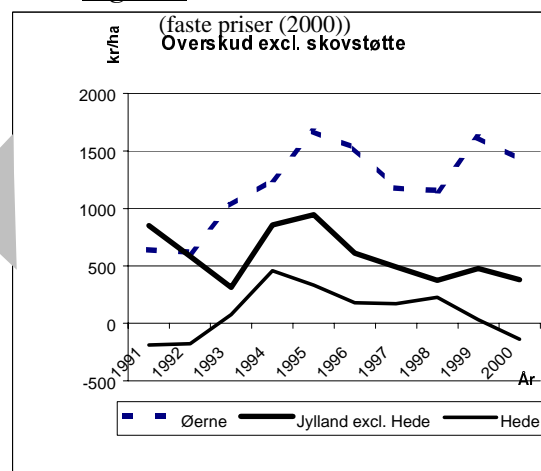

Mekanisering af skovdriften har fra midten af firserne medvirket til at reducere omkostningsniveauet. Der er endvidere sket en reduktion i administrationsomkostningerne. Rationaliseringer på kulturområdet behandles i forbindelse med den såkaldte Kulturkommission 2000.

Figur 6.

Figur 7.

Indenfor pyntegrønt er Danmark et af de førende lande i Europa. Størstedelen af produktionen af pyntegrønt eksporteres. Alene i 2000 blev der eksporteret omkring 9 millioner juletræer og 27.000 tons klippegrønt. Dette niveau anses for nogenlunde stabilt, selvom juletræproduktion forventes at udvise betragtelige svingninger på op til +/- 4 mill. træer årligt. Der blev konstateret kraftige stigninger i eksporten fra 1999 til 2000, hvor den samlede eksportværdi var ca. 1. mia. kr. Det anslås, at 75% af juletræarealerne findes på landbrugsjord, og 25% i skovene. For pyntegrøntarealerne forholder det sig omvendt. Disse udgør kun ca. 20% af det samlede areal med juletræer og pyntegrønt. I alt skønnes kun 5% af det samlede skovareal at være beplantet med juletræer og pyntegrønt. Den store udvidelse af arealet i halvfemserne er primært sket på landbrugsjord.

Der er tale om en for skovbruget vigtig økonomisk aktivitet. Samtidig medfører pyntegrønt- og juletræproduktionen en væsentlig højere beskæftigelse pr. arealenhed end det traditionelle skovbrug. Tidsforbruget anslås til 80 timer/ha/år og den samlede beskæftigelse til ca. 5.000 årsværk. Pyntegrønt- og juletræproduktionen forudses koncentreret på færre, større og mere professionelle dyrkere, og omfatter i 2000 et areal på ca. 40.000 ha (nobilis og nordmannsgran, hertil kommer evt. arealer med andre arter).

Jagt er på samme tid en vigtig friluftaktivitet for mange mennesker og en væsentlig indtægtskilde for skovbruget. Prisniveauet for jagtleje i skov er p.t. 200- 800 kr./ha årligt afhængig af forholdene. Det anslås, at det samlede omfang af jagtudlejning i de danske skove andrager ikke mindre end 120 millioner kr. årligt. Den aktuelle vildtbestand, herunder en historisk høj bestand af råvildt, bidrager til høje jagtlejer. Der blev i 1990 nedlagt 80.000 stk. hjortevildt. Dette var i 1999 steget til 110.000 stk.

Produktion af flis og brænde til energiformål er blevet et middel til at opnå en bedre økonomi gennem afsætning af smådimensioneret træ. Samtidig fremmer produktionen en række energi- og klimapolitiske målsætninger om vedvarende energi. Folketinget vedtog i 1993 en biomasseaftale, som efterfølgende er genforhandlet, senest i forbindelse med ellov-reformen i år 2000. Aftalens nuværende ramme angiver, at der årligt skal forbruges 1 million tons halm, 0,2 millioner tons flis (svarende til 286.000 m³) og 0,2 millioner tons valgfri biomasse i den centrale kraftvarmeproduktion. I 1999 udgjorde biomasse ca. 8% af det samlede danske energiforbrug. 31 % heraf var træ.

Med igangsættelsen af Herningværket i slutningen af 2002 bliver biomasseaftalen nu implementeret på flisområdet.

Certificering af bæredygtigt produceret træ er blevet udviklet gennem de senere år og tjener især to formål, dels markedsføring af træ gennem synliggørelse af dets miljømæssige fordele, dels etablering af et markedsbaseret virkemiddel til fremme af bæredygtig skovdrift. To større certificeringsordninger er p.t. under etablering i Danmark. Det globalt dækkende FSC (Forest Stewardship Council) har certificeret i alt 29 millioner ha., heraf 19 millioner ha i Europa, medens det europæiske PEFC (Pan-European Forest Certification) har certificeret 43 millioner ha. i Europa.

Certificering har aktuelt næsten ingen udbredelse i Danmark, og det er uvist om forbrugerne præmierer certificering i et sådant omfang, at det styrker markedsføringen, herunder priserne for træ. Det er imidlertid givet, at en række større virksomheder indenfor trykning, trævarer, møbler m.v. nu efterspørger certificeret træ, ligesom certificering kvalificerer til mere generelle livscyklusbaserede miljømærker som f.eks. det nordiske Svanen og EU's blomsten. Dette må i den nærmeste fremtid forventes at påvirke forbrugerne, prissætning og markedsadgang.

4.3 Natur

Danmark var engang et skovland. Meget oprindelig natur er derfor knyttet til skovene. Meget biodiversitet er imidlertid gået tabt, først ved de store skovrydninger frem til 1800-tallet, og efterfølgende ved de sidste 200 års intensivisering og effektivisering af skovdriften, herunder anvendelse af ikke-hjemmehørende ofte ustabile træarter i store ensartede bevoksninger. Moderne skovdrift har endvidere været forbundet med omfattende dræning, hvilket også har medvirket til at udhule biodiversiteten. Omvendt indebærer de nye skove dog også et grundlag for, at de naturtyper, arter m.v., der hører til skov, får mulighed for at brede sig. Det gælder både den oprindelige danske skovnatur, og de naturtyper, som hører til nåleskov.

I 1992 blev der med naturskovsstrategien taget initiativ til en målrettet indsats for at forbedre skovenes biodiversitet, herunder at der i 2000 skulle være udlagt 5.000 ha urørt skov og 4.000 ha med såkaldte gamle, naturvenlige driftsformer. Der er nu udlagt mere end 6.500 ha urørt skov (ca. 4.500 ha i statsskov og ca. 2.000 ha i private skove) og over 10.000 ha med gamle driftsformer (heraf ca. 60 % i statsskov) (se bilag 3). På længere sigt, dvs. 2040, sigter strategien mod udlæg af 40.000 ha naturskov, urørt skov og gamle driftsformer. I de private skove har indsatsen været understøttet gennem frivillige aftaler samt ved gennemførelse af en række fredningssager. På Skov- og Naturstyrelsens arealer drives og forynges arealer, der skønnes at være eller kunne være genetisk naturskov, således at det genetiske materiale bevares, hvilket i praksis betyder at bevoksningerne forynges ved naturlig foryngelse.

Yderligere er der bl.a. gennemført en række særlige naturrettede tiltag gennem projektet grøn skovdrift i statsskovene, ligesom der de seneste 5- 10 år har været en tendens til anvendelse af mere naturnære driftsformer i skovbruget generelt.

4.4 Kulturarv, landskab og geologi

Ved skovrejsning og skovdrift påvirkes landskab og kulturarv. Landskabet omfatter såvel landskabsoplevelsen som de lokale geologiske værdier. Kulturarven omfatter fortidsminder og landskaber, som giver indsigt i tidligere tiders bosætning og levevilkår. Mere end 1/3 af alle kendte danske fortidsminder, ca. 14.000, findes i skovene.

Der kan af hensyn til kulturarv, landskab og geologi være behov for at friholde en række arealer for bevoksning.

Udpegning af skovrejsningsområder – og områder hvor skovrejsning er uønsket – sker i den regionale planlægning. Her varetages de overordnede landskabshensyn. Derudover varetages de lokale hensyn i forbindelse med den daglige skovdrift og driftsplanlægningen på den enkelte ejendom.

4.5 Friluftsliv

Friluftslivet i skovene har stor betydning for befolkningens sundhed og livskvalitet gennem naturoplevelser og større forståelse for natur og kulturarv.

Skovene er således danskernes foretrukne besøgsmaal i det åbne land, og denne funktion har voksende betydning. Det vurderes at voksne danskere årligt aflægger omkring 75 millioner besøg i naturen - og heraf er de ca. 50 millioner besøg i skoven svarende til, at hver voksen dansker i gennemsnit besøger skoven ca. 11 gange om året, eller at 90% af befolkningen besøger skoven mindst én gang årligt. Alene de ca. 25 % af skovarealet, som forvaltes af statsskovdistrikterne, modtager årligt ca. 35 millioner skovbesøg.

De fleste skovbesøg indebærer almindelige, kortere spadsereture. Men skoven danner også i stigende omfang ramme om organiserede, actionprægede aktiviteter som orienteringsløb, mountainbikeløb, paint-ball, overlevelseskurser etc.

I gennemsnit varer hvert besøg ca. 2,5 timer, og det er selve det at komme ud, gå en tur og opleve naturen, der betyder noget for de besøgende.

Der er stor interesse blandt de besøgende for naturoplevelser og information om naturen. Der uddeles således gratis hvert år ca. 2 millioner af Skov- og Naturstyrelsens vandretursfoldere, og ca. 750.000 personer deltager årligt i naturvejlederaktiviteter. Det skønnes at rundt regnet $\frac{2}{3}$ af disse aktiviteter vedrører skov.

Skovens betydning for friluftslivet anses at tillægge skovene en betydelig velfærdsøkonomisk værdi. Der foreligger enkelte vurderinger på dette område, men generelt er kendskabet til skovens velfærdsøkonomiske værdi begrænset og bygger på få undersøgelser.

4.6 Klima og miljøbeskyttelse

Skovene har en klimastabiliserende effekt ved at binde CO₂ fra atmosfæren og dermed reducere CO₂-indholdet i atmosfæren. Øget CO₂ binding i skovene indgår som et vigtigt element i Kyoto-protokollen under FN's Klimakonvention, der netop sigter mod at begrænse udledning og ophobning af drivhusgasser i atmosfæren.

Energiproduktion med brænde og flis nedsætter udledningen af CO₂ til atmosfæren. F.eks. vil Heringværket årligt anvende en mængde flis, som svarer til 200.000 tons olie. Dette svarer til en årlig udledning af 0,6- 0,8 millioner tons CO₂. Dette understreger behovet for at tilrettelægge skovdrift, skovrejsning m.v. på en sådan måde, at der fortsat produceres flis.

De danske skove kan bidrage til en binding af CO₂ på to måder. Dels ved skovrejsning på tidligere intensivt drevne landbrugsarealer, og dels ved en driftspraksis, som øger biomassen i eksisterende skov og dermed fører til oplagring af øgede mængder kulstof. Der vil derfor være en interesse i at tilrettelægge skovdriften således, at et vedvarende skovdække, undervækst og en generelt højere vedmasse binder kulstof og på den måde bidrager til at modvirke klimaændringer. Grundet Danmarks beskedne skovareal er potentialet begrænset, og det er fortsat uvist, om udviklingen i dyrkningspraksis i de kommende år vil virke i denne retning. Omvendt har Danmark som et skovfattigt land fortsat et potentiale for skovrejsning.

Generelt mangler der viden og erfaring for fuldt ud at kunne udnytte skovens potentiale til begrænsning af drivhuseffekten.

Skove har andre miljøbeskyttende funktioner. Skovbrug er således en forholdsvis skånsom og ekstensiv arealanvendelse set i forhold til f.eks. landbrug. Forbruget af hjælpestoffer er begrænset. Grundvandsressourcer under skove er derfor generelt velbeskyttede mod udvaskning af pesticider og næringsstoffer.

4.7 Lovgivning

Skovene reguleres primært af skovloven hvis formål er

- at bevare og værne om de danske skove,
- at forbedre skovbrugets stabilitet, ejendomsstruktur og produktivitet,
- at medvirke til at forøge skovarealet, og
- at styrke rådgivning og information om god og flersidig skovdrift.

Skovloven har haft som formål at sikre skovressourcen og dens produktionsevne. Den afspejler således stadig sit historiske udgangspunkt, som var et omfattende sammenbrud i den danske skovressource i 1805. Fra og med 1989 er formålet med loven imidlertid beskrevet som flersidigt, dvs. en skovdrift, som udover produktionsinteressen også skal tilgodese bl.a. hensynet til natur, kulturarv og friluftsliv.

I medfør af loven er der etableret et Skovråd, der rådgiver ministeren i skovbrugsfaglige spørgsmål. Rådet er sammensat af repræsentanter fra Dansk Skovforening, Hedeselskabet, Skovdyrkerforeningerne, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet, det naturvidenskabelige område, Fødevarerministeriet, det skovbrugsvidenskabelige område, statskovdistrikterne og Skov- og Naturstyrelsen.

Ved den seneste ændring af skovloven i 1996 indførtes den gode og flersidige skovdrift som et krav. Der blev ikke samtidig givet klare retningslinier for vægtningen af de flersidige hensyn eller eksempler på i hvilke tilfælde, der skulle gribes ind overfor en drift, der ikke var god og flersidig. Der er for nærværende ikke fremkommet nogen praksis for udmøntning af flersidighedskravet.

Desuden bibeholdt man i loven en struktur, der betød, at der skal søges om dispensation til visse aktiviteter i skoven, som kan være elementer i den gode og flersidige skovdrift.

Kravet om god og flersidig skovdrift er derfor - i administrationen af de private skove - blevet brugt til at give skovejeren lidt større frihed til at varetage andre hensyn end træproduktion, forudsat at der var tale om en langsigtet og konsekvent varetagelse af disse andre hensyn.

Lov nr. 349 af 17. maj 2000 om stormflod og stormfald introducerede som noget helt nyt en forsikringsordning, som træder i kraft ved stormfald, og en tilskudsordning til at genopbygge de skove, som blev ødelagt af orkanen i december 1999. Tilskudsordningen kan sættes i kraft af Stormrådet også ved fremtidige voldsomme stormfald.

Lov nr. 9 af 3. januar 1992 om naturbeskyttelse har betydning for skovene gennem beskyttelses- og fredningsbestemmelser – herunder om institutionelle forhold, byggelinier, anlæg i det åbne land og adgangsregler. Endelig har lov nr. 269 af 6. maj 1993 om jagt og vildtforvaltning betydning for forvaltningen af skovenes fauna.

4.8 Institutioner

Miljøministeriet er ressortansvarlig på skovområdet. Ansvarer er delegeret til Skov- og Naturstyrelsen, der også inkluderer Statsskovenes Planteavlstation og de 25 statskovdistrikter. Skov- og Naturstyrelsen forvalter ca. ¼ af det skovbevoksede areal i Danmark.

Indenfor rammerne af Miljøministeriet er der store berøringsflader mellem Skov- og Naturstyrelsen og ministeriets to øvrige styrelser, Miljøstyrelsen og Kort og Matrikelstyrelsen, på områder som f.eks. klimapolitik (CO₂-binding), pesticider, miljøvenlige produkter, arealregistrering m.v. Tilsvarende bidrager ministeriets sektorforskningsinstitutioner, Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL), Danmarks Miljøundersøgelser (DMU) og Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS) til videnopbygning på skovområdet.

Blandt ministerierne har Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri betydning grundet skovbrugets nære tilknytning til landbruget og Fødevareministeriets ressortansvar, herunder for EU koordinering på jordbrugsområdet og for plantegenetiske ressourcer. Udenrigsministeriet har et ledende ansvar for det internationale samarbejde, herunder på skovområdet. Endelig er arbejdet i de økonomiske ministerier vigtigt for fastlæggelsen af skovbrugets rammevilkår.

Amtskommunerne har en væsentlig skovpolitisk indflydelse dels gennem deres beføjelser i henhold til naturbeskyttelsesloven og dels gennem deres kompetence på planlægningsområdet, herunder i forbindelse med lokalisering af skovrejsningsområder. Tilsvarende har primærkommunerne stor indflydelse på planområdet. Endelig deltager amts- og primærkommuner i formidlingsindsatsen gennem naturvejlederordningen.

Dansk Skovforening er de private skovejeres brancheorganisation. Desuden er over 7.000 ejere af mindre skovejendomme organiseret i lokale skovdyrkerforeninger, der dels hjælper ejerne med rådgivning om skovdriften (delvis støttet af staten) samt praktisk arbejdsudførelse, dels agerer skovpolitisk. Tilsvarende samarbejder mange private skovejere med Hedeselskabet. Dansk Juletræsdyrkerforening er brancheforening for 4.000 producenter af juletræer og pyntegrønt. Udover det primære skovbrugserhverv har Dansk Industri, Dansk Træforening, Trælasthandlerunionen og de til skovbrugserhvervet knyttede faglige organisationer interesse i skovpolitikken.

Et stort antal grønne og sociale organisationer deltager aktivt i den skovpolitiske dialog som f.eks. Danmarks Naturfredningsforening, WWF-Verdensnaturfonden og Friluftsrådet, ligesom Nepenthes er aktiv deltager. Endvidere har en række organisationer som f.eks. Danmarks Jægerforbund og Dansk Ornitologisk Forening særlige interesser i skovene.

En række uddannelsesinstitutioner underviser i fag, som er relevante i en skovsammenhæng, herunder universiteter og tekniske læreanstalter. Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole varetager forstkandidatuddannelsen, hvor der årligt optages ca. 60 studerende. Skovskolen uddanner skov- og landskabsingeniører, hvor der årligt optages 40 studerende. Endvidere varetager Skovskolen skov- og landskabsfagteknikeruddannelsen samt uddannelse af skovarbejdere og naturvejledere. Endeligt tilbyder skolen et efteruddannelsesprogram for skovbruget.

4.9 Internationale forhold

FN's Konference for Miljø og Udvikling (UNCED) i Rio i 1992 satte bl.a. fokus på skovene og vedtog i den forbindelse et sæt principper for skovens bæredygtige forvaltning (Skoverklæringen).

I løbet af halvfemserne blev Rio-konferencen fulgt op af en række initiativer kulminerende med beslutningen i 1995 om at etablere et Mellemsstatsligt Skovpanel (IPF - Intergovernmental Panel on Forests) indenfor rammerne af FN's Kommission for Bæredygtig Udvikling (CSD - Commission on Sustainable Development).

Indsatsen var i høj grad båret af bekymringen for rydningen af de tropiske skove. Rydningen fortsætter, og det skønnes, at der i tiåret 1990- 2000 globalt er ryddet knap 15 millioner ha skov årligt, heraf godt 14 millioner ha alene i troperne. Skovplantning og naturlig tilgroning har mere end kompenseret for rydningen udenfor troperne, hvilket langt fra har været tilfældet i troperne. Her skønnes netto-skovrydningen at udgøre 12 millioner ha årligt. Langt hovedparten af denne skovrydning sker i oprindelige, naturlige skove og medfører en udhuling af miljø- og naturværdier, bl.a. den biologiske mangfoldighed og lokale livsvilkår, herunder for oprindelige folk. I de boreale og tempererede skove medfører industrialiseret skovdrift forringelse i den biologiske mangfoldighed.

IPF førte til en lang række anbefalinger, som blev yderligere styrket i IPF's opfølgning i det Mellemsstatslige Skovforum (IFF - Intergovernmental Forum on Forests) i perioden 1997- 2000. Danmark arbejdede indenfor disse rammer for en retsligt bindende skovkonvention. Dette mødte imidlertid modstand fra mange sider. Skovkonventionen er fortsat på den internationale dagsorden, men må i dag opfattes som et noget mere langsigtet mål.

Med henblik på udmøntning af IPF/IFF anbefalingerne etablerede FN i 2000 et nyt skovforum (UNFF - United Nations Forum on Forests) for en femårig periode.

IPF, IFF og UNFF har ikke været alene om at dække de internationale skovforhandlinger, men har arbejdet i tæt koordination med andre fora. I starten af halvfemserne var der således megen diskussion om handelen med tropisk træ indenfor rammerne af den Internationale Tropiske Tømmer Organisation (ITTO - International Tropical Timber Organization). Senere har drøftelserne om skove indenfor rammerne af Biodiversitetskonvention og Klimakonventionen (vedr. Kyotoprotokollen og CO₂-binding) fået stor betydning. FN's organisation for Fødevarer og Landbrug (FAO - Food and Agriculture Organization) har desuden løbende deltaget i og bidraget til diskussionen om bæredygtig udvikling af skovene. Alt dette har skabt et behov for styrket koordination, og UNFF har på denne baggrund etableret et koordinationsforum mellem internationale organisationer og konventioner, CPF (Collaborative Partnership on Forests).

Endvidere er det internationale samarbejde omkring skove fulgt op af en række regionale initiativer. I Europa blev dette indledt allerede med den paneuropæiske skovkonference i Strassbourg i 1990 og yderligere fulgt op af tilsvarende ministerkonferencer i Helsinki og Lissabon i henholdsvis 1993 og 1998. Næste konference afholdes i Wien i 2003. Det paneuropæiske initiativ har primært båret præg af inddragelse af de øst- og centraleuropæiske lande samt indsatsen for bæredygtig skovdrift med fokus på emner som fælles overordnede retningslinier for og erfaringsudveksling om skovdrift, skovpolitik m.v.

Indenfor EU har der været et samarbejde om skove på en række områder, herunder forordninger om skovsundhed samt habitat- og fuglebeskyttelsesområder. EU har i 1998 udarbejdet en fælles skovbrugsstrategi med vægt på bæredygtig skovdrift og koordinering med andre områder f.eks. EU's landdistriktprogrammer og handel (bl.a. spørgsmål om certificering). Der er endvidere udarbejdet en EU politik for skove og udvikling og etableret bistandsordninger rettet mod skove i udviklingslande og Øst- og Centraleuropa. Endelig er der koordinering med kommissionen og de øvrige EU lande i forbindelse med langt de fleste internationale forhandlinger om skove, hvor EU således optræder som en enhed.

Danmark yder såvel udviklingsbistand som miljøbistand på skovområdet. Indsatsen i udviklingslandene forestås af Udenrigsministeriet og er integreret med en række andre bistandsområder. Bistanden søger som et middel til fattigdomsbekæmpelse og med henblik på at fremme en bæredygtig udvikling at styrke landenes kapacitet for så vidt angår bæredygtig skov- og naturressourceforvaltning. Udviklings- og miljøbistanden fastlægges og prioriteres i tæt samarbejde med modtagerlandene, bl.a. for at sikre ejerskab.

Øst- og Centraleuropa har til og med 2001 gennem Dancee (Miljøministeriet) været inddraget i miljøbistandsindsatsen, herunder også på skovområdet.

Det skønnes, at bistanden til skove i udviklingslande har beløbet sig til i alt 300- 420 millioner kr. i 1994- 2000, og at der i samme periode er gennemført 18 egentlige skovprojekter i Øst- og Centraleuropa til i alt 55 millioner kr. Der er her tale om skøn, idet bæredygtig skovforvaltning i mange tilfælde indgår i projekter, som har et andet hovedformål.

5. SKOVPROGRAMMETS MÅLSÆTNINGER

5.1 Vision

Skovene har stor betydning for den danske befolkning. Dette velfærdsgode opretholdes dels ved at sikre skovbruget som et erhverv, samt gennem et offentligt ejet skovbrug, og dels ved at udstikke rammerne for en bæredygtig forvaltning af de danske skove, der bl.a. fremmer og beskytter skovenes biodiversitet og naturlige processer.

Skovene leverer en fjerdedel af det danske træforbrug. Dette forbrug bidrager til at sikre de økonomiske rammer for skovene, ligesom det må anses for et gode, at befolkningen til stadighed har adgang til dansk træ og træprodukter af høj kvalitet. Samtidig har skovene fået en stadig stigende betydning for den største del af befolkningen som ramme for friluftslivet. I en bredere landskabsmæssig sammenhæng har skovene stor betydning for såvel landskabets biodiversitet som for landskabets æstetiske og kulturelle værdier samt dets evne til at beskytte miljøet gennem f.eks. sikring af grundvand. Skovene er klimastabiliserende ved at optage CO₂ fra atmosfæren samt levere CO₂-neutralt brændsel. Disse funktioner skal også understøttes og fremmes.

Skovenes forvaltning og lokalisering styres af deres værdiskabende funktioner. Den historiske udvikling har medført, at store dele af det danske skovareal i dag er karakteriseret som,

- plantet skov etableret siden 1800,
- domineret af udenlandske nåletræarter,
- anlagt i forholdsvis tyndt befolkede egne af landet, og
- primært anlagt med henblik på produktion af træ.

Skovprogrammets vision for skovene er:

- skove som leverer produkter af høj kvalitet til samfundet,
- skove som tilbyder gode muligheder for friluftsliv, især i nærhed af befolkningskoncentrationer,
- skove som huser og bevarer biologisk mangfoldighed,
- skove som bidrager til at fastholde beboelse i landdistrikterne dels ved at skabe økonomiske muligheder og dels ved at gøre landdistrikterne attraktive mht. natur og rekreation,
- skove som styrker landskabets funktioner med hensyn til biologisk mangfoldighed og landskabsoplevelse, og
- skove som har en miljøbeskyttende virkning f.eks. grundvandsbeskyttelse, lagring af CO₂ og produktion af fornybart materiale og CO₂-neutralt brændsel.

Debatterne om skovpolitikken i forbindelse med skovlovsarbejdet i henholdsvis 1988/89 og 1996 viste en bred politisk enighed. Siden Strategi for Bæredygtig Skovdrift i 1994 er der opnået en bedre forståelse for, hvad bæredygtig skovdrift indebærer.

Skovenes rolle i samfundet er væsentligt ændret, siden Danmark fik sin første sammenhængende skovpolitik med skovforordningen i 1805. Dengang blev skovenes råstofproducerende rolle sikret. Men nu leverer skovene andet og mere end råstof. Det gælder først og fremmest naturværdier og friluftsliv. Økonomi og produktion har fortsat høj prioritet, og der lægges op til en udvikling af nært skovdrift som en driftsform, hvor der i højere grad vil kunne skabe balance mellem omkostninger og indtjening, samtidig med at natur og friluftsliv tilgodeses.

5.2 Mål og delmål

Sektorens aktuelle tilstand, visionen for skovene og skovprogrammets dialogfase sammenfattes i følgende skovpolitiske mål og delmål:

<p>Hovedmål og Delmål</p>
<p>Natur og miljø mål Fremme indsatsen for den biologiske mangfoldighed samt sikre det fysiske miljø og dyrkningsgrundlaget:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udvikle og formidle en omstilling til en mere naturnær skovdrift. • Bevare naturskov og skovnatur, herunder vådområder og nøglebiotoper. • Inden 2040 har 10 % af det samlede skovareal natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål. • Udvikle skovsektorens potentiale til at bidrage til en række miljømål, herunder klima- og energipolitiske mål, f.eks. at begrænse drivhuseffekten (jf. Kyotoprotokollen), levere vedvarende energi og sikre rent grundvand m.m.
<p>Økonomiske mål Udvikling mod mere økonomisk bæredygtige rammebetingelser for skovbruget:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Udvikle skov- og træprodukter og deres markeder i industri-, handels- og energisektoren. • Øge anvendelsen og forbedre prissætningen af skov- og træprodukter og afledte værdier, bl.a. gennem nicheproduktion og synliggørelse af produktionens miljøkvalitet. • Udvikle og formidle de økonomiske muligheder i naturnær skovdrift – herunder belyse konverteringsfasen.
<p>Sociale mål Udvikle skovens rolle som nationalt velfærdsgode gennem befolkningens muligheder for brug af skoven til udvikling af sundhed og bevidsthed:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Styrke muligheden for naturoplevelser i skovene. • Bevare kulturarven i skovene. • Udvikle dialog, viden og erkendelse om skovens funktion og betydning. • Fremme fysisk og psykisk velvære gennem samvirket skov og borger, herunder mulighederne for friluftsliv og brug af skovprodukter.
<p>Ny skov Skovrejsningsmålet fastholdes og udvikles med henblik på styrkelse af naturindholdet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skovarealet forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af trægeneration (80- 100 år) • Flersidighedsbegrebet integreres yderligere i skovrejsningen under hensyntagen til ønsket om produktion, biodiversitet, friluftsliv, kulturarv, landskab og miljøbeskyttelse. • Øget lokalt samarbejde, herunder med borgere, organisationer og myndigheder i skovrejsningsindsatsen.
<p>Viden Velfungerende kompetenceopbygning og udveksling af viden i skovsektoren. Adgang til opdateret og relevant viden som et grundlag for skovpolitikken gennem forskning, uddannelse, formidling og information.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Styrke og målrette videnopbygning og videnformidling vedrørende skovens biologiske mangfoldighed, økonomi og sociale aspekter –herunder bl.a. om bruger- og forbrugerbehov og ønsker. • Anvende statsskovene til at afprøve og videreudvikle forvaltningsmetoder og driftsprincipper, der kan varetage og afveje flersidige hensyn indenfor en række områder med en klar samlet og sammenhængende strategi for drift, dyrkning, biologisk mangfoldighed, friluftsliv, kulturarv m.v. • På længere sigt skal målsætningen styrkes ved at skovbrugsuddannelserne løbende udvikles og tilpasses både erhvervets behov og nye strømninger i samfundet. • Styrke en sammenhængende overvågning af skovene.
<p>Internationale mål På såvel globalt som regionalt niveau fremme udvikling mod bæredygtig skovdrift, hvor beskyttelse af skovens biologiske mangfoldighed og miljø er integreret i skovens bidrag til den sociale og økonomiske udvikling.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sammenhængende indsats af stadig mere forpligtende karakter i internationale forhandlingsfora understøttet af bilateralt, regionalt og multilateralt samarbejde, handel, forskning, information og folkeoplysning såvel nationalt som internationalt. • Sammenhæng mellem national og international indsats, således at holdninger til internationale skovforhold understreges af national handling.

5.3 Målsætninger på ejendomsniveau

Skovprogrammets målsætninger er nationale mål. Målsætninger på ejendomsniveau eller den konkrete skov afhænger i høj grad af ejerformen.

Der er et specielt ansvar forbundet med forvaltningen af offentlige skove, idet den offentlige arealdrift særligt skal tilgodese og fremme samfundets ønsker. I offentligt ejede skove må landskabelige, naturhistoriske, kulturhistoriske og miljøbeskyttende hensyn samt hensynet til friluftslivet prioriteres højere.

Statsskovene, som udgør hovedparten af de offentligt ejede skove, anvendes således bl.a. til at afprøve og videreudvikle forvaltningsmetoder og driftsprincipper, der kan varetage flersidige hensyn. Ved at stille denne erfaring og viden til rådighed for skovbruget generelt kan statsskovene fremme udviklingen i hele skovbrugserhvervet og samtidig yde et vægtigt bidrag til, at en række skovpolitiske samt natur- og miljøpolitiske mål gennemføres hurtigt på en relativ stor del af skovarealet, dog afhængig af de nødvendige bevillinger. Det gælder planlægningen vedr. naturnær skovdrift, som vil foreligge i 2004, udlæg af yderligere i alt 1000- 2000 ha biodiversitetsskov inden 2010 m.v.

Forvaltningen af privatejede skove påvirkes af ejendomsforhold og den enkelte ejers holdninger, økonomiske og finansielle situation, ejendommens beliggenhed og bonitet m.v. Økonomien vil ofte være en afgørende faktor, herunder ejerens økonomiske afhængighed af ejendommen. Generelt søger skovpolitikken at understøtte, at der i skovbruget er mulighed for at opnå en tilfredsstillende økonomi på ejendomsniveau. Nogle ejere kan være i stand til at tilføre skoven eksterne finansielle ressourcer og vil måske endog opstille en række mål, som forudsætter en sådan tilførsel. Historisk har flere skovpolitiske mål været fremmet gennem tilførsel af eksterne ressourcer, f.eks. hedeopdyrkningen. Tilsvarende vil også en række fremtidige mål kunne realiseres gennem en sådan tilførsel. Det er dog u hensigtsmæssigt, hvis tilførslen finder sted gennem belåning, idet dette vil kunne undergrave skovbrugets økonomi og dermed bæredygtighed.

5.4 Retningslinier for bæredygtig skovdrift

Selvom driftsformålet på ejendoms- eller skovniveau varierer væsentligt, og selv om der i udgangspunktet er en principiel forskel mellem driftsformålet på private ejendomme og i offentligt ejede skove, tilstræber skovprogrammet en bæredygtig forvaltning og udvikling for alle skove i Danmark. Det betyder, at operationaliseringen af bæredygtig skovdrift er et hovedvirkemiddel.

Indsatsen for denne operationalisering blev indledt i starten af 90'erne som opfølgning på de såkaldte skovprincipper vedtaget på FN's miljøkonference i Rio i 1992 (UNCED). I den forløbne næsten 10 års periode har dette resulteret i en række retningslinier og indikatorer på forskellige niveauer. I 2001 blev der i Danmark opnået bred enighed om et sæt operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift på ejendomsniveau baseret på de paneuropæiske retningslinier, som er udviklet indenfor rammerne af de paneuropæiske ministerkonferencer om skove.

Dansk skovbrug har dermed opnået en fælles referenceramme for forvaltningen af de danske skove, hvorved den danske skovpolitik har udviklet sig et væsentligt skridt i bæredygtig retning.

Som virkemiddel vil retningslinierne anvendes skovpolitisk ved at skabe samling og enighed om, i hvilken retning skovene skal udvikles.

Retningslinierne er udviklet med henblik på frivillig udmøntning. De vil udgøre et praktisk redskab for den enkelte skovejjer, der ønsker at drive sin skov på et bæredygtigt grundlag. Generelt vil dette element kunne styrkes gennem rådgivning, information, undervisning og økonomiske incitamenter m.m. Endelig finder retningslinierne anvendelse i forbindelse med driften af statsskovdistrikterne.

Retningslinierne er baseret på principperne for naturnær skovdrift, der overordnet har et klart økonomisk sigte, samtidig med at driften er naturnær. Et centralt element i den naturnære drift er mulighederne for at udnytte skovens naturlige processer, som f.eks. naturlig foryngelse, og herunder bl.a. optimere vedproduktionen økonomisk, gennem

- valg af lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende – træarter,
- enkelttrædrift blandt de større træer,
- vedligeholdelse af skovens produktionsevne, stabilitet og foryngelsespotentialer ved at undgå indgreb, som skader skovens klima, jordbund og biodiversitet – f.eks. renafrifter og brug af pesticider,
- udnytte naturlig foryngelse og naturlig uddifferentiering i driften,
- etablering af en aldersvarieret skov bestående af forskellige træarter i blanding.

Retningslinierne er mere udførligt beskrevet i bilag 2.

Det er en vigtig økonomisk forudsætning, at naturnær skovdrift først sættes ind, når det er dyrkningsteknisk muligt og økonomisk fordelagtigt, f.eks. ved optimal omdriftsalder eller i forbindelse med tvangshugst af eksisterende bevoksninger. Det kan derfor - afhængig af hvor naturnær den aktuelle bevokningsstruktur er i udgangspunktet - tage én eller flere trægenerationer, før en fuld transformering af skoven til naturnære skovdrift har fundet sted. Tilsvarende vil det tage lang tid, før de forventede økologiske effekter fuldt slår igennem.

6. INDSATS FOR SKOVENES NATURINDHOLD, DET FYSISKE MILJØ OG DYRKNINGSGRUNDLAGET

Skovens beskyttelsesfunktion omfatter hensynet til biologisk mangfoldighed samt det økologiske kredsløb (primært husholdningen med næringsstoffer, vand og kulstoflagring), dyrkningsgrundlaget (skovjordens frugtbarhed) og miljøbeskyttelse (grundvandsbeskyttelse, beskyttelse af vandløb og søer samt værnfunktion i forhold til jorderosion, sandflugt og stormfald).

Skovprogrammets målsætning er at fremme indsatsen for den biologiske mangfoldighed samt at sikre det fysiske miljø og dyrkningsgrundlaget.

Indsatsen koncentrerer sig om at udvikle og formidle en omstilling til naturnær skovdrift samt at bevare og forbedre skovens natur, herunder vådområder, nøglebiotoper, naturskov og skovnatur i øvrigt.

6.1 Status

Danmark er et relativt skovfattigt land. Skovene er fragmenterede og ofte små, et forhold der har væsentlig betydning for tilstand og udviklingsmuligheder for den biologiske mangfoldighed. Hertil kommer, at de nåletrædominerede skove, der siden starten af 1800-tallet er opbygget som værn mod sandflugt og jorderosion, har vist sig ustabile.

Endvidere har de intensive skovdyrkningsystemer, som har været fremherskende i de sidste 200 år, medført tilbagegang for visse naturtyper og arter. Det gælder specielt arter knyttet til gamle løvskove og store uforstyrrede områder, dødt ved, gamle træer, uforstyrret jordbund, høj luftfugtighed og vådområder. Den intensive drift har i visse tilfælde været forbundet med tab af næringsstoffer, som dels kan forurene miljøet, dels medføre forringelse af dyrkningsgrundlaget – især på de næringsfattige jorde. Dyrkningsgrundlaget og det økologiske kredsløb påvirkes desuden negativt i mange skove som følge af kvælstoftilførsel fra atmosfæren.

Skov har en række miljøbeskyttende funktioner. Skovdrift er sammenlignet med landbrug skånsom over for grundvandet og vandkvaliteten i søer og vandløb. Det skyldes, at brugen af pesticider og gødning samt jordbearbejdningens intensitet er lav i skovbruget i forhold til i landbruget. Produktionen af juletræer og klippegrønt udgør dog en undtagelse, da en stor andel af det samlede pesticidforbrug her sker på et niveau svarende til niveauet i landbruget. Endvidere modvirker skovene klimaforandringer gennem optag af atmosfærisk CO₂, og bidrager allerede i dag ved produktion af energitræ til at erstatte ca. 200.000 tons olie med vedvarende energi.

6.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler

Danmark har i 1993 ratificeret konventionen om biologisk mangfoldighed og dermed forpligtet sig internationalt til at bevare og bæredygtigt udnytte den biologiske mangfoldighed. Den konkrete indsats er primært udmøntet i den nationale lovgivning og strategier samt internationale retsakter.

I skovloven findes generelle målsætninger om skovens natur- og miljøbeskyttende funktioner, herunder målsætninger om bevaring af biologisk mangfoldighed. Tilsvarende findes målsætninger om bevaring af biologisk mangfoldighed i naturbeskyttelsesloven samt jagt- og vildtforvaltningsloven. Miljøbeskyttelsesloven og planloven indeholder generelle målsætninger om at forebygge og bekæmpe forurening.

Udover skovlovens bestemmelser om god og flersidig skovdrift fastlægger loven en specifik beskyttelse af egekrat og sikrer sammen med naturbeskyttelsesloven en generel beskyttelse af særlige naturtyper (moser, søer mv.).

Med skovloven af 1996 blev samtlige tilskudsordninger til skov samlet under skovlovens hovedformål om at varetage flersidige hensyn. Der har gennem de seneste år været givet tilskud til skov-

rejsning, god og flersidig skovdrift (foryngelse og driftsplanlægning, friluftsliv samt lokalitetskortlægning af jordbundsforhold, nøglebiotoper og fortidsminder m.v.) og særlig drift (urørt skov og gamle driftsformer) med det primære formål at tilgodese den biologiske mangfoldighed.

Naturskovsstrategien fra 1992 har som overordnet formål at bevare skovenes biologiske mangfoldighed, herunder den genressource der ligger i skovene. Virkemidlerne har primært bestået i udlæg af urørt skov og gamle driftsformer (græsningsskov, stævning og plukhugst-drift). Strategiens målsætninger for 2000 er sikring af 5.000 hektar urørt skov og 4.000 hektar med gamle driftsformer. Der er aktuelt udlagt mere end 6.500 ha urørt skov (ca. 4.500 ha i statsskov og ca. 2.000 ha i private skove) og mere end 10.000 ha med gamle driftsformer (heraf ca. 60 % i statsskov). Se bilag 3.

Strategi for Bæredygtig Skovdrift fra 1994 lagde op til at der ”tages hensyn til bevaring af den biologiske mangfoldighed i såvel plantager som i skove af naturlig oprindelse. Der skal tages særligt hensyn i økologisk sårbare områder, i områder med naturskove og i gamle skove. Det bør tilstræbes at skabe større variation i skove og plantager med lille biologisk diversitet”.

I forlængelse af naturskovsstrategien præsenterede Miljøministeriet i 1994 en strategi for bevaring af genetiske ressourcer hos træer og buske i Danmark. Formålet er blandt andet at sikre en genpulje, der skal gøre det muligt at imødegå ændrede vækstvilkår og -hensyn i fremtiden herunder som basis for fremtidig forædling. Strategien udmøntes ved at sikre de eksisterende bevaringsværdige bestande og ved at etablere nye bevaringsbestande for i alt 75 arter.

På internationalt niveau har Danmark gennem EU- samarbejdet (habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet) forpligtet sig til at etablere naturbeskyttelsesområder, bl.a. områder i skov. Ca. 12 % af det danske skovareal er beliggende i habitatområder. I de kommende år forestår et omfattende arbejde med at fastlægge grundlaget for og gennemføre den fremtidige forvaltning af områderne, herunder vurdering af bevaringsstatus, forvaltningstiltag og overvågning.

Den særlige forpligtelse i skovloven til at varetage hensynet til natur- og miljøbeskyttelse i offentlige skove har udmøntet sig i en række særlige retningslinier for driften af statsskovdistrikterne, bl.a. vedrørende bevaring af naturskov, gamle træer og dødt ved i skoven, anvendelse af pesticider og gødning, blandingskov m.m.

6.3 Fremtidig indsats

Grundlæggende er det væsentligt at bevare og understøtte udviklingen af skovenes naturlige økologiske strukturer og funktioner, herunder lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende - arter, levesteder for flora og fauna samt de økologiske og genetiske processer, der finder sted i skoven. En rig biologisk mangfoldighed vil være med til at styrke skovenes evne til at modstå naturlige eller menneskeskabte påvirkninger (f.eks. klimaændringer). Som følge heraf er det væsentligt at reducere de stresspåvirkninger, som skovøkosystemer udsættes for.

Indsatsen koncentrerer sig om at udvikle og formidle en omstilling til naturnær skovdrift samt at bevare og forbedre skovens natur, herunder vådområder, nøglebiotoper, naturskov og skovnatur i øvrigt.

Skovprogrammet vil sigte mod en afvejning, der sikrer en økologisk, økonomisk og social balance, som må gælde for en bæredygtig sektorstrategi.

6.3.1 Naturnær skovdrift

Begrebet naturnær skovdrift er ikke synonymt med begrebet bæredygtig skovdrift. De to begreber er dog nært relaterede. Naturnær skovdrift er et mindre begreb, som kun forholder sig til den faktiske skovdrift. Suppleres denne skovdrift med en række særlige hensyn f.eks. økologiske (urørt skov, særlige driftsformer m.m.), sociale (friluftsliv, medarbejderforhold m.m.) og økonomiske (intensivt drevne arealer m.m.) opnås, hvad der mere bredt kan betegnes som bæredygtig skovdrift.

Naturnær skovdrift har det primære mål at sikre en økonomisk bæredygtig vedproduktion gennem valg af lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige –især hjemmehørende - træarter og gennem udnyttelse af skovens naturlige processer, naturlig foryngelse og kontinuitet i skovdækket. Herved understøttes vedligeholdelse og forbedring af skovklima og jordbund og dermed naturlig foryngelsespotentialer og produktionsevne. En skov i naturnær drift vil typisk bestå af en blanding af mange træarter i forskellige aldre. Naturnær drift indebærer desuden, at behovet for brug af hjælpestoffer mindskes. Naturnær skovdrift understøtter og styrker generelt skovens robusthed, modstandsdygtighed overfor klimaændringer, biologisk mangfoldighed og de miljøbeskyttende funktioner.

I statsskovene vil der ske en omlægning til naturnær drift. Planen herfor forventes færdig i 2004. Statsskovdistrikterne står således overfor den opgave at skulle implementere de operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift (se kapitel 5 og bilag 2), hvilket konkret vil udmøntes gennem driftsplanlægningen. Der vil være behov for at gennemgå alle hidtidige retningslinier for driften af distrikterne for at vurdere, i hvilket omfang disse tilgodeser de nye målsætninger. Dette arbejde vil bl.a. forholde sig til følgende emner: Målsætninger og tidshorizont for omlægning af skovdriften i henholdsvis gamle skove og hede/klitplantager, lokalitetskortlægning af de skovbevoksede arealer, fremme af naturlig vandbalance, mere dødt ved i skovene samt kompetenceudvikling på statsskovdistrikterne.

Det er vurderingen, at omlægningen af statsskovenes drift kan gennemføres i løbet af en trægeneration dvs. 80-100 år, og at de naturnære driftsprincipper kan implementeres på 25% af distrikternes samlede areal indenfor de første 10 år.

For de private skove vil der blive anbefalet en langvarig overgangsfase til naturnær skovdrift. Der vil blive anvendt en række virkemidler baseret på frivillighed, dialog, formidling, certificering, og i særlige tilfælde evt. frivillige aftaler.

Den naturnære skovdrift har i høj grad et økonomisk sigte. Der er imidlertid en livlig faglig debat om de mulige økonomiske fordele og ulemper knyttet til naturnær skovdrift, og der er i Danmark kun lidt erfaring på dette område. Der er derfor behov for yderligere udvikling og forskning samt efterfølgende formidling til erhvervet indenfor såvel de økonomiske som de naturmæssige aspekter af naturnær skovdrift. Her må inddrages både de kortsigtede og de langsigtede konsekvenser. Naturnær skovdrift bygger på naturlige økologiske processer og forudses derfor at reducere udgifterne til etablering, pleje m.v. På lang sigt vil driftsformen imidlertid også kunne påvirke sortimentsudfald, tilvækst, stående vedmasse og kvalitet. Konverteringen til naturnær skovdrift vil have forskellige forløb på forskellige jorde og boniteter, hvor f.eks. brugen af hjemmehørende træarter må forudses at udvikles langsommere og nå et mere begrænset omfang på de nye skovjorde end på de gamle. Generelt vil der knytte sig en række særlige vanskeligheder til selve konverteringsfasen, hvor også den administrative behov vil være mærkbare. Det gælder bl.a. i forhold til vildtforvaltningen, hvor opretholdelse af store vildtbestande samtidig begrænser mulighederne for den naturlige foryngelse, som er et vigtigt element i naturnær skovdrift.

Implementering af naturnær skovdrift i statsskovene vil være et vigtigt bidrag til den samlede udviklingsindsats. En mere fleksibel skovlov, som samtidig fortsat sikrer arealanvendelsen til skov og skovressourcen, forventes at kunne fremme både økonomiske og økologiske hensyn i skovdriften ved at give skovejere mulighed for fuldt ud at udnytte og udvikle potentialet i naturnær skovdrift.

Også de frivillige certificeringsordninger, som p.t. er under udvikling i Danmark, foreskriver naturnær skovdrift. Disse markedsbaserede ordninger forventes i løbet af de kommende år at få større udbredelse i Danmark, hvilket samtidig vil udbrede naturnær skovdrift.

Endelig vil en rådgivnings-, oplysnings- og uddannelsesindsats overfor private skovejere kunne fremme naturnær skovdrift. Der blev i 2001 gennemført en sådan særlig informationsindsats overfor funktionærer knyttet til statsskovdistrikterne, og der kan evt. hentes inspiration her fra.

6.3.2 Bekæmpelsesmidler

Anvendelsen af bekæmpelsesmidler i skovbruget er relativt begrænset i forhold til landbrugets anvendelse, bortset fra juletræ- og pyntegrøntsbevoksninger. En målrettet omlægning af skovdriften efter naturnære principper indebærer et faldende behov for pesticidforbrug.

Pesticider skal udfases i statsskovene. Der er allerede sket væsentlige reduktioner de seneste 5 år (>80%), men ikke på alle områder er der udviklet effektive alternative metoder, herunder bl.a. alternative metoder til bekæmpelse af snudebiller.

I de private skove begrænses pesticidforbruget gennem videnopbygning og oplysning. Endvidere vurderes for de private skove behovet for en opfølgning af Bichel-udvalget². Det gælder især spørgsmålet om konsekvenserne, herunder de økonomiske konsekvenser, af nedsat pesticidanvendelse.

I områder med vigtige grundvandsressourcer kan det være hensigtsmæssigt at bringe brug af pesticider og gødsning til øjeblikkeligt ophør. Dette kan fremmes gennem frivillige aftaler. Der er indgået aftaler mellem private skove og vandværker om ændrede driftsvilkår af hensyn til grundvandets kvalitet. Der indledes drøftelser om at udarbejde rammer for sådanne aftaler, ligesom mulighederne i dette samarbejde yderligere belyses.

6.3.3 Bevaring af skovenes naturværdier

Udover naturindholdet på de egentlige skovdriftsflader kan skove indeholde større eller mindre områder eller elementer, hvor den biologiske mangfoldighed er særlig værdifuld eller har særligt gode vilkår for at udvikle sig. Naturskov, urørt skov og de såkaldte gamle driftsformer med særlige naturkvaliteter (græsningsskov, stævning, plukhugst), nøglebiotoper og vådområder m.v. udgør den væsentligste del af den særligt værdifulde skovnatur. Flere af disse biotoper er også gode for vildtet, især i grænseområder som f.eks. skovbryn.

Der er knyttet en særlig biodiversitet til den urørte skov og de såkaldte gamle driftsformer. Et skovøkosystem, der ligger urørt eller forvaltes efter gamle driftsprincipper, vil gradvist over en længere periode udvikle strukturer og processer, som er væsentligt forskellige fra den traditionelt dyrkede skov, herunder vil der være forskelle i træarts- og aldersfordeling, mængden af dødt ved, fugtighedsforhold og mikroklima i øvrigt. Hermed vil der også udvikle sig forskelle i sammensætningen af flora og fauna. En betydelig del af de sjældne og truede arter som forekommer i skov er knyttet til urørt skov og gamle driftsformer.

Naturskovsstrategiens langsigtede mål fra 1992 var udlæg af 40.000 ha naturskov, urørt skov og gamle driftsformer i 2040. Målene for år 2000 er nået. Dette mål udbygges og fastholdes ved, at der arbejdes hen imod, at 10 % af det samlede skovareal har natur og biologisk mangfoldighed som det primære driftsformål. Denne "biodiversitetsskov" vil indeholde dels særligt naturmæssigt værdifulde skove, som beskyttes, og dels skovarealer, som søges udviklet med henblik på natur og biodiversitet. Biodiversitetsskov vil bl.a. indeholde visse skovområder i EU habitatområder, skov udlagt som urørt skov, og skov som med henblik på natur- eller kulturværdier drives med særlige gamle driftsformer.

Inden udgangen af 2003 udarbejdes en redegørelse, der belyser, hvilke naturværdier der ønskes bevaret og prioriteret ved udlæg af biodiversitetsskov. Samtidig søges det afklaret, om en ændring af naturskovsdefinitionen bedre vil kunne skabe klarhed om, hvordan ejerne kan understøttes i deres bevaring af naturskovene. En række forskere og praktikere på området har opfordret til en revurde-

² Bichel-udvalget blev foranlediget af en folketingsbeslutning nedsat i 1997 med henblik på at kulegrave alle aspekter ved at bruge bekæmpelsesmidler i landbruget. Herunder også de samlede konsekvenser af en afvikling over 10 år af brugen af pesticider. Udvalgets rapport forelå i 1999. Formand for udvalget var Danmarks Naturfredningsforenings daværende formand, Svend Bichel.

ring af naturskovsbegrebet. Dette forventes at kunne gøre bevaringsindsatsen lettere at formidle, udmønte, fokusere og prioritere. Der bør tages udgangspunkt i, om arealerne er bevaringsværdige, fordi de indeholder naturværdier og mindre i deres genetiske oprindelse. Opretholdelse af de genetiske processer, som betinger naturværdierne, er til gengæld essentielt.

Inden 2004 skal udarbejdes en rapport, der identificerer og fagligt vurderer en bruttoliste med potentielle områder med biodiversitetsskov. Spørgsmålet om udmøntning af internationale aftaler inddrages i dette arbejde med henblik på at sikre gunstig bevaringsstatus i områder, som indeholder arter og naturtyper, der skal beskyttes efter habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne. Desuden skal spørgsmålet om beskyttelse af yngle- og rasteområder i skove for de arter, som Danmark generelt er forpligtet til at beskytte i henhold til habitatdirektivet, afklares.

I statskovene nås, som et første trin, 10%- målet for biodiversitetsskov gennem udlæg yderligere i alt 1.000- 2.000 ha biodiversitetsskov allerede inden 2010. Dette vil omfatte særligt bevaringsværdige arealer samt en række lavproduktive vådbundsarealer, hvor økonomisk drift ikke er mulig efter hugst af den stående bevoksning. Sådanne arealer overlades til naturlig tilgroning. På hede- og klitdistrikterne afvejes samtidig mulighederne for at varetage biodiversitetsmæssige hensyn bl.a. ved at etablere græsningsskov og lade hjørner af plantager ligge urørt, hvis det skønnes at forbedre biodiversiteten. Denne indsats vil udgøre en vigtig del af statskovdistrikternes samlede indsats for natur nær skovdrift.

I privatskovene søges målsætningerne om bevaring af skovenes naturværdier fremmet gennem et samarbejde om videnopbygning, rådgivning og formidling. Indsatsen understøttes endvidere på baggrund af ovennævnte bruttoliste gennem frivillige aftaler efter behov. Endelig fremmes registrering og beskyttelse af naturskov gennem de frivillige certificeringsordninger, som p.t. er under udvikling i Danmark. Dette vil kunne indgå i certificeringsordningerne, når spørgsmålet om naturskovsbegrebet er fuldt afklaret.

Graden af målopfyldelse f.s.v. angår 10 % biodiversitetsskov vurderes senest i 2010.

7. SKOVRESSOURCER OG ØKONOMI

Det er et væsentligt element i skovpolitikken, at understøtte skovbruget til at blive økonomisk selvhjulpent. Dvs. resultaterne af skovdriften skal stå i et rimeligt forhold til indsatsen i form af arbejde og kapital. Derved skabes et erhvervsøkonomisk grundlag, som gør det muligt for skovbruget at påtage sig en bred bæredygtighedsforpligtelse omfattende ikke blot de økonomiske hensyn, men også hensyn til sociale forhold, herunder friluftsliv, og den biologiske mangfoldighed.

*Skovprogrammets målsætning er derfor udvikling mod mere økonomisk bæredygtige rammebetin-
gelser for skovbruget.*

7.1 Status

7.1.1. Danmarks skovressourcer

I international målestok er den danske skovressource lille, spredt og inhomogen hvad angår træarts-sammensætning og kvalitet. Ressourcen er i dag ikke genstand for væsentlig strategisk interesse fra internationale skovindustrier. Dette forhold forventes ikke at ændre sig i nær fremtid, idet der ikke på længere sigt forventes at blive mangel på udbud af træ eller fibre. For øjeblikket anslås det, at hugsten i de tempererede og boreale skove kun udgør godt 50 % af den årlige tilvækst.

7.1.2 Skovressourcernes udnyttelse

Dansk skovbrug og dets primære forarbejdningsindustri er præget af små enheder og en lav forædlingsgrad. Sammen med et højt omkostningsniveau medfører dette en generelt set lav konkurrenceevne og utilfredsstillende indtjening. Dette kan dels medføre, at den økonomiske drift bliver af aftagende vigtighed i forhold til andre ejermæssige formål, og dels motivere til en reduktion af det kapitalapparat, som er bundet i træressourcerne i skovene.

De økonomisk tungtvejende dele af den nationale træsektor ligger i træindustrien, møbelindustrien, energisektoren og byggesektoren. Store dele af disse sektorer er ikke i afgørende grad afhængig af den danske skovressource, og har derfor kun begrænsede strategiske interesser i den danske råvare-ressource og den primære forarbejdning.

Dansk skovbrug og primær træindustri kan kun med ringe vægt imødegå en uheldig markedsudvikling. Råtræpriserne er fastlagt af et verdensmarked, hvor prisen på industri er det centrale. Aktuelt er situationen, at priserne på råtræ af nåletræ er historisk lave, og gavntræ af bøgetræ har efter en periode med relativt gode priser nu vigende priser. FAO udarbejdede i 1996 en prognose for den europæiske træsektors udvikling indenfor de kommende 25 år (European Timber Trends and Prospects into the 21st. Century). Det forudses her, at de europæiske skove vil kunne imødekomme fremtidens øgede træforbrug, endog uden at der hugges mere end 70% af tilvæksten. Det forudsættes dog her, at der ikke er noget politisk ønske om at øge den europæiske selvforsyningsgrad udover det nuværende niveau. Desuden tager rapporten udgangspunkt i det nuværende forbrugsmønster, om end dette kan ændres. Rapporten konkluderer, at der – selvom det ikke helt kan udelukkes – næppe kan forventes prisstigninger på lang sigt.

Savværkerne er økonomisk trængte, og deres levedygtighed er især baseret på de transportmæssige fordele, der følger af en nærhed mellem skov og savværk og mellem savværk og sekundær træindustri. Også skovene er afhængige af denne nærhed. Såfremt der ikke er opskæringskapacitet til at forarbejde træ fra skovene indenfor en rimelig afstand, påføres træet en transportudgift og konkurrenceevnen svækkes. Det er derfor vigtigt at opretholde en tilstrækkelig opskæringskapacitet.

I en international sammenhæng har den danske træindustri kun mulighed for at eksistere ved udvikling af en nichepræget produktion. Specifikationsskæring som supplement til import af billige bulk-

varer synes her at være den mest succesfulde vej til at sikre en merværdi for slutbrugeren (bygherren) af den største del af den danske produktion.

Her kan skovbruget understøtte træindustrien ved at fokusere på udvikling af informationsflowet i hele trækæden (fra skov til savværk til sekundær industri til forbruger).

En væsentlig del af træproduktionen i skovene går direkte til energiformål, ikke mindst på grund af afgifter på fossile brændsler. For skovbruget er salg af energitræ en vigtig økonomisk aktivitet for at billiggøre kultur- og skovplejeforanstaltninger, selvom dækningsbidraget er tæt på nul.

Det private skovbrugs indtjening er i stort omfang søgt styrket gennem en omfattende juletræs- og pyntegrøntproduktion. Denne produktionsgren kan dog næppe forventes at kompensere for yderligere nedgang i træproduktionens økonomi, bl.a. da også indtjeningen fra denne produktion nu er begrænset.

Et centralt spørgsmål i udviklingen af skovsektorens økonomi er, om det er muligt at introducere nye livsstils- og nicheprodukter i dansk skovbrug og træindustri, der kan sikre en sund erhvervsmæssig indtjening. Hvad er potentialet i f.eks. medicinalafgrøder (hyld og lignende), samt at øge varens værdi ved ikke kun at producere træ, men også at lade dette ledsage af serviceydelser (f.eks. i forbindelse med hugst af juletræ, brænde m.v.).

Deltagelse i forskellige former for jagt kan også i denne sammenhæng opfattes som en serviceydelse. Mange rekreative eller miljømæssige tjenesteydelser kan imidlertid ikke som jagten individualiseres og gøres til et erhvervsmæssigt aktiv. Der er tale om goder, som gennem lovgivningen stilles til rådighed for offentligheden.

7.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler

Skovloven fra 1996 var en opfølgning på Regeringens Skovpolitiske Redegørelse fra 1994. God og flersidig skovdrift blev nu et krav, men produktionshensynene blev fortsat det mest fremherskende ved administrationen af loven.

Skovlovens hovedformål lægger rammerne for en række tilskudsordninger. Kun en mindre del af disse ordninger har sigtet mod egentlig erhvervsstøtte. Hovedparten af ordningerne er udformet som kompensationsordninger og har sigtet mod fremme af god og flersidig skovdrift, udlæg af urørt skov, beskyttelse af egekrat, skovrejsning m.v. Hertil kommer stormfaldsordningen i medfør af Lov nr. 349 af 17. maj 2000 om stormflod og stormfald, som sigter mod genopbygning af skovressourcen efter stormfald.

Via konsulentordningen ydes rådgivning til de enkelte skovejere. Skovejerne er sjældent skovbrugsuddannede, og der er derfor behov for en tilførsel af faglig viden. Rådgivningen delfinansieres ved offentligt tilskud, medens ejerne selv betaler mindst halvdelen af omkostningen. Tre organisationer er for tiden formidlere af denne rådgivning, nemlig Skovdyrkerforeningerne, Hedeselskabet og Danske Naturgårde.

Produktudviklingsordningen blev iværksat i 1994 og er rettet mod det primære skovbrug og træindustri. Der er nu i alt igangsat 126 projekter inden for et tilskudsbeløb på 89 millioner kr. Heraf har 35 % af antallet af projekterne været i skovbrugserhvervet. Analyser viser, at hovedparten af de gennemførte projekter har givet et positivt udbytte i form af ny viden, større markedskendskab, forbedrede produktionsprocesser eller bedre produkter.

Under produktudviklingsordningen er der bl.a. ydet støtte til fælles markedsføring med det formål at øge anvendelsen af træ – f.eks. kampagnen ”Træ Er Miljø” - ligesom der er ydet støtte til informationsprojektet ”Skoven i Skolen”, som er rettet mod unge.

For så vidt angår pyntegrønt og juletræer har produktionsafgiftsfonden bidraget til øget afsætning af nordmannsgran juletræer, hvilket har reduceret de negative konsekvenser for de private skoves økonomi af en øget udenlandsk produktion. Der er samtidig givet støtte til forskning, bl.a. i miljø-

venlige produktionsmetoder, hvilket har påvirket produktionen. Flere af projekterne er langvarige. Der vil derfor også i den nærmeste fremtid fremkomme nye forskningsresultater, som skal indpasses i produktionen.

Nedenstående tabel viser udviklingen i tilskudsordninger rettet mod private skove i perioden 1994-2002.

Tilsagn om tilskud i perioden 1994 -2002

Tilskudsordning	1994 mill. kr.	1995 mill. kr.	1996 mill. kr.	1997 mill. kr.	1998 mill. kr.	1999 mill. kr.	2000 mill. kr.	2001 mill. kr.	I alt i peri- oden	2002 budget
Konsulentvirksomhed	9,3	9,6	9,2	9,8	9,3	7,5	7,5	8,6	70,8	5,5
Produktudvikling	0,3	15,3	21,9	12,8	15,7	13,6	10,9	6,6	97,1	5,3
Produktionsafgiftsfond, juletræer og pyntegrønt				2,9	3,2	3,0	3,2	4,1	16,4	4,0
Skovrejsning inklusive indtægtskompensation*	3,0	4,2	3,7	55,0	37,5	220,7	128,9	112,9	565,9	113,4
Løvsstøtte	21,1	20,7	17,8	20,3					79,9	
Skovforbedring	14,6	9,0	9,0	16,5					49,1	
God og flersidig skovdrift					24,5	24,6	13,6	11,2	73,9	5,5
Urørt skov og særlig drift	2,3	8,9	10,6	2,2	8,2	5,8	2,5	6,6	47,1	3,0

* Vedrører tilskud til privat skovrejsnings. Derudover er der en bevilling til statslig skovrejsning, som i 2002 er 18. mill. kr.

De aktuelle skatteregler er en vigtig del af skovbrugets økonomiske rammebetingelser. En række skatteregler for beskatning af løbende indkomst er specifikke for den primære skovdrift og vigtige for skovbrugets økonomi. Det drejer sig om straksfradraget i forbindelse med skovdriften for kulturomkostninger m.v., merhugstfradraget i forbindelse med stormfald og, at den løbende tilvækst i skoven ikke beskattes.

De indkomstuafhængige ejendomsskatter medfører en økonomisk belastning for skovbruget. Det skyldes, at der knytter sig mange elementer til vurderingen af skovens grundværdi, som ikke knytter sig til skovens indtjeningssevne. F.eks. ansættes værdien af urørt skov til 5.000 kr. pr. ha uanset, at der ikke er indtægter fra træproduktionen. Gennemsnitsniveauet af grundværdien for skov i Danmark er ca. 10.000 kr. pr. ha., og grundskylden udgør i år 2001 ca. 210 kr./ha.

For 1999 og 2000 indførtes et loft over den primærkommunale grundskyld på produktionsjord på 8 promille. Dette loft er 12 promille for 2001 og 2002.

Der er generelt gennemført lettelser ved reduktion af generationsskifteafgifterne og bortfald af formueskat. Dette har gjort det lettere at fastholde familieejendomme.

Statsskovdistrikterne udgør en vigtig aktør på råtræmarkedet og kan derved påvirke dette. Handelen med træ fra statsskovdistrikterne tager udgangspunkt i at sikre statsskovenes samlede økonomiske interesser. Der sigtes mod et højt prisniveau gennem leverance af kvalitetsydelser. Skov- og Naturstyrelsen har en interesse i hele markedets udvikling og prioriterer derfor afsætning til indenlandsk forarbejdning over eksport og energiformål. For at tilgodese den økonomiske bæredygtighed har statsskovene en langsigtet interesse i træindustriens vilkår og markedsstrategier. Statsskovdistrikterne påtager sig en særlig markedsudjævrende rolle under turbulente markedsforhold, f.eks. forårsaget af katastrofelignende stormfald og insektangreb.

7.3 Fremtidig indsats

7.3.1 Revision af skovloven

Generelt forventes en mere fleksibel skovlovgivning med flere frihedsgrader for den enkelte skovejers tilrettelæggelse af skovdriften at kunne påvirke økonomien i en positiv retning. Der er et stort og endnu udækket behov for videnopbygning om naturnær skovdrift under danske forhold, men naturnær skovdrift antages også økonomisk at kunne udvikles fordelagtigt set i forhold til den nu-

værende skovdrift. Dette potentiale skal derfor realiseres dels gennem en revision af skovloven og dels gennem yderligere forskning, udvikling, rådgivning og formidling om naturnær skovdrift.

Revisionen skal give friere rammer for skovdriften, men samtidig fastholde arealanvendelsen i skov. Der er ingen intentioner om, at skov generelt skal kunne inddrages til andre anvendelser. Skovloven skal også sikre, at skovressourcen både bevares og styrkes.

Som et eksempel vil den nuværende skovlov i en række tilfælde foreskrive en forholdsvis hurtig etablering af skov baseret på plantning, jordbearbejdning m.v., medens en ny skovlov i højere grad vil give ejerne mulighed for at basere skovdriften på naturlige processer, uanset at dette kan føre til en noget langsommere etablering af skoven eller en øget andel af arealer uden egentlig skovbevoksning.

7.3.2 Praktisk udmøntning af naturnær skovdrift

Et vigtigt mål for de kommende års skovpolitik bliver udmøntningen af bæredygtig skovdrift som beskrevet i de operationelle retningslinier for bæredygtig skovdrift (bilag 2).

Medens naturnær skovdrift forventes udmøntet i statsskovdistrikternes driftsplanlægning, vil overgangen til denne skovdrift være frivillig i private skove. Skovprogrammets virkemidler vil imidlertid blive tilrettelagt således, at frivillig konvertering til naturnær skovdrift i private skove fremmes.

Det forudsættes, at naturnær skovdrift først sættes ind, når det er dyrkningsteknisk muligt og økonomisk fordelagtigt. Det vil derfor - afhængig af hvor naturnær den aktuelle bevoksningsstruktur er i udgangspunktet - tage en eller flere trægenerationer, før en fuld konvertering af skoven til naturnære strukturer har fundet sted. Tilsvarende vil det tage lang tid, før de forventede økologiske effekter fuldt slår igennem.

Der vil være behov for at fokusere på de langsigtede økonomiske og produktionsmæssige konsekvenser af naturnær skovdrift. Blandt de forhold, der her må tages højde for er at

- der i Danmark er et forholdsvis beskeden erfaringsgrundlag f.s.v. angår blandingsbevoksninger, hvorfor dette må udvikles – det gælder især på de nye skovjorde i Jylland, hvor konverteringen til naturnær skovdrift udgør en særlig stor udfordring,
- udbuddet af råtræ ikke påvirkes mærkbart på kort sigt, fordi træproduktionen primært vil komme fra arealer, som endnu ikke er konverteret til naturnær skovdrift, men efterhånden vil der ske forskydninger på flere områder,
- der under konverteringen forventes at ske en vedmasseopbygning i de naturnært dyrkede skove – under denne opbygning vil udtaget af træ være nedsat, selvom hugsten fra skovrejsningsarealer efterhånden vil bidrage til at kompensere for denne virkning,
- dyrkningsformen kan påvirke produktionens kvalitet bl.a. som følge af forringet oprensning – under alle omstændigheder må fremstilling af kvalitetstræ indgå i de dyrkningsmæssige overvejelser,
- skovbrugets udbud af råtræ vil blive præget af en større diversitet i form af forskellige arter, dimensioner og kvaliteter,
- flisproduktionen må tilgodeses i forbindelse med udviklingen af naturnær skovdrift, dels baseret på behovet for forkultur/underplantning i konverteringsfasen, og dels ved at smådimensioneret træ fortsat forudses fliset, medens kun store værdifulde dimensioner vil kunne honorere en kostbar samling af ensartede partier,
- produktions- og transportforholdene ændres, hvilket vil kræve en teknologisk og organisatorisk tilpasning – dette gælder specielt i forhold til måldiameterhugst i løvtræ, medens måldiameterhugst i nåltræ kan gennemføres med allerede udviklede skovningsmaskiner,

- nye planlægningssystemer må udvikles rettet mod et naturnært skovbrug uden klare bevoksningsgrænser,
- naturlige foryngelser kan vanskeliggøres af den høje vildtbestand, hvorfor der vil være behov for et nøje tilpasset jagttryk og vildtpleje kombineret med hegning og andre afværgeforanstaltninger – området kræver yderligere videnopbygning og formidling,
- juletræ- og pyntegrøntsproduktionen forudses opretholdt grundet dens økonomiske og beskæftigelsesmæssige betydning, men den udvikles løbende i stadig mere økologisk og miljøvenlig retning gennem en udviklings- og forskningsindsats.

Der vil derfor både på kort og lang sigt være behov for en målrettet indsats indenfor forskning, udvikling, information og uddannelse med henblik på at sikre en økonomisk og skovdyrkningsmæssigt hensigtsmæssig udmøntning af den naturnære skovdrift. Denne indsats må dels sigte på tilrettelæggelse af overgangsfasen og dels på de mere langsigtede dyrkningsmæssige, tekniske, markedsmæssige og organisatoriske forhold. Det er givet at de økonomiske konsekvenser af naturnær skovdrift i høj grad er knyttet til, hvorledes den udmøntes i praksis.

7.3.3 Økonomiske incitamenter

De indkomstaafhængige ejendomskatter medfører en øget økonomisk belastning for erhvervet i en situation med vigende indtjening. Erhvervet har fremført, at skovsektorens konkurrenceevne svækkes over for en række andre lande i Europa, som ikke har en tilsvarende skattestruktur. Skovbrugets skatteforhold forudses derfor fortsat debatteret i de kommende år. Loftet i år 2001 over den primærkommunale grundskyld på produktionsjord på 12 promille søges foreløbig videreført.

Økonomiske incitamenter/kompensation til skovbrugserhvervet må løbende målrettes mod skovprogrammets målsætninger. Det kan således bl.a. gælde bevaring af naturværdier, skove i naturbeskyttelsesområder og/eller konvertering til naturnær skovdrift, forbedring af skovbrugets økonomi m.m. Virkningen af ydede tilskud skal kunne monitoreres og holdes op mod resultatmål.

7.3.4 Certificering

Frivillig certificering er et virkemiddel til fremme af bæredygtig skovdrift, der profilerer træ som et miljøvenligt produkt og sikrer god forbrugerinformation. De fleste certificeringsordninger, herunder de ordninger som aktuelt markedsføres i Danmark, er private ordninger. De kan derfor ikke påvirkes direkte af regeringens skovpolitik. Regeringen har dog en række muligheder for at påvirke ordningerne. Det gælder således i forbindelse med almindelig skovpolitisk dialog, gennem offentlige indkøb og støtteordninger samt statsskovdrift m.m.

Der er fortsat et behov for at udvikle certificeringsinstrumentet. Bl.a. er der behov for at styrke dialogen om emnet og påvirke de eksisterende ordninger på en sådan måde, at spørgsmålene om åbenhed og inddragelse tilgodeses. Der skal derfor arbejdes for:

- Åbenhed og inddragelse af alle berørte parter, producenter, forbrugere samt sociale og grønne organisationer i forbindelse med certificering.
- Dialog mellem certificeringsordningerne, evt. gensidig anerkendelse eller samarbejde med henblik på samling om et bestemt system.
- Koordinering med certificeringsorganisationerne således at certificering supplerer og understøtter andre skovpolitiske virkemidler.
- Øget samordning mellem certificeringsordninger og livscyklusbaserede miljømærker (f.eks. Svanen og Blomsten).
- Fortsat udvikling og forbedring af certificeringsordningerne, bl.a. gennem praksisnære forsøg.

- Styrket internationalt samarbejde/koordinering om certificering, herunder en samlet EU indsats, med henblik på at undgå konkurrenceforvridning baseret på forskelle i miljøstandarder for skovene.

Certificering vil alt andet lige påføre skovbruget en ekstra omkostning. Det er derfor vigtigt, at det dels kan gennemføres kosteffektivt og dels appellere til forbrugerne i en sådan grad, at der kan opnås en øget pris for certificeret træ, der som minimum kompenserer for de evt. ekstra omkostninger.

Udvikling af certificering som et skovpolitisk instrument kræver et bredt samarbejde. Statsskovene bør indgå i dette samarbejde, uden at statsskovene dog certificeres generelt, før dette er økonomisk fordelagtigt og har fået en vis udbredelse i den private skovsektor.

7.3.5 Fremme og udvikling af anvendelse af træ

Træ har en række klare fordele, herunder miljømæssige fordele, sammenlignet med materialer som f.eks. stål, beton, plastik, aluminium m.v. Træ er således en CO₂-neutral, fornybar ressource, som kræver meget lidt energiforbrug i fremstillings- og forædlingsfasen. Dertil kommer at træ efter endt anvendelse kan udnyttes til energiformål og derved erstatte energiproduktion baseret på fossile energistoffer.

På trods af en positiv holdning overfor produktet er forbruget af træ pr. indbygger i Danmark kun en fjerdedel af niveauet i de øvrige nordiske lande, men dog væsentligt højere end i Vesteuropa generelt. Branchen præges i Danmark af små enheder, som har begrænsede muligheder for at iværksætte kommunikations- og informationsvirksomhed dels overfor brugerne og dels internt. Der ligger således en opgave i at sikre en effektiv markedsinformation, som fremmer anvendelsen af træ. Denne indsats må inddrage såvel det primære skovbrugserhverv, som industrien, forskningsinstitutioner, detailhandelen og alle andre med interesse i skovsektoren og et bæredygtigt skovbrug. En del af denne indsats forudses at finde sted i tilknytning til certificeringsordninger.

Der er behov for såvel udvikling som information. Der er dog allerede tilstrækkelig uformidlet viden til rådighed til umiddelbart at iværksætte en styrket informationsindsats med henblik på at fremme træanvendelse indenfor en række områder, f.eks. bygge- og anlægsområdet, møbler, inventar, emballage, indretning m.m.m. Desuden er der fortsat behov for produktudvikling for at forbedre træets konkurrenceevne i forhold til andre materialer. Udviklingsarbejdet bør fokusere på samspillet mellem træ og fugt, optimering af trækæden fra frø til færdigvare samt udvikling af industrielt fremstillede træelementer.

7.3.6 Andre virkemidler

Udviklingen i samfundet påvirker i mange tilfælde skovbrugserhvervets økonomiske rammebetingelser. Udviklingens erhvervsøkonomiske konsekvenser for skovbruget skal løbende vurderes, og det skal her tilstræbes at friholde erhvervet for yderligere økonomiske byrder og begrænsninger.

En række af de goder, som produceres i skovene, omsættes ikke på et traditionelt marked, f.eks. beskyttelse af vandmiljøet, skovens CO₂-binding og luftkvalitet samt rekreative muligheder tæt på byerne. Der er dog udsigt til, at enkelte af disse goder i fremtiden vil kunne bidrage til skovbrugets økonomi:

- Det forventes indenfor de næste par år klarlagt, hvorledes skovens binding af CO₂ vil kunne indregnes i de enkelte landes CO₂ regnskaber. Det forhandles fortsat, hvorledes Kyotoprotokollen vil blive udmøntet i praksis, og først når dette er sket, vil det være muligt at vurdere de finansielle muligheder for skovbruget. Disse bør efterfølgende udmøntes i Danmark, således at CO₂-binding i skove kan indregnes i de nationale CO₂-regnskaber såvel i forbindelse med skovrejsning som i forbindelse med yderligere binding i allerede eksisterende skove.

- Tilsvarende bør der følges op på samarbejdsmulighederne mellem vandværkerne og skovbruget om skovrejsning og udfasning af pesticider/gødskning. Nitratudvaskningen under skov er meget lavere end ved traditionelt landbrug. Kvaliteten af grundvandet under skove kan sikres bl.a. gennem frivillige aftaler om at begrænse brugen af pesticider og gødskning. Skovrejsning indgik derfor som et af virkemidlerne i vandmiljøplan II, der løber til 2003. Det kan indgå i en vurdering, om skovrejsning også inddrages i vandmiljøplan III. Der er hjemmel i vandforsyningsloven til bl.a. at indregne udgifter til beskyttelse af vandressourcer i vandafgifter. Denne beskyttelse kunne indebære skovrejsning og/eller en mere miljøvenlig skovdrift i eksisterende skove.

Det er et mål at genrejse skove som faldt i orkanen i 1999. Dette sker for de private skove gennem tilskuddene i den såkaldte stormfaldsordning. Det samlede tilskud til genopbygning af de private skove blev på 429 millioner kr. Dette beløb vil kunne dække genrejsning af ca. 11.500 ha skov. Det er opgjort at der kommer løvskov på omkring 2/3 af dette areal. Hertil kommer omkostningerne til genopbygning af statsskovene på omkring 160 millioner kr.

8. FRILUFTSLIV

Det er skovprogrammets målsætning at udvikle skovens rolle som nationalt velfærdsgode gennem befolkningens muligheder for brug af skoven til udvikling af sundhed og bevidsthed.

8.1 Status

Balancen mellem benyttelse og beskyttelse er et vigtigt element i den danske skovpolitik. Friluftsliv er en højt prioriteret benyttelse.

Det er karakteristisk, at friluftslivet i dets forskellige former og grader udfolder sig overalt, hvor det er muligt.

Det er i almindelighed ikke muligt objektivt at sætte grænser for hvor mange, der må udøve en given friluftaktivitet på et givet område i givne tidsrum. Væsentlige negative virkninger af friluftslivet på natur og miljø må undgås. Dette kræver afvejning og styring af friluftslivets interesser i forhold til andre interesser og friluftsjakterne imellem.

8.1.1 Rammer for offentlighedens friluftsliv i skovene

I 1969 blev der åbnet for adgang til fods på veje og stier i private skove, og disse skove spiller i dag en betydelig rolle for befolkningens friluftsliv. I 1992 blev reglerne udvidet med en adgang til også at cykle ad veje og befæstede stier. Adgang kan finde sted fra kl. 7.00 og til solnedgang. Visse aktiviteter må kun ske efter aftale med grundejeren.

I de offentlige skove kan almindelig uorganiseret færdsel til fods finde sted omfattende hele skoven hele døgnet.

Også med hensyn til organiseret friluftsliv er der i dag videre rammer i de offentlige skove end i de private.

Offentlighedens adgang til skovene reguleres således gennem to regelsæt for henholdsvis de privatejede og de offentligt ejede skove.

På arealer forvaltet af statsskovdistrikterne tillægges den almindelige tur i skov og natur høj prioritet. Under hensyn hertil indpasses også andre former for friluftsliv med henblik på at undgå konflikt mellem friluftslivets forskellige udøvere.

Et særligt spørgsmål knyttes til at komme frem til skovene gennem det danske kulturlandskab. Forbindelsesvejene mellem bebyggelser og naturområder er i de senere år i stigende omfang blevet afskåret. Veje og stier er nedlagt, nye gennemgående veje afskærer tidligere forbindelser og jernbaneovergange nedlægges som følge af stadig hurtigere tog. Der er derfor behov for, at den offentlige planlægning på alle niveauer inddrager spørgsmålet om adgangsforhold til skov- og naturområder.

Reglerne for adgang til naturen, herunder skovene, blev i perioden januar- oktober 2001 drøftet i et udvalg nedsat af Skov- og Naturstyrelsen med deltagelse af en række organisationer på området, det såkaldte Adgangsudvalg. Udvalget skulle analysere de gældende regler med henblik på at vurdere behovet for justeringer, forenklinger, klargøringer m.v., vurdere mulighederne for frivillige aftaler, overveje evt. nye regler, der ændrer befolkningens muligheder for adgang til naturen samt vurdere konsekvenserne heraf. Udvalgsarbejdet resulterede i en redegørelse, og der blev afholdt en konference. Udvalget anbefalede bl.a., at der blev bedre muligheder for at gå og cykle i private skove, herunder at offentligheden kan færdes 10- 15 meter fra vej eller sti, hvor det vil være naturligt at spise frokost og plukke blomster, bær eller svampe. Udvalget anbefalede endvidere bedre vilkår for ryttere, lettelser for der organiserede friluftsliv og forholdsregler vedr. sikring af stinet og ruteforløb.

Undersøgelser viser, at der forekommer et betydeligt ukendskab til regler for færdsel i naturen. Området vil derfor kunne styrkes gennem yderligere information.

8.1.2 Faciliteter

Etablering af friluftsfaciliteter er især knyttet til de offentligt ejede skove.

Der har kun været begrænset interesse fra private skovejere i at etablere faciliteter for offentligheden. Faciliteter til privat brug f.eks. jagthytter er dog etableret i en række privatskove. Omfanget heraf er ikke registreret. Endvidere er der etableret vandrespor i forbindelse med projekt ”Spor i landskabet”³.

På de arealer, som forvaltes af statsskovdistrikterne, er der følgende anlæg (status: 2000):

Kategori	Skovlege-pladser	Primitive overnatnings-pladser	Lejrpladser	Bål/-grillpladser	Fugletårne/-skjul	Naturbørnehaver	Naturskoler	Parkerings- og rastepladser	Besøgscentre og udstillinger	Markerede naturstier	Bomme	Pæle/piktogrammer	Kortborde/-info.tavler
Antal (2000)	55	162	144	351	83	60	35	1200	35	325 (1400 km)	906*	3.940*	822

*ultimo 1997.

8.1.3 Formidling

Skove er grundet deres rigdom af flora, fauna og kulturarv velegnede til et bredt spekter af naturformidlingsaktiviteter.

Skov- og Naturstyrelsens naturformidling har som hovedformål at fremme en bæredygtig udvikling – og skoven har vist sig meget velegnet til at demonstrere og tydeliggøre bæredygtighedsprincipper. Der er meget stor interesse blandt såvel børn som voksne for at benytte sig af formidlingstilbud knyttet til skoven.

For målgruppen voksne findes der et stort udbud af skriftligt informationsmateriale. Ved vigtige indgange til statsskove findes der som hovedregel informationstavler, og Skov- og Naturstyrelsen har udgivet over 250 forskellige foldere, som gratis uddeles i et årligt oplag på over 2 millioner. For de private skove findes der omkring 20 vandretursfoldere med et årligt oplag på 40.000- 60.000.

Interessen for at deltage i naturvejlederaktiviteter i skoven er stor. Der er årligt ca. 750.000 deltagere i ca. 21.000 naturvejlederaktiviteter i Danmark. Ca. 3/4 af disse aktiviteter har tilknytning til skov – det betyder, at over 1/2 million mennesker hvert år deltager i naturvejlederaktiviteter med fokus på skove. Aktiviteterne formidles og annonceres bl.a. over hjemmesiden www.naturnet.dk.

I løbet af 1990'erne steg interessen for at etablere naturbørnehaver, og et bredt spekter af børnehaver med vekslende grad af naturindhold er etableret. De danske erfaringer viser, at børn der leger i og er fortrolige med naturen er sundere, gladere og mere motiverede end børn uden naturkontakt. Disse erfaringer understøttes af udenlandske forskningsresultater. Denne interesse for at lege i sko-

³ Projektet ”Spor i Landskabet” er et samarbejde mellem Amsrådsforeningen, Dansk Skovforening, Friluftsrådet, Landbrugsrådet og Skov- og Naturstyrelsen. Formålet med projektet er at få etableret afmærkede vandrespor hvor lodsejere på frivillig basis lægger jord til ruter, hvor man kan vandre rundt i landbrugslandet. Lodsejerne har selv etableret sporene på deres ejendomme.

ven har blandt andet ført til, at Skov- og Naturstyrelsen har oprettet 55 meget besøgte naturlegepladser.

Også interessen for at etablere naturskoler er stigende. I dag findes der knap 40 naturskoler på arealer forvaltet af statsskovdistrikterne og et lignende antal på andre arealer. Godt 150.000 børn deltager hvert år i en naturskoleaktivitet på arealer forvaltet af statsskovdistrikterne, primært i skoven. I de senere år har der især været interesse for at udvikle økobaser – enkle former for naturskoler hvor børns naturkontakt er i højsædet. Et økibaseophold er ofte forbundet med en overnatning i skoven under enkle former, i shelter eller telt.

For at give alle børn - uanset om de kommer på naturskole eller ej - mulighed for at arbejde med skoven på en spændende og inspirerende måde, udvikler Dansk Skovforening, Friluftsrådet, Undervisningsministeriet, ”Træ er Miljø” (se kapitel 10.4) og Skov- og Naturstyrelsen et omfattende inspirationsmateriale – ”Skolen i Skoven”. Der samarbejdes med en række europæiske lande om udviklingen af materialets pædagogiske principper.

Der er endvidere udviklet et koncept for skoleskove, hvor skovejere frivilligt stiller deres skove til rådighed for lokale skoler til undervisningsformål. Der er foreløbig udpeget 10 skoleskove, hvoraf de 6 ligger på statsskovdistrikter. Yderligere 25 skove er foreløbig stillet til rådighed for initiativet.

Endelig er der siden 1995 hvert år afholdt Skovens Dag, hvor offentligheden udover at besøge en række arrangementer i skovene også får lejlighed til dialog med skovenes ejere og medarbejdere. Skovens Dag afholdes en søndag i begyndelsen af maj. I 2001 deltog 26 private skove, 24 kommunale skove og 25 statsskovdistrikter i Skovens Dag, hvis tværgående tema var ”skovens produkter”. 35.000 besøgte arrangementerne.

8.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler.

De nugældende mål fremgår af skovloven og mere detaljeret af naturbeskyttelseslovens formålsparagraffer:

”at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet”

De danske skoves mere overordnede friluftsmæssige funktioner og mål er senest beskrevet i Strategi for Bæredygtig Skovdrift, hvor et af de 12 kriterier omhandler friluftslivet:

- Skovene har stor betydning for befolkningens friluftsliv, og der skal så vidt muligt tages særlige hensyn til friluftslivet i skovdriften.
- Under hensyn til den private ejendomsret og skovens flersidige drift, bør publikum så vidt muligt sikres adgang til skovene.
- Friluftaktiviteterne bør udføres, så de ikke fører til uønskede forandringer af naturen.
- Visse skove benyttes intensivt af publikum. Hvor dette er tilfældet, bør der ved skovdriftens tilrettelæggelse så vidt muligt tage særlige hensyn hertil.

Mere overordnet udgør friluftspolitikken for skovene en del af den samlede friluftspolitik for naturen. De gode muligheder for friluftsliv har stor betydning for livskvalitet og velfærd. Da Danmarks areal er begrænset, er det afgørende, at hensynet til friluftslivet bliver integreret i den flersidige arealanvendelse og planlægning, der finder sted i sektorer som f.eks. byplanlægning, trafik, landbrug, skovbrug og turisterhverv. Det skal ske gennem dialog og samarbejde. Samtidig skal væsentlige negative virkninger fra friluftslivet på natur og miljø forebygges.

Der vil blive arbejdet for at:

- udbrede kendskabet til og øge forståelsen for naturen gennem formidling,
- udvikle formidlingen især til børn og unge,
- give bedre muligheder for naturoplevelser tæt på hvor man bor.

Virkemidlerne med henblik på fremme af friluftslivets interesser er ganske omfattende:

- der udgives bl.a. informationshæfter om varetagelse af friluftshensyn, rammer for tilskud og vejledninger,
- der udgives et stort antal vandretursfoldere både for private og offentlige skove,
- amtskommunerne understøtter gennem deres planlægning friluftslivet direkte eller indirekte, f.eks. i forbindelse med stinet, herunder belysning af barrierer for vandrere og gående, eller etablering af særligt bynære skove,
- friluftslivets styrkes endvidere gennem bl.a. projektet ”Spor i Landskabet” hvor der nu er anlagt ca. 65 spor som giver mulighed for adgang til arealer, hvor det ellers ikke ville være tilladt at færdes.

De godt 4% af landets areal, som forvaltes af statsskovdistrikterne, spiller en særlig rolle for friluftslivet. Disse arealer danner bl.a. rammerne en lang række formidlingsaktiviteter og friluftsfaciliteter. Hovedmålet for forvaltning af friluftslivet på disse arealer er at give befolkningen mulighed for at opleve fred og ro, give plads for naturoplevelser og fysisk udfoldelse og bidrage til øget natur- og miljøforståelse, ikke mindst blandt børn og unge.

Det gælder endvidere for disse arealer, at en lang række myndigheder og organisationer inddrages i forvaltningen, både gennem konkrete projekter og ved oprettelsen af brugerråd på statsskovdistrikterne, hvor der nu er oprettet 29 brugerråd med i alt mere end 350 medlemmer på de 25 distrikter. Brugerrådene har et bredt virkefelt, herunder også vedrørende friluftsliv. Desuden gennemføres der offentlige høringer i forbindelse med distrikternes driftsplaner.

8.3 Fremtidig indsats

8.3.1 Arealer til friluftsliv.

Skovarealet skal forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af trægeneration (80- 100 år). Det er af stor betydning for befolkningens livskvalitet i det fremtidige danske samfund, at der tages hensyn til friluftslivet ved planlægning og etablering af de nye skove.

Det gælder således, at der i forbindelse med planlægning og etablering af skove må indgå hensyn til

- placering – der er behov for nærrekreativ skov i forbindelse med alle større bymæssige bebyggelser i Danmark og for biologiske forbindelser i landskabet,
- natur og variation – naturnær skovdrift vil skabe skove, som er mere attraktive for en stor del af friluftslivet.

8.3.2 Adgang til skovene

Det er væsentlig, at der er adgang til at komme hen til skoven og til at færdes i den.

Derfor er der behov for at bevare et tilstrækkeligt netværk af veje og stier mellem beboelses- og naturområder. ”Menneskepassager” må tilgodeses ved alle anlæg i det åbne land, så adgangen mellem bebyggelse og naturområder ikke afskæres.

Adgangen til at færdes i skove er vigtig af hensyn til danskernes velfærd og livskvalitet.

På statsskovdistrikterne vil yderligere udvidede adgangsmuligheder blive overvejet og afprøvet. Der vil her blive arbejdet for endnu større åbenhed overfor ønsker fra borgere, lokale organisationer, skoler, kommuner m.v. om anvendelse af skovene til friluftsliv. Dette forudsætter en god koordinering, og mulighederne herfor må formidles.

I de private skove vil et tilsvarende samarbejde kunne finde sted på frivillig basis. Privatskovene vil her kunne drage nytte af erfaringer fra statsskovene. Indsatsen vil kunne bygge videre på initiativer, hvor privatskovene allerede er involveret. Det gælder således naturvejlederordningen, ”Skovens Dag” og projektet ”Skoven i Skolen”, hvor der indgås aftaler om skoleaktiviteter på konkrete skovarealer.

Der lægges ikke på nuværende tidspunkt op til ændringer i Naturbeskyttelseslovens adgangsregler. Dansk Skovforening har opfordret danske skovejere til at bidrage til en fortsat debat om adgang til skovene og bl.a. på frivillig basis at acceptere en række udvidelser af adgangsretten, som følger op på Adgangsudvalgets anbefalinger. Dette åbner mulighed for en fortsat debat og en frivillig opfølgning på Adgangsudvalget arbejde.

Salg af offentlig skov medfører bl.a. ændringer i offentlighedens muligheder for adgang til skoven. Salg af statsskove har imidlertid kun haft et beskedent omfang, og der er ikke planer om større bortsalg af statsskove. Evt. salg af kommunale skove er et lokalt politisk anliggende. I tilfælde af salg vil det evt. kunne besluttes at tinglyse en servitut om udvidede adgangsregler, svarende til adgangsreglerne i offentlig skov.

8.3.3 Faciliteter

Med henblik på yderligere at styrke friluftslivet, og herunder imødekomme forskellige brugergrupperes sociale behov og behov for oplevelser, må der gøres en indsats for at fremme friluftsfaciliteter i skovene. Dette mål vil primært blive udmøntet i forbindelse med arealforvaltningen på statskovdistrikterne. Her vil behovet for faciliteter blive søgt tilgodeset i dialog med berørte brugere. Børn og unge vil blive højt prioriteret, og der vil blive samarbejdet med amts- og primærkommuner.

Etablering af faciliteter i de private skove vil kunne ske på frivillig basis, bl.a. knyttet til de i afsnit 8.3.2. omtalte samarbejde med borgere, lokale organisationer, skoler, kommuner m.v. om anvendelse af skovene til friluftsliv

8.3.4 Naturformidling

Der forudses en fortsat stigende interesse for at henlægge undervisning til naturen og samtidig stimulere børns naturkontakt. Der må derfor forventes en stigende efterspørgsel efter bl.a. institutioner som naturbørnehaver og økobaser. Dette behov kan imødekommes under enkle former, og skovene kan ved at tilbyde varierede og rigelige muligheder herfor yde et markant bidrag til velfærd og livskvalitet.

Der bør derfor med basis i såvel de offentligt som de privat ejede skove arbejdes for et omfattende udbud af formidlingsmuligheder, herunder gennem naturbørnehaver og økobaser.

Der skal udvikles materiale til pædagoger, forældre, Folkeskolen og gymnasier. Denne indsats vil bl.a. omfatte Internettet og for Skov- og Naturstyrelsens vedkommende indeholde information om de konkrete arealer. Der vil i denne sammenhæng blive samarbejdet med amts- og primærkommuner ligesom lokale foreninger, skoler, institutioner vil blive inddraget, herunder i konkrete projekter med tilknytning til driften.

Endelig vil der ske en særlig indsats for handicappede.

9. NY SKOV

I årene fra 1989, hvor målsætningen om at fordoble det danske skovareal første gang nævnes i bemærkningerne til skovloven og naturbeskyttelsesloven, er der sket et betydeligt skift i formålet med skovrejsningen. Fra især at være et redskab mod overproduktion i landbruget ses skovrejsningen nu som et vidtfaavnende redskab til varetagelse af hensynet til friluftsliv, biodiversitet og miljøbeskyttelse.

Det er skovprogrammets målsætning, at skovrejsningsmålet fastholdes og udvikles med henblik på styrkelse af naturindholdet, dvs. at skovarealet forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af trægeneration (80- 100 år).

9.1 Status

Skovrejsningsindsatsen gennem de første ti år blev i 2000 evalueret af både Skov- og Naturstyrelsen og Verdensnaturfonden (WWF). I begge evalueringer slås det fast, at kvaliteten af skovrejsningen på mange punkter er god, men at der skal levnes bedre plads til især naturen i de nye skove.

Skovrejsningens omfang har ikke levet op til forventningerne. Skovtælling 2000 tyder på, at der er rejst 28.000 ha skov mellem 1990 og 2000. Heraf anslås ca. 13.000 ha at være nordmannsgran og nobilis bevoksninger, dvs. juletræ- og pyntegrøntbevoksninger. I årene 1990- 1999 blev der anlagt 3.700 ha skov ved statslig skovrejsning, 1.000 ha ved anden offentlig skovrejsning og 5.600 ha ved privat skovrejsning med tilskud. Der har således i perioden været en privat skovrejsning uden tilskud udover juletræs- og pyntegrøntskulturer svarende til 4.500- 5.000 ha. Den aktuelle skovrejsning skal ses i lyset af, at målet om fordobling af skovarealet over en trægeneration forudsætter en skovrejsning på 40.000- 50.000 ha over 10 år. Tallene tyder således på, at der kun har været en målopfyldelse på 15.000 ha eller højst 30- 35%, hvis der ses bort fra juletræ- og pyntegrøntbevoksninger, selvom nogle af disse også på længere sigt vil udvikle sig til højskov.

Den ringe målopfyldelse må ses i lyset af de store omkostninger knyttet til såvel offentlig som privat skovrejsning. Bevillingerne til statslig skovrejsning har kun rakt til en begrænset indsats, og for den private skovrejsning gælder, at den p.t. koster gennemsnitligt 86.000 kr./ha i offentlige tilskud, hvoraf ca. halvdelen er finansieret af EU. Ca. 50.000 kr. af dette beløb (ikke diskonteret) er dog den indkomstkomensation, der ydes ejeren, fordi skoven i modsætning til landbrug i en lang periode ikke vil kunne give indtægter. Denne del af beløbet udbetales ikke kontant, men forfalder i løbet af de 20 år, der følger skovrejsningen.

Endvidere lægger bl.a. landbrugsloven og andre love, der regulerer det åbne land, en række begrænsninger på skovrejsningens udformning, lokalisering og omfang, hvilket må indgå i fremtidige overvejelser.

9.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler

Overordnet har det været målet, at halvdelen af de nye skove skal rejses af private og den anden halvdel af det offentlige.

Den offentlige skovrejsning har hidtil været domineret af Skov- og Naturstyrelsen aktiviteter. Skov- og Naturstyrelsen har med hjemmel i naturbeskyttelsesloven gennem de sidste ti år plantet op mod 3.700 ha ny skov som en del af den statslige naturforvaltning. Skov- og Naturstyrelsens skovrejsning er sket i en række overordnede indsatsområder landet over, hvor jorden gradvist er erhvervet, efterhånden, som den er udbudt til salg af de private ejere. De statslige skovrejsninger er karakteriseret ved efterhånden at nå størrelser på 100-200 ha, ligge bynært og indbygge vidtgående hensyn til friluftslivet.

I de senere år er også kommunerne blevet mere aktive i skovrejsningen. Det er sket både ved selvstændige kommunale skovrejsninger og ved større samarbejdsprojekter med statsskovdistrikterne, hvor blandt andet også vandværkerne er inddraget.

Tilskud til privat skovrejsning har hjemmel i skovloven og finansieres aktuelt indenfor rammerne af Vandmiljøplan II.

9.3 Fremtidig indsats

Skovarealet skal forøges, så skovlandskaber dækker 20- 25 procent af Danmarks areal i løbet af trægeneration (80- 100 år).

Wilhelmudvalget har anbefalet, at der gives mere plads til biologisk mangfoldighed i de nye skove i form af tilgronings- og naturarealer. Dette falder godt i tråd med principperne for naturnær skovdrift og en mere fleksibel skovlov. Det anbefales derfor at åbne for, at en øget del af arealerne i skovrejsningsprojekterne udvikles naturligt fremfor ved tilplantning. Der følges op med en indsats for at udvikle skovrejsningsmetoder baseret på delvis naturlig tilgroning og ”forceret succession” med henblik på dels at minimere omkostningerne – og dermed få mere skov for samme investering – og samtidig øge natur- og rekreativsværdien af den nye skov.

Med henblik på udvikling af skov- og træprodukter af høj kvalitet må udgangspunktet være frø og plantemateriale, der passer til lokaliteterne, ligesom der ved anlæg ved fri succession bør forefindes frøkilder af tilstrækkelig god kvalitet i umiddelbar nærhed.

Generelt søges de nye skove anlagt med henblik på bæredygtig og naturnær skovdrift, f.eks. ved anvendelse af lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende træarter og miljøvenlige drifts- og kulturformer i øvrigt, samt sikring af biodiversitet, produktion, friluftsliv, kulturarv, landskab og miljøbeskyttelse.

Hertil kommer ønsket om øget inddragelse af borgere, organisationer og myndigheder i skovrejsningsindsatsen.

Endelig påvirker ønsket om integration mellem natur og skovrejsning skovrejsningens lokalisering. Dette er ikke noget nyt, men det bør anvendes mere aktivt, således at skovrejsningen i højere grad bidrager til at skabe sammenhæng i landskabet og dets biologiske mangfoldighed, beskytter vigtige grundvandsressourcer m.v.

Udover skovlovgivningen har andre love, der regulerer det åbne land, f.eks. plan-, naturbeskyttelses- og landbrugslovgivningen betydning for skovrejsningsindsatsen. Det er vigtigt, at dette aspekt synliggøres og inddrages i forbindelse med revision af disse lovområder med henblik på at fremme skovrejsningsindsatsen og samspillet mellem lovområderne. Dette indebærer bl.a. drøftelser og koordinering med Fødevarerministeriet m.fl.

Mens den hidtidige skovrejsning giver anledning til en diskussion om naturindhold, lokalisering, omkostninger og omfang, må det konstateres, at de ressourcer, som har været til rådighed for skovrejsning, har været efterspurgt og anvendt. Dette indikerer en klar vilje til skovrejsning, men det indikerer samtidig, at økonomiske incitamenter er nødvendige, hvis det skal føre til reel skovrejsning. Der vil derfor være behov for at vurdere, dels hvorledes omkostningsniveauet kan reduceres, og dels om der kan mobiliseres alternative finansieringskilder udover tilskud fra staten eller privat egenfinansiering. Bl.a. vil denne vurdering omfatte CO₂-binding i skove og beskyttelse af grundvand, jf. afsnit 7.3.6.

Skovrejsningens samfundsøkonomiske værdi afhænger i høj grad af skovens lokalisering. Det skyldes, at der kan være store, samfundsøkonomiske værdier ved en række af de goder, som er forbundet med skovrejsning f.eks. beskyttelse af vandmiljøet, luftkvalitet og rekreative muligheder tæt på byerne. Disse goder omsættes ikke på et traditionelt marked, og må derfor opgøres med forskellige værdisætningsmetoder. Der foreligger undersøgelser, som peger på, at skovrejsning medfører

betragtelige besparelser bl.a. i forbindelse med rensning af sårbare grundvandsressourcer, ligesom skovens nærhed påvirker værdien af boliger betydeligt.

9.3.1 Statskovdistrikternes skovrejsningsindsats

Der er på baggrund af de gennemførte evalueringer udviklet nye retningslinjer for den statslige skovrejsning. Retningslinjerne omfatter friluftsliv, natur, miljø, landskab, kulturhistorie og træproduktion, og ikke mindst hvordan disse hensyn bedst muligt integreres.

Ved udpegningen af indsatsområder for skovrejsning prioriteres bl.a. områder, hvor der i forvejen er "skovknapthed".

9.3.2 Tilskud til privat skovrejsning

Tilskudsordningerne for skovrejsning skal også i fremtiden prioritere lokalisering, landskabshensyn, størrelse, sammenhæng med eksisterende skov og bynærhed. Samtidig med prioriteringen og dermed udvælgelsen af projekter må der stilles en række generelle krav til de enkelte projekters udformning og drift.

Der bør skabes mulighed for at gennemføre større skovrejsningsprojekter end tilfældet er nu. Mulighederne for at gennemføre små projekter bør bevares, men dog begrænses til særligt højt prioriterede områder f.eks. i bynære områder, særlige indsatsområder for drikkevand eller grønne korridorer. Endvidere er der behov for at lægge mere vægt på skovrejsning med lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende træarter. En større del af skovrejsningen skal ske ved fri succession og ekstensive plantede kulturer uden brug af jordbearbejdning på arealerne. Endelig skal prioriteringen og tillægsstrukturen begrænse brugen af pesticider, samt dybdepløjning i det omfang, dette kan skade natur- og kulturværdier.

10. OPBYGNING OG FORMIDLING AF VIDEN OG KOMPETENCE

Viden- og kompetenceopbygning er et bredt begreb der bl.a. omfatter forskning og udvikling, dataindsamling og overvågning samt opbygning af erhvervsmæssig kompetence gennem målrettede uddannelsesforløb, rådgivning og formidling.

Skovprogrammets målsætning er at sikre en velfungerende kompetenceopbygning og udveksling af viden i skovsektoren samt adgang til opdateret og relevant viden som et grundlag for skovpolitikken gennem forskning, uddannelse, formidling og information.

Målsætningen skal forfølges ved at iværksætte en systematisk opbygning og udveksling af praktiske erfaringer og videnskabeligt funderet viden, herunder

- styrke og målrette videnopbygning og formidling vedrørende skovens økologiske, økonomiske og sociale aspekter,
- styrke skov- og landskabssuddannelsernes løbende udvikling og tilpasning til skov- og landskabssektorens behov og nye strømninger i samfundet,
- opsamle og formidle den viden- og kompetenceopbygning som finder sted i den private skovsektor under de økonomiske begrænsninger og vilkår i øvrigt, som præger sektoren,
- gøre en særlig indsats for udvikling og afprøvning af driftsformer m.m. i statsskovene med en klar samlet og sammenhængende strategi for drift, dyrkning, biologisk mangfoldighed, friluftsliv, kulturarv m.v.,
- styrke en sammenhængende overvågning af skovene.

10.1 Statistik og overvågning

Formålet med skovovervågning er at give lettilgængelig information med henblik på

- at følge og dokumentere tilstand og udvikling i skovene og i de væsentligste påvirkninger med henblik på at målrette indsatsen,
- at dokumentere skovenes flersidige funktioner (vedproduktion, skovsundhed, biodiversitet, friluftsliv),
- at dokumentere effekter af miljøpåvirkninger og drift,
- at godtgøre om de fastsatte målsætninger er opfyldte.

10.1.1 Status

Skovloven fastlægger, at skovenes tilstand og udvikling skal overvåges, og at nationale skovstatistikker skal udfærdiges (skovlovens §38a, stk. 2).

Hertil kommer, at internationale anbefalinger og aftaler, som resolutionerne fra ministerkonferencerne i Helsinki (1993) og Lissabon (1998) vedrørende beskyttelse af Europas skove, fastlægger at staterne er forpligtet til at forbedre og tilpasse de nationale skovovervågningsprogrammer i forhold til behovet for dokumentation af bæredygtig skovdrift.

Der udarbejdes en række statistikker for og med tilknytning til skovbrugserhvervet, herunder opgørelser af import og eksport af træ og andre skovprodukter, hugst, sortimentsfordeling, priser, vildtudbyttestatistikker, beskæftigelse mv. Hvert år udarbejdes regnskabsanalyser for såvel det private skovbrug som statsskovene. Der gennemføres ligeledes hvert år en overvågning af skovsundheden.

Mest centralt i det hidtidige system til dokumentation af udviklingen på skovområdet står dog Skovtællingen der gennemføres hvert 10 år, senest i år 2000. Grundlaget for Skovtællingen er en opgørelse af skovareal, træartsfordeling, aldersklasser, ejerformer og ejendomsstørrelser m.v. gennem spørgeskemaer, som udsendes til samtlige registrerede skovejere i Danmark.

Den hidtidige skovtælling har en række begrænsninger og mangler, bl.a.:

- Formen med spørgeskemaer gør det vanskeligt at indsamle oplysninger om forhold, der kræver ”ekspertviden”. Sådanne oplysninger er i stigende grad påkrævet f.eks. vedrørende naturovervågning og overvågning af CO₂-balance m.v.
- Skovtællingen har hidtil fokuseret på traditionelle skovdata som areal-, træarts- og vedmassebalancer, hvilket ikke længere er tilstrækkeligt.
- Den gør det vanskeligt for Danmark at leve op til indgåede internationale aftaler om overvågning på skovområdet, herunder overvågning af biodiversitet.
- Dens nuværende form gør den ikke velegnet til at kombinere med andre statistikker, bl.a. for derigennem at opnå synergieffekter.

10.1.2 Fremtidig indsats

Der etableres en udbygget og mere integreret overvågning af skovene gennem et nyt koncept til en National Skovstatistik (National Forest Inventory - NFI) baseret på prøveflader. Her registreres flere forhold end tidligere, således at en række funktioner udover produktionen belyses. NFI implementeres i en pilotfase over et par år fra og med 2002, og erstatter den tidligere skovtælling. Med tiden vil også skovsundhedsovervågningen blive integreret i NFI.

Det er målsætningen, at den nye skovovervågning er færdigudviklet senest i 2004. Det er endvidere målsætningen at koble naturovervågningen i skov, herunder overvågning i medfør af habitatdirektivet, til NFI. Det samme er tilfældet for overvågning af skovens kulstofoptagende funktion (CO₂), skovens friluftsfunktion samt effekten af forskellige driftsformer – traditionel forstlig drift, natur nær drift, særlig drift (græsning, stævning) og ”ingen” drift (urørt skov).

10.2 Forskning og udvikling

I 'National delstrategi for dansk miljø- og energiforskning' (Forskningsministeriet 1997) er det et overordnet mål, at forskningen skal bidrage til grundlaget for en videnbaseret miljø- og energipolitik. Det gælder også for de enkelte sektorer indenfor miljøministeriets område - herunder også skovsektoren.

I en sektor, hvor

- der stilles væsentlige nye udfordringer,
- beslutningerne ofte har meget store og langsigtede konsekvenser,
- videngrundlaget har afgørende indflydelse på beslutningsprocessen,

er det nødvendigt at sikre, at videngrundlaget til stadighed udbygges og ajourføres. Det skal ske i takt med - og gerne proaktivt - i forhold til de aktuelle problemer som kommer på den politiske dagsorden.

10.2.1 Institutionelle rammer

I de senere år er der sket en samling af forskningsaktiviteterne på skovområdet. Det er i første omgang sket i perioden 1991-93 ved dannelsen af Forskningscentret for Skov & Landskab (FSL), som

er en sammenlægning af Statens forstlige Forsøgsvæsen, Skovteknisk Institut, Skovøkosystemgruppen fra DTU og forsknings- og udviklingsopgaver fra Dansk Skovforenings Pyntegrøntssektion samt institutioner inden for park- og landskabssektoren. I 1994 blev FSL desuden overflyttet til Miljø- og Energiministeriet (nu Miljøministeriet).

Parallelt hermed skete der på KVL en koncentration af institutter, således at langt det meste af KVL's skovforskning i dag er samlet i Institut for Økonomi, Skov og Landskab (IØSL-KVL) der fra 1995 har arbejdet nært sammen med FSL.

Endelig er der med virkning fra år 2000 indgået en Centerkontrakt om et gensidigt forpligtende samarbejde mellem IØSL-KVL, FSL og Skovskolen i Center for Skov, Landskab og Planlægning, kort kaldet "Skov & Landskab", med koordineret ledelse og fælles arbejdsprogram. De tre enheder er hver for sig små, men vil gennem samarbejdet kunne sikre en frugtbar og styrket fagligt miljø på området. Formålet med centersamarbejdet er at sikre en mere effektiv koordinering og målretning af forskningen, skovbrugsuddannelserne, rådgivningen og formidlingen, og dermed en større gennemslagskraft både nationalt og internationalt.

Det sidste kommer blandt andet til udtryk ved, at Skov & Landskab i 2001 er blevet udpeget til europæisk videntcenter for bynær skov under European Forest Institute (EFI) og i 2002 til vært for den første europæiske skovforskerkonference under IUFRO (International Union of Forest Research Organizations) samt ved deltagelse i en række nordiske og europæiske forskningsprojekter, ligesom indsatsen indenfor international bistand på skovforskningsområdet også er blevet styrket væsentligt. Der foregår endvidere forskning vedrørende skovøkosystemet på de naturvidenskabelige fakulteter, navnlig på Københavns og Århus Universiteter, samt på Danmarks Miljøundersøgelser (DMU), Danmarks JordbrugsForskning (DJF) og Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS).

Forskningen vedrørende træ som materiale foregår spredt og i relativt små forskergrupper på en række institutioner, navnlig DTU, KVL, By og Byg, Aalborg Universitet og Teknologisk Institut. Bl.a. derfor og for at styrke forskningen i træets anvendelse foreligger et forslag til at koncentrere forskningen via et forpligtende centersamarbejde (Skov- og Naturstyrelsen 2000).

Der er indledt et samarbejde om et "Træcenter" mellem DTU, FSL, By og Byg, Arkitektskolen i Aarhus, Sveriges Lantbruksuniversitet, Lunds Tekniska Högskola og Växjö Universitet. Centret skal etablere et internationalt forsknings- og undervisningsmiljø om træ som materiale og formidle resultater gennem en fælles videntjeneste.

10.2.2 Finansieringen af forskningen

Finansieringen af de enkelte institutioner sker ved en kombination af basismidler afsat på finansloven og eksterne forskningsmidler i projektkontrakter af kortere eller længere varighed. Projektkontrakterne kan være finansieret gennem EU's rammeprogrammer, de administrative styrelser, midler fra forskningsrådene, private firmaer eller andet.

Projektkontrakter af kortere varighed giver mulighed for at sikre forskning i aktuelle politiske problemstillinger, men stiller samtidig meget store krav til forskningsinstitutionernes langsigtede planlægning af videnopbygningen – ikke mindst indenfor en langsigtet sektor som skovsektoren.

Der er behov for en passende fordeling mellem langsigtet finansiering og kortere varende projekter for at sikre en stabil basis for videnopbygning samt for at opbygge aktuel behovsorienteret viden.

Gennem de seneste ti år har flere store forskningsprogrammer, herunder Det Strategiske Miljøforskningsprogram (SMP), været en væsentlig finansieringskilde for miljøforskningen - herunder også skovforskningen, der desuden i betydelig grad har modtaget medfinansiering fra Produktudviklingsordningen for Skovbruget og Træindustrien og Produktionsafgiftsfonden for Juletræer og Pyntegønt.

10.2.3 Fremtidig indsats

De overordnede rammer for den fremtidige forskning og videnopbygning i skovbruget er beskrevet i regeringens nationale strategi for bæredygtig udvikling 2002 samt i Strateginotatet 'Styrkelse af Miljø- og Energiministeriets videngrundlag' (2001).

De særlige forskningsbehov for skovsektoren som helhed kan opdeles på forskellig måde. Anvendes strukturen for hovedprioriteringen i Strateginotatet 'Styrkelse af Miljø- og Energiministeriets videngrundlag' er indsatsen de kommende år i særlig grad koncentreret om:

Miljøøkonomi samt miljøsociologi

- stigende fokus på en sammenkædning af de økonomiske og miljømæssige prioriteringer,
- værdisætning af biodiversitet, friluftsliv, CO₂-binding, vand o.lign., herunder samlede værdisætningsstudier af større skovrejsnings- og naturforvaltningsprojekter,
- efficiens-vurderinger af tilskudsordninger og øvrige politiske/administrative virkemidler,
- analyse og optimering af økonomien i den naturnære skovdrift, herunder tilrettelæggelse af vildtforvaltning, betydning for vedkvalitet, administration og udvikling af planlægningsredskaber,
- sociologiske studier af skovejeres og -forvalteres samt andre interessegruppers motiver og behov, herunder gennemførelse af en ny landsdækkende friluftundersøgelse i 2005,
- udvikle nye og bedre metoder til målrettet at inddrage borgere og afveje modstridende interesser i skov- og landskabsforvaltningen.

Miljø og sundhed

- belysning af skovens og friluftslivets betydning for befolkningens sundhed og livskvalitet.

Bæredygtig udnyttelse af naturressourcer

- udvikling af metoder og produkter, der sikrer skovbrugets økonomiske bæredygtighed - udviklingen mod et bæredygtigt skovbrug stiller krav om, at der udvikles driftsformer baseret på integration af flersidige hensyn i dyrkningssystemer samt udvikling af omkostningseffektive teknikker med særlig fokus på naturnær drift, skovetablering samt mere miljøvenlig produktion af juletræer og pyntegrønt,
- fremme skovens produktion af ikke træbaserede produkter og serviceydelser (f.eks. biodiversitet, CO₂-binding og rent vand), herunder også varetægelse og fremme af sådanne hensyn i forbindelse med skovrejsning,
- udarbejdelse af kriterier og indikatorer for tilstanden af skoven, som gør det muligt at vurdere konsekvensen af den konkrete forvaltning,
- sammenhængen mellem driftspraksis og belastning af det omgivne miljø,
- sektorintegration med særlig fokus på skovrejsning, herunder udvikling af planlægningsværktøjer, analyseinstrumenter og operationelle metoder til sikring af en integreret arealanvendelse, der tager højde for afvejning af flersidige hensyn, etablering af sammenhænge i landskabet og arealkonkurrencen mellem sektorer.

Miljø- og energiteknologi

- udvikling af nye og mere miljøvenlige materialer og metoder,
- udvikling af ny teknologi og nye miljøvenlige metoder til at opnå en bæredygtig produktion,
- øget træforbrug i byggesektoren stiller krav om metoder og teknikker der kan kompensere for eller eliminere træets "negative" egenskaber, f.eks. imprægnerings- og vedligeholdelseskrav.

Konsekvenser af klimaændringer

- kortlægning af skovtyper, dyrkningssystemer, træarter og provenienser der er særligt robuste/følsomme over for klimaændringer,
- påvirkning af flora og fauna samt stofkredsløb,
- påvirkning af driftsformer,
- træarter og -provenienser der kan modstå klimaændringer 60-100 år frem,
- skovens evne til at afbøde klimaændringer ved kulstoflagring og fortrængning af fossile brændsler.

10.3 Uddannelse

Skovbruget og nærliggende sektorer serviceres af en bred vifte af uddannelser. For det primære skovbrug er det kendetegnende, at rekrutteringen i meget høj grad sker fra et system af grunduddannelser med traditionelt sigte på skovsektoren. Rekrutteringen til det egentlige skovbrug kan ikke i sig selv være grundlag for specifikke uddannelser, og i takt med skovsektorens målgldning fra materiel primærproduktion til bredere samfundsbehov har skovbrugsuddannelserne integreret sig og udviklet sig til skov- og landskabsuddannelser med både nationalt og internationalt sigte. Aktuelt fortsættes udviklingen med udvikling af nye uddannelses tilbud rettet mod parkdrift og bynære skove:

Grunduddannelserne på alle niveauer udbydes af Center for Skov, Landskab og Planlægning (Skov & Landskab) og søges integreret med meritmuligheder til et sammenhængende system under overskriften "Fra EUD til Ph.D."

Uddannelsernes erhvervmæssige tilknytning er sikret gennem henholdsvis det Faglige Udvalg for Skovbrug, Uddannelsesudvalget for Skov- og Landskabsingeniøruddannelsen og Skov & Landskab's Rådgivende Udvalg. Endvidere er der en dialog med erhvervenes fagforeninger.

Skov & Landskab udbyder også naturvejlederuddannelsen og efteruddannelse til skov- og landskabssektoren og herudover uddanner Vildtforvaltningsskolen i Kalø vildtforvaltere. De enkelte uddannelser er omtalt i det følgende afsnit.

10.3.1 Fra EUD til Ph.D. indenfor skov og landskab

Skov- og Landskabsfagteknikeruddannelsen

Uddannelsen er en erhvervsuddannelse (EUD), der sigter på at uddanne faglært arbejdskraft, der i forståelse og handling kan håndtere de praktiske opgaver indenfor skov- og landskabsforvaltning. Skov- og landskabsfagtekniker, der uddannes på Skovskolen, udfører det praktiske arbejde i skoven, samt pleje af bevoksninger og enkelttræer på land og i by. Uddannelsen veksler mellem skoleophold og praktikophold. Den varer i alt mindst 3 år hvoraf mindst 52 uger er skoleophold. Uddannelsen er bygget op som en enhedsuddannelse dvs. der er ingen specialer, men der er rig mulighed for at eleven selv tilrettelægger sin kompetenceprofil.

Der er en afstigningsmulighed efter 2½ år som skov- og landskabsassistent, og herfra gives der indenfor en kvote direkte adgang til videre uddannelse som skov- og landskabsingeniør uden om den uddannelses adgangskursus.

Der uddannes ca. 100 skov- og landskabsfagteknikere årligt.

Skov- og Landskabsingeniøruddannelsen (SLing)

Skov- og Landskabsingeniøruddannelsen er en mellemlang videregående uddannelse (MVU) med erhvervs sigte, nemlig at uddanne driftspersonel til ledelses- og specialistfunktioner indenfor skov- og landskabssektoren. Uddannelsen gennemføres på Skovskolen og praktiksteder og består af et 1-årigt adgangskursus for studerende med gymnasial baggrund og et 4-årigt skole- og praktikforløb. Uddannelsen er løbende blevet revideret og tilpasset udviklingen i erhvervet, herunder de ændrede politiske vægtninger og samfundsmæssige behov der bl.a. fulgte efter UNCED i Rio i 1992, eksempelvis med større vægt på naturnær skovdyrkning og styrkelse af landskabs- og naturforvaltningsdelen i uddannelsen. Uddannelsen er netop omlagt, bl.a. med højnelse af det teoretiske niveau.

Fra uddannelsen er der via en kvoteret forsøgsordning merit til overbygningsuddannelserne på IØSL-KVL.

Der uddannes ca. 40 skov- og landskabsingeniører årligt.

Der arbejdes i øjeblikket på at udbyde parkingeniører med særlig kompetence indenfor drift af bynære rekreative arealer. Dette kan enten ske gennem øget optag og linjedeling af SLing-uddannelsen, ved en parallel, selvstændig uddannelse eller som en overbygningsuddannelse (diplom-uddannelse).

Forstkandidater og bachelors

Forstkandidater og bachelors uddannes på Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole. Den skovbrugsvidenskabelige uddannelse består af en 3-årig bacheloruddannelse og en 2-årig kandidatuddannelse (overbygningsuddannelse). Som studiestartbetingelse kræves 9 måneders praktisk arbejde indenfor skov- eller landskabssektoren. Pr. 1. september 2000 indførtes en ny studieordning for skovbrugsuddannelsen som giver de studerende bedre mulighed for at tilrettelægge uddannelsen efter individuelle interesser. Omfanget af valgfrie kurser er øget på bekostning af den obligatoriske del, og bacheloruddannelsen er gjort noget mere anvendelsesorienteret. Der optages ca. 60 studerende årligt på skovbrugsstudiets bacheloruddannelse, og der dimmitterer ca. 40 forstkandidater om året.

Udviklingen går i retning af, at skovbrugsstudiets bachelor giver direkte adgang til stadig flere kandidatuddannelser (overbygninger). I dag giver skovbrugsbacheloren adgang til overbygningerne Skov- og Naturressourcer (den traditionelle skovbrugsuddannelse), Landskabsforvaltning, Miljøøkonomi, Miljøkemi og "Agricultural Development".

Kandidatuddannelse er en forudsætning for optagelse på forskeruddannelse.

Forskeruddannelsen

Der afsluttes årligt 3-5 forskeruddannelser indenfor skovbruget og nært relaterede fagområder resulterende i ph.d.-afhandlinger. Forskeruddannelserne gennemføres primært indenfor Skov & Landskab. Forskeruddannelsen består af et treårigt – undtagelsesvist fireårigt – forløb, hvori indgår et udlandsophold af typisk ½ års varighed samt en betydende mængde kursusvirksomhed. En forsatsproduktion af nye forskere af høj kvalitet er en afgørende forudsætning for den fremtidige forskning og undervisning indenfor området. De færdiguddannede forskere har let ved at finde attraktiv beskæftigelse også uden for erhvervet.

10.3.2 Andre centrale uddannelses tilbud for skov- og landskabssektoren

Naturvejlederuddannelsen

Naturvejlederuddannelsen på Skovskolen er en selvstændig videreuddannelse der, finansieret af naturforvaltnings- og tipsmidler, tilbydes til både privat og offentligt ansatte naturvejledere.

Vildtforvalteruddannelsen

Vildtforvalteruddannelsen på Vildtforvaltningsskolen i Kalø er en 10 måneders selvstændig uddannelse.

Efteruddannelse

Den ændrede skovbrugspraksis og samfundets ændrede krav til skoven kræver en høj grad af engagement, indlevelse og ny og opdateret viden for skovbrugets ansatte. Der er derfor behov for efteruddannelsesaktiviteter på mange områder.

Skovskolen har et stort udbud af efteruddannelse i form af praktiske kurser rettet mod skovarbejdere m. fl. og udbyder tillige efteruddannelse i teambuilding (med opgaver i naturen som træningsobjekt), Logical Framework og Training Need Assessment m.fl. rettet mod skov- og landskabssektoren.

Skov & Landskab afholder desuden en lang række temaarrangementer samt en årlig Skov & Landskabs-konference.

I halvfemserne gennemførte Skov- og Naturstyrelsen en bred indsats overfor medarbejdere på alle niveauer gennem de såkaldte "Rigere Skov" kurser. Senest har styrelsen i foråret 2001 afholdt workshops om naturnær skovdrift rettet mod funktionærer knyttet til skovdriften. Der vil være behov for yderligere at følge op på denne indsats.

De faglige foreninger (Danske Forstkandidaters Forening og Danske Skov- og Landskabsingeniører) planlægger og afholder faglige temaer, ekskursioner, møder, ERFA-grupper og efteruddannelseskurser hovedsagelig for deres medlemmer.

10.3.3 Fremtidig indsats

Centralt for uddannelsessystemets videre udvikling står en fortsat tilpasning til nutidens og fremtidens uddannelsesmønster, kendetegnet ved livslang uddannelse, fleksible karrierereforløb og nedtoning af formelle kvalifikationer til fordel for vurdering, anerkendelse og nyttiggørelse af reelle kompetencer. Det vil ikke fremover være normen, at man ved sit første uddannelsesvalg vælger en fast afgrænset bane i arbejdslivet.

Skov & Landskab bør videreudvikle grunduddannelserne på alle niveauer og integrationen mellem dem. Samtidig må det være en prioritet at implementere "videreuddannelsessystemet for voksne" med det sigte at åbne for fleksible uddannelsesforløb, anerkendelse af reelle erhvervskompetencer fra egen såvel som fra andre samfundssektorer og give adgang for voksnes videreuddannelse til gavn for skov- og landskabssektoren. Uddannelsernes internationale udsyn må som en central prioritet fastholdes og udbygges med tanke både på uddannelsernes volumen og den stadigt mere globaliserede hverdag, som også den nationale skov- og landskabssektor oplever.

Uddannelserne bør fortsat have som central prioritet at tilvejebringe en fælles, solid rekrutteringsbase for hele skov- og landskabssektoren, såvel nationalt som internationalt. De færdiguddannede bør på alle niveauer have en tilstrækkelig alsidighed og forståelsesramme til at have erhvervsmuligheder i hele skov- og landskabssektoren, indenfor som udenfor skovgærdet og på tværs af skellet

mellem offentligt og privat. For at leve op til sektorens behov må uddannelserne udvikle såvel generel erhvervskompetence som fagspecifikke kompetencer.

Skov- og landskabsuddannelserne har traditionelt en høj beskæftigelsesgrad og de færdiguddannede spreder sig til en række andre sektorer med god erhvervssucces. Dette bør i lyset af nutidens og fremtidens fleksible og individuelle karriereforløb i uddannelsestilrettelæggelsen fortsat prioriteres som et værdifuldt aspekt ved siden af uddannelsernes centrale prioritet.

Grunduddannelserne

Skov- og Landskabsingeniøruddannelsen er under revision og fra 2002 påbegyndes uddannelsen af skov- og landskabsingeniører efter en ny studieordning. Uddannelsen vil bestå af 3 års teori og 1 års praktik. Udover virksomhedspraktikken indebærer uddannelsen fordybelse indenfor kernefag om økonomi, økologi, jura, driftsteknik, planlægning, ledelse og organisation. Desuden indeholder uddannelsen problemorienteret projektarbejde og tematisk undervisning om problemløsning i forbindelse med praktisk naturforvaltning indenfor skov, landskab og park. Endelig vil den internationale orientering blive styrket. Uddannelsen vil som helhed bevidst søge at udvikle de studerendes personlige kompetencer indenfor eksempelvis kommunikation, kreativitet, samarbejde, ansvar for egen læring, holdning og handling.

Der arbejdes på at udbyde en fælles kandidatuddannelse mellem KVL og Sveriges Landbruks Universitet - Alnarp indenfor Urban Greening/Parkforvaltning. Skovbrugsstudiets bachelor vil også give adgang til denne overbygning.

Den fremtidige udvikling af kandidatuddannelsen Skov- og Naturressourcer vil blive centreret om følgende hovedemner:

- fortsat udvikling fra et (træ)produktionsorienteret studie til flersidig og bæredygtig naturressourceforvaltning,
- internationalisering af uddannelsen, herunder udbud af samtlige kurser på overbygningsdelen på engelsk,
- udbygge samarbejdet med Skovskolens Skov- og Landskabsingeniøruddannelse (forbedrede overgangsmuligheder, fælles kurser, fjernundervisningskurser),
- udnyttelse af den bredere faglige og undervisningsmæssige kompetence der ligger i dannelsen af Center for Skov, Landskab og Planlægning.

Skov & Landskab arbejder for at etablere en egentlig forskerskole, der også skal dække det skovbrugsfaglige område. Dette gøres i samarbejde med KVL's Sektion for Økonomi samt Fødevarerøkonomisk Institut.

Videreuddannelsessystemet for voksne

På erhvervsuddannelsesniveau indføres mulighed for at voksne kan gennemføre et individuelt forløb (VEUD) frem til faglært status, parallelt til EUD-uddannelsen, der normalt er en ungdomsuddannelse. Gennem såkaldt GVU-vurdering og åben uddannelse kan erfarne skovarbejdere individuelt supplere reelle kompetencer og praktisk erfaring til faglært status (EUD-bevis).

På det mellemlange videregående niveau (MVU) kan der etableres diplomuddannelser (1 års studieaktivitet – evt. som 2-årig deltidsuddannelse) som overbygning på andre faglige MVU-uddannelser eller kortere videregående uddannelser (KVU). Aktuelt forberedes en diplomuddannelse i naturforvaltning af CVU Sønderjylland og Skov & Landskab (Skovskolen).

Universiteterne kan tilsvarende på de lange videregående uddannelsers niveau (LVU) udbyde de såkaldte masteruddannelser (et 1 årigt uddannelsesforløb rettet mod kandidater med erhvervs erfaring som i forvejen har en bachelor- eller mastergrad.

Fra 2002 udbyder KVL et 1 årigt masterprogram i ”Landdistriktsudvikling og Landskabsforvaltning”.

Efteruddannelse

Der iværksættes en målrettet efteruddannelsesindsats for at muliggøre de omfattende ændringer i forhold til tidligere tiders skovdrift.

10.4 Vidensdeling- og formidling i skovbrugserhvervet

Skovbrugserhvervet har på trods af sin relativt beskedne størrelse mange aktører og kanaler, når det gælder vidensdeling og –formidling til erhvervet. Målgruppen for formidlingen er erhvervets primære aktører, det vil sige beslutningstagere vedr. skovbrug (ejere, administratorer og forvaltere), personale ansat til skovens drift, skovbrugskonsulenter, og entreprenører. Der må i denne forbindelse sondres mellem formidling rettet mod fagfolk og formidling rettet mod grupper uden skovbrugsfaglig baggrund, f.eks. langt de fleste skovejere. Nedenfor gives en status over eksisterende informationskanaler.

Vidensdeling i skovbrugserhvervet. Oversigt

Aktør	Trykte medier	Web-sider	Personlig rådgivning	Efteruddannelse, konferencer, temadage mv.
Dansk Skovforening	SKOVEN og SKOVEN nyt Dansk Skovbrugs Tidsskrift (DST), Diverse Bøger og hæfter Regnskabsoversigter for dansk privatskovbrug.	www.skovforeningen.dk	Rådgivning af såvel medlemmer som ikke-medlemmer samt egentlige konsulentopgaver mod betaling.	
Hedeselskabet	Vækst	www.hedeselskabet.dk	Landsdækkende konsulentordning med fire skovregioner.	
Dansk Juletræsdyrkerforening	PS NÅLEDREYS og Korte Meddelelser	www.ps-xmastree.dk	Telefonrådgivning (ca. 4.000 samtaler årligt), landskonsulentfunktion og besøg hos større medlemmer.	Markvandring og sorteringsmøder ”Langesømesse”
Skovdyrkerforeningerne	Lokale Nyhedsbreve til medlemmer.	www.skovdyrkerforeningen.dk	Landsdækkende konsulentordning i 10 lokale foreninger.	Mange lokale faglige arrangementer, skovvandring og demonstrationer.
Forskningscentret for Skov & Landskab	Skov & Landskabs Videntjeneste: skovbrug og pyntegrønt. Nyhedsbrev: Skov & Landskab Nyt.	www.fsl.dk		Skov & Landskabskonference Temadage og ekskursioner.
Skov-info	Skov-info - serien	www.skov-info.dk		
Skov- og Naturstyrelsen	Vejledninger om lovadministration m.v. samt sektorstrategier for skovbruget. Information og vejledninger vedr. tilskud til skovbrug m.v. Information om drift af skovene som forvaltes af styrelsen.	www.sns.dk	Skovtilsynet	Intern efteruddannelse

Pro Silva		www.prosilva.org		Skovbrugsfaglige arrangementer og ekskursioner.
Dansk Skov-ventreprenørforening	Serviceoversigt			
"Træ er Miljø"		www.trae.net		
Certificeringsordningerne PEFC og FSC		www.pefc.dk www.fsc.dk		

10.4.1 Status over eksisterende formidlingskanaler

a. Trykt information

Skov & Landskabs Videntjeneste omfatter fire områder, skovbrug, pyntegrønt, park- og landskab samt by- og landsplanlægning, der har hver sin serie af Videnblade og rapporter. Et abonnement på en af serierne omfatter videnblade med samlemappe, rapporter, gratis telefonrådgivning og rabat på konferencer, faglige arrangementer og rekvireret undervisning. Videntjenesten retter sig især mod skovbrugsfagligt uddannede praktikere. Der er ca. 350 abonnementer på hver af serierne Skovbrug og Pyntegrønt.

Skov & Landskab udsender desuden 4 gange om året et gratis Nyhedsbrev **Skov & Landskab Nyt**.

Skov-info er et samarbejde mellem Skov- og Naturstyrelsen, Dansk Skovforening, Forskningscentret for Skov & Landskab, Hedeselskabet og Skovdyrkerforeningerne. *Skov-info* udgiver faglig information om god og flersidig skovdrift på en let tilgængelig måde og er primært rettet mod skovejere uden skovbrugsfaglig uddannelse. Hæfterne anvendes især som grundlag for drøftelser mellem skovejere og skovbrugskonsulenter. Der er medio 2001 udgivet 25 hæfter med dels faglige emner, dels oplysning om tilskud samt to andre udgivelser. Hæfterne distribueres især gennem skovbrugskonsulenterne og statskovdistrikterne, men kan også bestilles direkte i Miljøbutikken. Hovedparten af udgivelserne genoptrykkes løbende.

Dansk Skovforening udgiver:

Regnskabsoversigter for dansk privatskovbrug. Regnskabsoversigterne tjener som dokumentation for det private skovbrugs erhvervsvilkår og udkommer en gang om året.

Tidsskriftet SKOVEN er med populært artikler for hele skovbrugssektoren skovbrugets mest omfattende formidlingskanal overfor skovbrugspraktikere og bidrager således til at formidle skovpolitik, forskningsresultater m.m. overfor skovbrugets praktikere. I tilknytning til SKOVEN udgives **SKOVEN nyt** med korte aktuelle meddelelser. Oplaget er knap 5.000 eksemplarer.

Dansk Skovbrugs Tidsskrift (DST) indeholder længere skovbrugsfaglige artikler af blivende værdi. Udkommer med ca. fire numre årligt, oplag er ca. 700 stk.

Bøger og hæfter om f.eks. skovdyrkning, miljøledelse og brænde.

Dansk Juletræsdyrkerforening udgiver kvartalsvist tidsskriftet **PS NÅLEDRYS** med faglige artikler om dyrkning og afsætning indenfor juletræer og pyntegrønt samt **Korte meddelelser** med aktuelle informationer. Begge udgivelser henvender sig til især til dyrkere af juletræer og pyntegrønt, og udsendes til Juletræsdyrkerforeningens medlemmer. Endvidere distribuerer foreningen 10-20 bøger/rapporter indenfor området.

Hedeselskabets tidsskrift **Vækst** indeholder aktuelle artikler om natur og miljø og udsendes til Hedeselskabets medlemmer 4 gange årligt. Desuden udsendes løbende "De grønne sider".

Skovdyrkerforeningerne udgiver diverse bøger om skovdyrkning rettet mod praktikere uden skovbrugsfaglig uddannelse. De 10 lokale medlemsejede skovdyrkerforeninger udgiver løbende nyhedsbreve til sine 7.000 skovejende medlemmer.

Dansk Skoventreprenørforening udgiver en årlig serviceoversigt.

Energistyrelsen udgiver "Dansk Bioenergi".

Skov- og Naturstyrelsen udgiver som myndighed for skov og naturområdet diverse vejledninger om administration af skovloven, naturbeskyttelsesloven, Jagt- og Vildtforvaltningsloven m.v. samt sektorstrategier for skovbruget. Desuden udgives en række vejledninger vedrørende tilskud til skovbrug m.v. samt information om drift af statskovene.

b. Elektronisk information

Internettet er blevet et meget vigtigt medie til bl.a. faglig information og formidling, og alle skovbrugsorganisationer og -institutioner har oprettet hjemmesider. Flere hjemmesider har særlige medlems- eller abonnementsider.

Internettet giver mulighed for en styrket koordinering og et bredere samarbejde omkring information og formidling. "Træ er miljø" er et eksempel på et informations samarbejde mellem 9 brancheorganisationer og myndigheder omkring muligheder og miljøfordele ved træprodukter, lanceret i 1997, og kan findes på Internettet: www.trae.net.

SkovØkonomisk Tabelværk er et Windows-baseret program til udarbejdelse af venteværditabeller for de almindeligst anvendte træarter i dansk skovbrug. Der kan opstilles venteværditabeller for bevoksninger med vedmasseproduktion og bevoksninger med pyntegrøntproduktion. Datagrundlaget for SkovØkonomisk tabelværk er tilvejebragt af Dansk Skovforening, Hedeselskabet, De Danske Skovdyrkerforeninger, Juletræsdyrkerforeningen og Skov- og Naturstyrelsen.

c. Rådgivning

De fleste danske skovejere er uden skovbrugsfaglig uddannelse, hvilket skaber et behov for formidling og information. Der findes derfor i Danmark en række private udbydere af skovbrugsfaglig rådgivning. De største er Hedeselskabet og Skovdyrkerforeningerne. Tilsvarende udbyder Dansk Skovforening og Dansk Juletræsdyrkerforening en række rådgivningsmæssige ydelser til deres medlemmer.

Staten har i en lang årrække støttet denne skovbrugsfaglige rådgivning af private ejere af skov (**Skovbrugets konsulentordning**). For nærværende ydes tilskud til tre private konsulentorganisationers (Danske Naturgårde A/S, Hedeselskabet, og Skovdyrkerforeningerne) rådgivning af private ejere af skove under 250 ha om god og flersidig skovdrift. Statens støtte skal ses i lyset af behovet for at sikre en hensigtsmæssig ressourceudnyttelse, herunder at formidle og udmønte den aktuelle skovpolitik.

Landboforeningernes rådgivning i skovbrugssammenhæng har traditionelt været om læplantning, men rådgivning om skovrejsning bliver mere udbredt. Dette udføres ofte i samarbejde med Skovdyrkerforeningerne og Hedeselskabet.

Dansk Juletræsdyrkerforening rådgiver producenter af juletræer og pyntegrønt gennem et systematisk efteruddannelsesforløb, temadage, markvandring, erfagrunder m.m.

Skov & Landskab (FSL) yder rådgivning vedrørende anvendelse af brænde, flis og træpiller.

d. Andre arrangementer

Pro Silva: Et netværk af europæiske forstfolk som afholder skovbrugsfaglige arrangementer og ekskursioner vedr. naturnær skovdrift. Der er nu Pro Silva organisationer i 29 europæiske lande med i alt mere end 7.000 medlemmer. De har en fælles hjemmeside på Internettet:

www.prosilva.org

Temadage & messer: FSL arrangerer årligt en Skov & Landskabskonference. Derudover gennemfører FSL, Dansk Juletræsdyrkerforening og Hedeselskabet en række arrangementer om bl.a. skovdyrking, etablering af ny skov, driftsteknik, pyntegrønt o.l.

Langesø Skovdistrikt arrangerer årligt en messe for pyntegrønt- og juletræer.

Også certificeringsordningerne PEFC og FSC informerer om skovbrug. Se afsnit 5.2. og 7.3.4.

10.4.2 Eksisterende mål, politik og virkemidler

Skovbrugets konsulentssystem blev oprettet i 1917. I 1919 oprettedes den offentligt støttede konsulentvejledning indenfor skovbruget. Med skovloven fra 1989 fik myndighederne (hovedsagelig Skov- og Naturstyrelsen) en særlig forpligtelse til at rådgive og informere om god og flersidig skovdrift, (skovlovens formålsparagraf) og kan yde tilskud hertil. På den baggrund blev bl.a. SKOV-info samarbejdet startet under inddragelse af skovbrugets konsulentordning.

Forskningsinstitutionerne er forpligtet til at formidle resultaterne af den forskning, de udredninger og de forsøg, der gennemføres, til erhvervet.

Videnformidling i skovbrugserhvervet sker på flere niveauer: forskere og myndigheder formidler ny viden, regler og politiske tiltag ud til uddannede praktikere, der så enten udmønter den nye viden i praksis eller videreformidler til skovejere og andre praktikere, f.eks. til de udførende skovarbejdere og entreprenører, som ofte står med det helt nære ansvar for at omsætte den eksisterende viden til praksis.

Viden fra myndigheder og forskere formidles hovedsagelig gennem trykte og elektroniske medier samt gennem større temaarrangementer, mens personlige rådgivning spiller en langt større rolle ved videnformidlingen til den enkelte ejer. Formidling til skovarbejdere og entreprenører sker ofte som instruktioner og udbydning af opgaver.

10.4.3 Fremtidig indsats

Flere af skovprogrammets delmål kræver en omstilling af skovbrugserhvervet. Et meget væsentligt middel i denne omstillingsproces vil være information og formidling. I et liberalt erhverv som skovbruget, skal ændringer i skovpolitikken gennemføres via tillidsskabende dialog og saglig formidling i en bred sammenhæng. Det er således især, hvor skovprogrammet lægger op til ændrede driftsformer, at der vil være et stærk behov for formidlings- og informationsaktiviteter. De emner, der især er brug for at formidle til erhvervet, er derfor en omstilling til en mere naturnær skovdrift, bl.a. retningslinierne for bæredygtig skovdrift samt det økonomiske potentiale i naturnær skovdrift

(se bilag 2 samt afsnit 5.4, 6.3.1 og 7.3.1). Desuden vil der være behov for en særlig formidlingsindsats om bevaring af skovens naturværdier (se afsnit 6.3.3).

Rationalisering og ejerkrædsens udvikling mod færre ejere medfører, at den erhvervsrettede formidling rettes mod en stadig mindre målgruppe.

Det forventes, at Internettet vil få en stadig stigende betydning for formidlingen til skovbrugserhvervet. Den elektroniske formidling har fordele ved at være mindre ressourcekrævende og dermed billigere, ligesom opdatering kan ske nemt og hurtigt. At søge informationer på Internettet forventes at blive den mest anvendte fremgangsmåde, og i takt hermed vil tilbuddene udvides. Således planlægger Forskningscentret for Skov & Landskab at udbyde "videntjenesten" på Internettet.

Sideløbende hermed må det forventes, at den trykte information vil blive begrænset især for information, der er aktuel i en forholdsvis kort periode.

Den personlige rådgivning praktiseret i form af skovbrugets konsulenter, er stadig en meget effektiv formidlingsform, men er samtidig ganske omkostningskrævende. I et erhverv med trængt økonomi, kan denne formidlingsform derfor komme under pres. På den anden side står det klart, at den trykte og elektroniske information ikke kan stå alene, men bør suppleres, hvilket f.eks. kan være i form af ekskursioner, gruppediskussioner og tema-arrangementer. Der er derfor behov for et bredt formidlingsudbud, som inddrager både individuel rådgivning, kollektiv rådgivning – f.eks. ekskursioner, temaarrangementer m.m. – samt trykt og elektronisk formidlet information.

Grundet det begrænsede videns- og erfaringsgrundlag for naturnær skovdrift iværksættes endvidere en systematisk opbygning og udveksling af praktiske erfaringer og videnskabeligt funderet viden.

11. DEN INTERNATIONALE INDSATS

Skovprogrammets overordnede mål for den internationale indsats er på såvel globalt som regionalt niveau at fremme udvikling mod bæredygtig skovdrift, hvor beskyttelse af skovenes biologiske mangfoldighed og miljø er integreret i skovenes bidrag til den sociale og økonomiske udvikling.

11.1 Status

Der er klare danske interesser knyttet til skovene også skovene udenfor Danmark. Skovenes betydning for biodiversitet, klima og udvikling er vigtig i en global sammenhæng, herunder også vigtig for Danmark. Hertil kommer at Danmark importerer $\frac{3}{4}$ af sit træforbrug, og at skove og naturområder i Danmarks nærområder anvendes rekreativt af danskere i forbindelse med turisme og således har betydning for danskernes velfærd.

En række globale problemer knyttet til skovene er uløste. I udviklingslandene fortsætter skovrydningen. En øget bevidsthed om skovenes betydning og behovet for at bevare dem har resulteret i, at mange lande har udviklet strategier og love for skovene. Men der foreligger endnu kun i begrænset omfang konkrete resultater af denne holdningsændring. Der er flere årsager til skovrydning i udviklingslande. Generelt er de en konsekvens af udviklingslandenes sociale og økonomiske problemer, som ofte forårsager ukontrolleret rydning med henblik på landbrugsdrift. Tømmerhugst, og især illegal tømmerhugst, spiller også en rolle. Udviklingslandene mangler kapacitet til at imødegå problemerne.

Mange i-lande har tilrettelagt deres politik med henblik på fremme af bæredygtig skovdrift. Også her afventes endnu konkrete resultater. I Østeuropa søges det sikret, at de store samfundsforandringer, herunder privatisering og udvikling af markedsøkonomi, ikke fører til udhuling af de store naturværdier i de østeuropæiske skove.

Den internationale dialog om skove har bidraget med en række anbefalinger, beslutninger og analyser med henblik på en bæredygtig anvendelse og beskyttelse af skovene. Det er givet, at dialogen i sig selv har medvirket til en bevidstgørelse.

P.t. er UNFF et vigtigt forum for den globale dialog, ligesom tidligere IFF og IPF. Blandt øvrige fora og organisationer, som er vigtige for dialogen og samarbejdet er

- Biodiversitetskonventionen – har behandlet skov som tema i efteråret 2001, og emnet indgår i konventionens arbejdsprogram fra og med 2002,
- Klimakonventionen – Kyotoprotokollen under konventionen inddrager skovenes evne til at binde drivhusgasser, og brugen af energitræ som alternativ til fossile brændsler bidrager generelt til protokollens udmøntning,
- Ørkenkonventionen – udarbejder handlingsplaner og fremmer finansiering af disse for de lande, som er ramt af ørkendannelse,
- FAO – bidrager til dialogen om skoven gennem teknisk/policy bidrag fra et stort sekretariat og dialog i organisationens komitéer, herunder regionale komitéer – har desuden et program i mange udviklingslande,
- ITTO – forum for spørgsmål knyttet til handel med tropisk træ, herunder bæredygtig skovforvaltning og skovrydning,
- UNDP – finansierer en række FN-projekter, herunder også skovprojekter,
- Verdensbanken- har en strategi for sin støtte til skovene, som søger at fremme skovenes rolle i fattigdomsbekæmpelse samtidig med beskyttelse og bæredygtig forvaltning af skovene – og har nu overtaget PROFOR fra UNDP – Danmark støtter PROFOR,
- GEF – finansierer projekter med tilknytning til biodiversitets- og klimakonventionerne, herunder også skovprojekter,

- CGIAR – en sammenslutning af offentlige og private som understøtter en række forskningsinstitutioner med fokus på udviklingslande, herunder CIFOR, ICRAF og IPGRI som forsker i henholdsvis skovbrug, agerskovbrug og plantegenetiske ressourcer,
- IUFRO – en international sammenslutning af forskere og forskningsinstitutioner som gennem information, netværk, koordinering m.m. søger at fremme og styrke forskning på skovområdet,
- CITES/ Washingtonkonventionen – regulerer international handel med truede arter - der er i dag kun få tømmerarter omfattet af CITES, men der er en tendens til at antallet stiger.

Der arbejdes internationalt på tre niveauer, globalt, regionalt (EU, Europa) og nordisk/Østersø området.

11.2 Eksisterende mål og virkemidler

De danske internationale mål og midler på skovområdet er tidligere fastlagt i forbindelse med trope-skovshandlingsplanen (1992), Strategi for Bæredygtig Skovdrift (1994), samt en række retningslinier udgivet med henblik på udviklings- og miljøbistand. Sigtelinierne er endvidere vedtaget i forbindelse med en række Folketingsbeslutninger og er senest opsummeret i regeringens bæredygtighedsstrategi (2002):

” Danmark vil fortsætte indsatsen for et fortsat stadigt mere forpligtende *internationalt samarbejde* på skovområdet gennem internationale aftaler og konventioner. Danmark vil følge op på internationale aftaler, fremme bæredygtig skovdrift og stille erfaringer til rådighed for andre. Den danske miljø- og udviklingsbistand skal medvirke til, at modtagerlandene kan implementere internationale konventioner, aftaler og anbefalinger om natur og skov. Endvidere skal vi sikre, at vi i vores brug af importeret træ tilgodeser de produkter, der er produceret bæredygtigt og lovligt”.

Der er en række virkemidler til rådighed med henblik på fremme af denne målsætning. Disse kan opdeles i fire kategorier:

- globale og regionale forhandlinger
- handel
- udviklings- og miljøbistand
- forskning og uddannelse

11.2.1 Globale og regionale forhandlinger.

Der har været arbejdet for, at et forpligtende samarbejde på skovområdet blev udmøntet i en skovkonvention. Dette mål har ikke kunnet opfyldes, men der er dog vedtaget over 300 anbefalinger om bæredygtig skovdrift indenfor rammerne af FN's forhandlingsfora, IPF og IFF. Med oprettelsen af UNFF i 2000 lægges der vægt på, at disse mange anbefalinger udmøntes i praksis.

Det er samtidig erkendt, at spørgsmål om skovene må behandles i nær tilknytning til en række andre emner så som økonomisk og social udvikling, biologisk mangfoldighed, handel, landbrug m.m. Der er derfor behov for at inddrage behandlingen af skovsektoren i behandlingen af disse andre sektorer. Dette er i praksis sket gennem deltagelse i drøftelser om skove i flere fora og oprettelse af CPF (Collaborative Partnership on Forests).

Danske mærkesager har de seneste år været fremme af nationale skovprogrammer, kriterier og indikatorer for bæredygtig skovdrift og vurdering af mulighederne for finansiering af bæredygtig skovdrift.

11.2.2 Handel

Der har fra dansk side været arbejdet for en vis samordning/koordinering af de internationale certificeringsordninger. Disse får stadig større udbredelse, men området bærer fortsat præg af splittelse IFF, IPF og UNFF har gennem en række anbefalinger anerkendt certificering som et nyttigt instrument til fremme af bæredygtig skovdrift og samtidig påpeget behovet for at styrke de forskellige ordningers sammenlignelighed og sikre fuld deltagelse af alle berørte parter i certificeringsindsatsen.

11.2.3 International bistand

Bistandsindsatsen er en vigtig del af den internationale indsats, som bl.a. bidrager til at udmønte internationale konventioner og anbefalinger.

Bistanden tilrettelægges og prioriteres i samarbejde med modtagerlandene. Fattigdomsbekæmpelse er et centralt element i dansk udviklingspolitik, som bl.a. fremmes gennem støtte til en bæredygtig udvikling. Miljø er et tværgående hensyn i udviklingsbistanden og et bærende element i miljøbistanden.

Generelt har bistanden til skovområdet i udviklingslande været fokuseret på

- kapacitetsopbygning og styrkelse af institutioner,
- bevidstgørelse af befolkningen om skovens betydning og inddragelse af dem i beslutninger, der vedrører skovens drift og anvendelse,
- støtte til politiske processer, lovgivning og strategier m.v.,
- træning og uddannelse,
- beskyttelse og forvaltning af særligt sårbare og bevaringsværdige skove,
- demonstrations- og pilotprojekter om bæredygtig skovdrift.

Bistanden på skovområdet i Øst- og Centraleuropa har fokuseret på beskyttelse af biodiversitet i skovene, herunder områder der beskyttes i henhold til Bernkonventionen og EU-direktiver, bæredygtig skovdrift, bynære skove, friluftsliv, inddragelse af offentligheden, organisering, udvikling og rådgivning i privatskovbruget, formidling til erhvervet og certificering m.m.

Danmark yder endvidere en stor multilateral bistand svarende til omkring halvdelen af den samlede udviklingsbistand. Denne bistand går bl.a. til en række af de ovenfor nævnte organisationer som arbejder for fremme af bæredygtig skovdrift.

11.2.4 Forskning og information

Specifikt på skovområdet har Danmark gennem mere end 30 år opbygget erfaring og forskningskapacitet indenfor skovgenetiske ressourcer i udviklingslande på Danida Forest Seed Centre (DFSC). Gennem centret støtte en række aktiviteter i udviklingslande.

Endvidere har Danida ydet støtte til CGIAR systemet og til IUFRO.

Flere af de højere lærestudier har været involveret i skovforskning i udvikling. Bl.a. er der gennemført en række Ph.d. projekter på området på KVL. I perioden 1995- 2000 er der gennemført en række programmer om tropisk skov i et samarbejde mellem forskningsinstitutioner og højere læreanstalter indenfor rammerne af det Strategiske Miljøforskningsprogram.

Danida og Danced har iværksat en række samarbejds- og twinning aktiviteter med institutioner i udviklingslande. Det gælder således Danida's ENRECA program og Danced's SLUSE program, som koordineres af KVL.

Endelig skal Danmark huse sekretariatet for Global Biodiversity Information Facility, der vil blive en vigtig facilitet i forvaltningen af skovenes biodiversitet.

11.3 Fremtidig indsats

Skovprogrammets internationale målsætning er fortsat at fremme implementering af bæredygtig skovdrift. Dette overordnede delmål er detaljeret i to delmål nemlig

1. en sikring af en sammenhængende indsats af stadig mere forpligtende karakter i internationale forhandlingsfora understøttet af bilateralt, regionalt og multilateralt samarbejde, handel, forskning, information og folkeoplysning såvel nationalt som internationalt, og
2. sikring af en sammenhæng mellem national og international indsats, således at holdninger til internationale skovforhold understreges af national handling.

Den nye målsætning adskiller sig ikke markant fra den hidtidige. Der vil således også generelt i fremtiden blive arbejdet på basis af følgende virkemidler:

- konkret implementering af internationale anbefalinger og resolutioner, samtidig med at samarbejdet gøres stadig mere forpligtende,
- styrke samarbejdet mellem konventioner og organisationer m.fl. for at sikre en mere effektiv indsats og udnytte mulighederne for synergi,
- fremme sammenhængen mellem handel og bæredygtig skovdrift,
- fortsætte brugen af den tværsektorelle udviklings- og miljøbistand rettet mod skovene - indsatsen skal understøttes af den danske ressourcebase,
- fortsat sikre at bæredygtig skovdrift kommer fattige lokalsamfund, herunder oprindelige folk, til gode,
- i erkendelse af at Danmark er et lille land med begrænsede ressourcer, underlægges relevante fora en nøje vurdering og prioritering, således at indsatsen særligt lægges i fora, hvor danske målsætninger kan forfølges mest effektivt.

11.3.1 Fremtidig indsats ved globale og regionale forhandlinger

De internationale skovforhandlinger sker p.t. indenfor rammerne af UNFF. Her vil der fra dansk side udover ovenstående punkter specifikt blive arbejdet for

- opstilling af klare succeskriterier for UNFF's arbejde,
- fremme af nationale skovprogrammer, herunder retningslinier for bæredygtig drift og udvikling af skovene, realistiske rapporteringsprocedurer m.v., gennem praktisk vejledning, eksempler, erfaringsudveksling og formulering af koncepter og processer, herunder forenkling af rapporteringsprocedurer og øget koordinering af rapporteringskrav fra diverse internationale fora,
- sikre at UNFF's arbejde for bæredygtig skovdrift indgår i arbejdet indenfor rammerne af Kyoto-protokollen, samt ørken- og biodiversitetskonventionerne,
- arbejdet for at styrke samarbejdet i CPF, bl.a. ved etablering af konkrete mål for UNFF's arbejde senest i 2002.

Udover UNFF forventes en væsentlig indsats indenfor rammerne af Kyoto-protokollen og Biodiversitetskonventionen.

Der vil blive lagt vægt på, at Kyoto-protokollen udmøntes således, at fremtidige CO₂-binding i skove 1) ikke udhuler protokollens overordnede målsætning om emissionsreduktioner, og 2) skaber sam-

spil mellem klimapolitik og skovpolitik, således at udmøntningen af øget CO₂ binding i skovene understøtter en bæredygtig udvikling. Dette gælder bl.a. i forbindelse med aktiveringen af de såkaldte JI og CDM mekanismer.

Under Biodiversitetskonventionen revideres p.t. arbejdsprogrammet for skov. Der er behov for handling, og der lægges derfor nu mere vægt på konkret implementering fremfor registrering, monitorering og forskning. Danmark støtter denne udvikling, som også svarer til den danske holdning i UNFF. Det nye arbejdsprogram skal behandles på partskonferencen i april 2002.

På regionalt niveau vil den danske indsats i EU tilstræbe

- en integration af skovområdet i andre relevante politik-områder i EU med henblik på at synliggøre og styrke skovområdet, herunder sikre en bedre koordinering,
- en effektiv tilrettelæggelse af det kommende danske EU-formandskab bl.a. med henblik på opfølgning af EU's skovstrategi (Kommissionen skal forelægge en evaluering i 2003), EU's udvikelse og særlig koordinering vedr. handel med træ (certificering).

11.3.2 Fremtidig indsats vedr. handel

Indenfor rammerne af UNFF vil der blive arbejdet på emner som bekæmpelse af illegal handel, værdisætning af skovene og retningslinier for offentlige indkøb af træ. UNFF kan på dette område bidrage til arbejdet i WTO, således at spørgsmålet om international handel med træ indgår i denne sammenhæng.

Bæredygtig skovdrift fremmes bl.a. gennem fortsat udvikling af certificeringsindsatsen. Området er splittet, og der må i både UNFF og EU arbejdes for at samle og styrke certificeringsbestrebelse. Selvsagt må dette arbejde foregå og resultaterne heraf sikres at være i overensstemmelse med WTO aftalerne. I den forbindelse er det afgørende, at der tages højde for udviklingslandenes situation, og at der ikke etableres nye handelshindringer. Endelig må det klarlægges, hvorledes handelsliberalisering kan understøtte og ikke modvirke bæredygtig udvikling af verdens skove.

På national plan vil der blive arbejdet for at informere og vejlede om tropisk træ, bl.a. med henblik på at fremme, at offentlig indkøb af tropisk træ kun omfatter træ, som er bæredygtigt og lovligt produceret.

11.3.3 Fremtidig indsats vedr. udviklings- og miljøbistand

Regeringen har fastlagt fire hovedprioriteter for den danske udviklings- og miljøbistand:

- direkte fattigdomsbekæmpelse,
- fremme af demokrati og menneskerettigheder,
- fremme af kvinders rolle i udviklingsprocessen, samt
- styrkelse af kampen mod terrorisme.

Generelt er miljø et tværgående emne i bistanden, og bæredygtig udnyttelse af skov- og naturressourcer kan indgå i såvel en social, en økonomisk som en miljømæssig sammenhæng.

I mange udviklingslande, særligt i de fattigste, er store dele af befolkningen afhængig af skov- og naturressourcerne, som bl.a. forsyner de lokale samfund med brænde, gavntræ samt foder- og græsningsmuligheder. Skovene tilbyder også muligheder for indtægtsgivende aktiviteter f.eks. i form af medicinplanter og honningproduktion. Skovene udgør desuden et vigtigt værn mod blandt andet jorderosion og er derved en stabiliserende faktor i forhold til landbrug, bosættelser og vandløb.

Alene i det sydlige Afrika anslås det, at mere end 75 millioner mennesker i forskelligt omfang er afhængige af og udnytter lokale skovområder, hvis langsigtede eksistens beror på, at områderne udnyttes bæredygtigt, hvilket ofte ikke er tilfældet.

Bistand til bæredygtig udnyttelse af skov- og naturressourcer kan derfor være et vigtigt element i fattigdomsbekæmpelsen, ligesom det kan bidrage til udvikling af nærdemokrati og decentral beslutningskompetence. Dansk skovbistand har gennem en årrække været rettet mod blandt andet at styrke lokalsamfundenes inddragelse i planlægning og drift af skovene. Denne indsats rettes i særlig grad mod oprindelige folk og kvinder og deres roller, idet det ofte traditionelt er disse grupper, der spiller den største rolle i forbindelse med udnyttelsen af skovene. Det er hensigten i den fremtidige bistand at fortsætte denne indsats.

Det er i længden uholdbart at skabe en skovdrift, som er afhængig af støtte. Fremme af langsigtede finansieringsmekanismer og indtjeningsmuligheder vil derfor blive styrket i det fremtidige bistandsarbejde. Det gælder på flere niveauer, således bl.a. i forbindelse med Danida's privatsektor-program og i forbindelse med community forestry aktiviteter, hvor fremme af indtægtsgivende virksomhed i lokalbefolkningen er en integreret del af fattigdomsbekæmpelsen.

I tørre egne, primært i Afrika, findes nogle helt særlige behov for genskabelse af skovdække for at standse ørkenspredningen. Danmark vil her fortsat være aktiv med bistand vedr. skov og agerskovbrug med baggrund i DFSC og indenfor rammerne af Ørkenkonventionen.

Blandt virkemidlerne vil fortsat være kapacitetsopbygning, fremme af nationale skovprogrammer, certificering, lokal selvforvaltning, bæredygtig skovforvaltning i skovenes bufferzoner, sikring af skovenes naturværdier og biodiversitet, fremme af økoturisme, produktion, udvikling og markedsføring af ikke-træbaserede produkter samt information, undervisning og formidling af skovenes værdier.

Der vil blive arbejdet for at også internationale udviklingsorganisationer inddrager hensynet til miljø og bæredygtig forvaltning af naturressourcer, herunder skove, som led i målet om en bæredygtig udvikling.

11.3.4 Fremtidig indsats vedr. forskning og uddannelse

Den løbende udvikling af den danske ressourcebase med henblik på den internationale indsats er fortsat en stor opgave. Dette vil bl.a. ske gennem

- placering af personale i internationale organisationer og forskningsinstitutioner, f.eks. som juniorekspert, trainees m.m.,
- udsendelse af juniorekspert i Danida regi,
- trainees ("føl-ordninger") i Danida -regi, hvor mindre erfarne medarbejdere følger erfarne i forbindelse med internationale opgaver,
- fortsat udvikling af KVL's toårige overbygningsuddannelse "Agricultural Development",
- udvikling af programmer rettet mod international kvalificering af danske studerende,
- rokeringsordninger i organisationer og institutioner, som sikrer at flere medarbejdere har indsigt i internationale forhold.

BILAG 1. FORKORTELSER

Forkortelse	Forklaring
CDM	Cleaner Development Mechanism – mekanisme under Kyotoprotokollen hvor i-lande kan påvirke atmosfærens indhold af drivhusgasser gennem aktiviteter i udviklingslande og indregne resultatet i eget drivhusgas-regnskab
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural Research – en international sammenslutning som danner ramme for en række forskningsinstitutioner med fokus på jordbrug i udviklingslande
CIFOR	Center for International Forestry Research – en international skovforskningsinstitution under CGIAR
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Fauna and Flora
CPF	Collaborative Partnership on Forests – samarbejds- og koordineringsenhed oprettet med henblik på at fremme UNFF's arbejde ved at inddrage og koordinere med andre internationale organisationer på skovområdet
CSD	Commission on Sustainable Development, FN's Kommission for Bæredygtig Udvikling
Danced	Danish Cooperation for Environment and Development – miljøbistand til udviklingslande, Miljø- og Energiministeriet (aktiviteten overføres til Udenrigsministeriet)
Dancee	Danish Cooperation for Environment in Eastern Europe – miljøbistand til Øst- og Central-europa, Miljøministeriet
Danida	Danish Development Assistance - bistand til udviklingslande, Udenrigsministeriet
DFSC	Danida Forest Seed Centre – Danida's skovfrøcenter
DJF	Danmarks JordbrugsForskning
DMU	Danmarks Miljøundersøgelser
DTU	Danmarks Tekniske Universitet
EFI	European Forest Institute – Det Europæiske Skovforskningsinstitut
EFICS	European Forestry Information and Communication System – skovstatistik under EU
ENRECA	Enhancement of Research Capacity in Developing Countries – Danida program som har til formål at styrke u-landenes forskningskapacitet
EU	Den Europæiske Union
EUD	Erhvervsuddannelse
FAO	Food and Agriculture Organization, FN's landbrugs- og førevereorganisation
FN	De Forenede Nationer
FSC	Forest Stewardship Council – en global certificeringsordning
FSL	Forskningscentret for Skov & Landskab
GEF	Global Environment Facility – international finansieringsmekanisme der finansierer projekter med tilknytning til biodiversitets- og klimakonventionerne
GEUS	Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse
ha	hektar, arealenhed = 10.000 m ²
ICRAF	International Centre for Research in Agroforestry - en international forskningsinstitution under CGIAR med fokus på agerskovbrug
IFF	Intergovernmental Forum on Forests, FN forhandlingsforum om skove
IPF	Intergovernmental Panel on Forests, FN forhandlingsforum om skove
IPGRI	International Plant Genetic Research Institute, en international forskningsinstitution under CGIAR med fokus på plantegenetiske ressourcer

ITTO	International Tropical Timber Organization – international organisation vedrørende handel med tropisk træ
IUFRO	International Union of Forest Research Organizations - international sammenslutning af forskningsinstitutioner og forskere på skovområdet
IØSL	Institut for Økonomi, Skov og Landskab (på KVL)
JI	Joint Implementation, mekanisme under Kyotoprotokollen hvor i-lande kan påvirke atmosfærens indhold af drivhusgasser gennem aktiviteter i andre i-lande og indregne resultatet i eget drivhusgas-regnskab
KVL	Den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole
KVU	Kortere videregående uddannelser
LVU	Lange videregående uddannelser
MVU	Mellemlange videregående uddannelser
NFI	National Forest Inventory
PEFC	Pan European Forest Certification - en europæisk certificeringsordning
PROFOR	Programme on Forests – skovpolitisk støtteprogram rettet mod udviklingslande, oprettet af UNDP og overført til Verdensbanken
SLing	Skov- og landskabsingeniør
SLU	Sveriges LandbrugsUniversitet
SLUSE	Sustainable Land Use and Natural Resource Management, uddannelsesprogram finansieret af Danced
SMP	Det Strategiske Miljøforskningsprogram
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development, FN's Konference om Miljø og Udvikling, Rio, 1992
UNDP	United Nations Development Programme, FN's udviklingsprogram
UNFF	United Nations Forum on Forests, FN forhandlingsforum om skove
WWF	World Wide Fund for Nature - Verdensnaturfonden

BILAG 2. DANSKE RETNINGSLINIER FOR BÆREDYGTIG SKOVDRIFT PÅ EJENDOMSNIVEAU

Retningslinierne for bæredygtig skovdrift bygger på principperne for naturnær skovdrift.

Naturnær skovdrift har et klart økonomisk sigte og indebærer samtidig at skovdriften tilrettelægges således, at kontinuiteten i skovdækket sikres ved at foryngelserne i fremtiden kan ske ved selv-foryngelse, af at valget af træarter baseres på økologisk tilpasning til lokaliteten hvilket vil fremme anvendelse af lokalitetstilpassede/tilpasningsdygtige - især hjemmehørende træer og buske. En skov i naturnær drift vil typisk bestå af en blanding af mange træarter i forskellige aldre. Naturnær drift indebærer desuden at anvendelsen af hjælpepestoffer minimeres eller helt undlades. Naturnær skovdrift understøtter og styrker generelt skovens robusthed, modstandsdygtighed overfor klimaændringer, biologisk mangfoldighed og de miljøbeskyttende funktioner.

Endelig vil naturnær skovdrift skabe et attraktivt og kontinuert skovbillede og dermed også styrke skovens sociale funktioner f.eks. deres anvendelse til friluftsliv og naturformidling.

Det er dog klart, at selv den "naturvenlige" naturnære skovdrift - i sin klassiske udformning ikke kan stå alene, men bør suppleres med en række specielle tiltag til målrettet fremme af bæredygtighedens økonomiske, økologiske og sociale elementer.

Det anbefales generelt, at konvertering først indledes ved optimal omdriftsalder eller i forbindelse med tvangshugst af eksisterende bevoksninger, når det er dyrkningsteknisk muligt og økonomisk fordelagtigt. Det vil derfor tage en eller flere trægenerationer før en fuld transformering af skoven til naturnære strukturer har fundet sted. Tilsvarende vil det tage lang tid før de forventede økologiske effekter fuldt slår igennem.

Det økologiske element skal specielt styrkes ved udlæg af urørte bevoksninger eller skove, sikring af nøglebiotoper, genskabelse af "naturlige" vådområder samt bevarelse af træer til henfald og død i produktionsskoven (retningslinie 11).

Det sociale element indebærer bl.a. sikring af kulturarv (fortidsminder, gamle driftsformer mv.), gode arbejdsforhold og gode muligheder for friluftslivet. Det er veldokumenteret, at skovene er en vigtig ramme for befolkningens friluftsliv og således udgør et væsentligt velfærdsgode i det danske samfund. Denne funktion skal styrkes gennem gode adgangsforhold til skovene, bl.a. ved anlæg og vedligehold af veje og stier, etablering af friluftsfaciliteter og områder til mere intensive friluftaktiviteter (retningslinie 12).

Endelig tilgodeses det økonomiske element særligt ved muligheden for at anvende dele af arealerne til andre driftsformer end den naturnære (retningslinie 13).

Retningslinierne er frivillige. De kan anvendes operationelt på bevoksnings-, skov-, eller ejendomsniveau; dvs. fredskov såvel som ikke-fredskov. Retningslinierne kan også anvendes på skov, der etableres på landbrugsjord (skovrejsning).

Grundlaget for skovdriften er hensynet til flersidigheden, dvs. at skovene skal dyrkes med henblik på at vedligeholde eller forbedre produktionen af træ og andre produkter såvel som skovens naturhistoriske, kulturhistoriske, miljøbeskyttende og rekreative funktioner.

Retningslinierne 1- 10 beskriver en række principper og hensyn, som sikrer at den almindelige daglige skovdrift udvikles i en naturnær retning. Disse retningslinier er efterfølgende suppleret af en række særlige sociale, økologiske og økonomiske elementer i retningslinierne 11- 13. Der er her tale om særlige hensyn, der ikke nødvendigvis indgår i de daglige driftsmæssige rutiner, samt i retningslinie 13 særlige intensive driftsformer. Gennem naturnær skovdrift og iagttagelse af en række sociale, økologiske og økonomiske hensyn, vil retningslinierne som helhed sigte mod bæredygtig skovdrift.

<p><u>1. Sikring af produktionen og dyrkningsgrundlaget.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Det vedvarende skovdække, og dermed skovklimaet, sikres og forbedres gennem reduceret brug af renafdrifter og fastholdelse af tilstrækkelig biomasse. • Der vælges træarter, som giver en høj og stabil produktion af træ og andre skovprodukter og bevarer jordens frugtbarhed. • Udtag af næringsstoffer ved hugst skal ske under hensyntagen til jordens ydeevne (forvitring). Dog kan der tilføres næringsstoffer svarende til den mængde, der bortføres med biomasse, og som tabes ved udvaskning. Der skal tages hensyn til (indregnes) det bidrag, som tilføres fra omgivelserne. • I omstillingsfasen kan genskabelse af jordens frugtbarhed ske, hvor denne historisk set er forringet som følge af tidligere overudnyttelse, og hvor der ikke er særlige hensyn knyttet til arealets næringsfattige tilstand.
<p><u>2. Opbygning af et bredt og stabilt udbud af forskellige produkter</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Driften skal fremme produktion af kvalitetstræ og andre produkter. Produktion af kvalitetstræ kan dog fraviges på lavproduktive lokaliteter, samt hvor natur- eller kulturhistoriske forhold tilsiger det. • Skoven opbygges, så den består af forskellige træarter med variation til forskellige aldre på det enkelte areal.
<p><u>3. Anvendelse af lokalitetstilpassede træarter og provenienser</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Anvendelsen af hjemmehørende arter og lokalt tilpassede provenienser fremmes mest muligt. • Ikke-hjemmehørende træarter kan anvendes, hvor de er lokalitetstilpassede og ikke truer skovens biologiske værdier. • Lokalitetens variation udnyttes til at sikre et varieret valg af træart.
<p><u>4. Fremme af træartsblandinger</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Naturlige successionsforløb og træartsblandinger, herunder opvækst af ledsagearter, fremmes. • Sjældne, naturligt hjemmehørende arter beskyttes eller fremmes.
<p><u>5. Fremme af naturlig foryngelse m.m.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Der anvendes naturlig foryngelse, hvor arter og provenienser er tilpasset til lokaliteten. • Hvor lokal erfaring og lokalitetsforholdene tilsiger et arts- og/eller et proveniensskifte henholdsvis en artsberigelse gennemføres plantning henholdsvis såning. • Skov med selvfor yngelsesmulighed for ynges i princippet uden brug af renafdrifter. Større foryngelseshuller kan anvendes hvor særlige forhold gør det ønskeligt at fremkalde foryngelse, herunder hvor æstetiske/rekreative behov taler derfor. • Hvor renafdrifter fortsat finder sted søges de negative effekter minimeret f.eks. ved at fastholde naturlig opvækst på arealet. • Foryngelseshugst må ikke finde sted før bevoksningen er hugstmoden, med mindre der er tale om arealer med specielle driftsformer, eksempelvis stævningsskov. I uensaldrende eller fleretagerede bevoksninger gælder hugstmodenhedskriteriet på enkelttræniveau. • Det tilstræbes, at der stedse på arealerne findes naturlig opvækst, der vil kunne etablere ny skov.
<p><u>6. Forbedring af skovstrukturene inkl. skovbryn</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skovdriften skal generelt fremme foryngelsesformer, der sikrer et vedvarende skovdække. • Skovplejen skal understøtte udviklingen af arts- og strukturvariationen. • Hvor de lokale forhold tilsiger udvikling af naturnære og stabile skovbryn og lignende bevoksninger med stort indhold af hjemmehørende arter ud til åben mark, langs veje, brandlinier, vandløb og søer m.v., opbygges og vedligeholdes disse gennem naturlig integration i skovdriften. • Ved arronderingstilplantning bør karakteristiske gamle træer i det oprindelige bryn bevares.
<p><u>7. Økologisk og biologisk plantebeskyttelse⁴</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dyrkningssystemer, der er afhængige af løbende tilførsel af pesticider, udvikles og tilpasses gennem omstillingsfasen, således at denne tilførsel kan ophøre. • Kultur- og biotekniske metoder til kontrol af skadevoldere fremmes. • Der gives mulighed for en regulering af belastende friluftaktiviteter for at beskytte særlige sårbare områder.

⁴ Pesticider omfatter i disse retningslinier primært industrielt fremstillede stoffer, der har en dokumenteret giftig virkning overfor visse levende organismer, planter, dyr eller svampe. Derimod omfattes ikke midler godkendt til økologisk jordbrug, påsmøring af repellanter, idet der her kun vil være begrænset eksponering af naturen, samt pheromoner, som ikke spredes, men kun anvendes som duftkilde.

<p>8. <u>Økosystemtilpasset vildtpleje.</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Vildtforvaltningen udføres så flersidigheden i skovdriften tilgodeses, herunder sikring af det lokalitetstilpassede træartsvalg og naturlig foryngelse. • Hegn kan anvendes hvor frembringelse af stabile og træartsrige kulturer af god kvalitet tilsiger det. • Eventuelle tiltag til gavn for vildtet såsom vildtagre- og lommer udføres som led i den øvrige drift, f.eks. gennem slåning af vegetation i lysninger og langs spor, samt anvendelse af stævningsskov og urørt skov som vildtlommer. • Vildtagre placeres på agerjord. Hvor særlige vildtforvaltningsmæssige grunde taler for det, kan vildtagre anlægges på læggepladser, i brandlinier eller tilsvarende småarealer. • Hegning for græssende husdyr i skoven skal ske på en måde, der ikke blokerer for fauna passage.
<p>9. <u>Økosystemtilpasset skovteknik</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Der anvendes hugst-, transport- og foryngelsesteknikker, der skåner lokaliteten og bevoksningen. • Jordbearbejdning begrænses mest muligt. • Ved foryngelser og andre driftstiltag bevares og beskyttes litter- og humuslaget i videst muligt omfang. • Der tages hensyn til fortidsminder og kulturhistoriske spor i driften. • Ved anlæg og vedligeholdelse af skovens infrastruktur skal der tages hensyn til natur, miljø, fortidsminder og friluftsliv • Der sikres gode arbejds- og transportlinier i skoven og den enkelte bevoksning. • Brandbeskyttelsesplaner anbefales, og der bør anlægges brandbælter på udsatte steder.
<p>10. <u>Registrering, planlægning, information og uddannelse</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skovens ejer og ansatte skal have den bedst mulige viden med henblik på at fremme bæredygtig skovdrift. Et middel hertil er registrering af 1) arealets benyttelse (såvel produktion som friluftsliv), 2) offentlige reguleringer (fredninger o. lign.), 3) nøglebiotoper, og 4) fortidsminder m.v. • Skovbruget – ejer og medarbejdere - skal være villige til at indgå i dialog med lokalsamfundet med henblik på en god udnyttelse af viden om skovens natur- og kulturhistorie samt formidling af driftsformål. • Skovejeren overvåger og fører tilsyn med skovdriften, og det skal herunder sikres, at de ansatte inkl. entreprenører varetager deres arbejdsopgaver sikkert og kvalificeret samt overholder de gældende retningslinier for skovdriften, herunder skovloven.
<p>11. <u>Særlige tiltag til fremme og sikring af den biologiske mangfoldighed</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Der udlægges urørt skov hvor 1) bevaring af enestående biologiske værdier forudsætter at skoven lades urørt, 2) hvor urørt skov mest hensigtsmæssig understøtter netværk (f.eks. korridorer) i landskabet og 3) hvor det i øvrigt ud fra en økologisk og økonomisk afvejning findes hensigtsmæssigt. • Der efterlades et antal træer i produktionsskoven til naturlig henfald og død (redetræer og dødt ved) . • I forbindelse med planlægning og udførelse af opgaver i skoven tages der hensyn til nøglebiotoper. • Søer, vandløb, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og overdrev, der hører til skoven og er ændret gennem dræning eller andre indgreb, tilbageføres under hensyntagen til de økonomiske muligheder til den oprindelige tilstand. Hvor en eksisterende afdræning er af væsentlig betydning for det eksisterende skovsystems stabilitet, kan denne dog vedligeholdes.
<p>12. <u>Sikring og forbedring af særlige skovfunktioner</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Skovens landskabelige funktioner skal sikres og forbedres, f.eks. kan udsigtspunkter friholdes for opvækst, og der skal tages hensyn til landskabsformerne ved skovrejsning m.v. • Skovdriften skal tilsikre, at vigtige kulturhistoriske spor bevares. • Stævningsskove og andre gamle driftsformer af væsentlig kulturhistorisk, biologisk eller landskabelig værdi bør fortsat drives efter de gamle principper. • Mulighederne for friluftsliv og naturoplevelser i skoven skal sikres og forbedres, bl.a. ved gode adgangsforhold, herunder etablering af veje og stier, friholdelse af udsigtspunkter for opvækst og udpegning af områder til intensivt friluftsliv.
<p>13. <u>Særlige intensive driftsformer</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • På mindre arealer kan anvendes intensive driftsformer, som f.eks. dyrkning af juletræer og pyntegrønt. Placering og drift af disse arealer udvikles i natur- og miljøvenlig retning. Det drejer sig om en minimal og miljøforsvarlig brug af pesticider og kompensationsgødskning. Denne produktion vil ikke kunne anses for naturnær.

BILAG 3. OPFØLGNING PÅ NATURSKOVSTRATEGIEN- 1992

Naturskovsstrategien blev til i 1992 for at bevare de danske skoves biodiversitet. Allerede ved strategiens tilblivelse blev det fastlagt, at der i statsskovene skulle ske en sikring af al naturskov (skønnet ca. 8.000 ha) samt eksisterende egekrat, græsningsskove, stævningsskove og urskovsagtige skove. Den første milepæl i det fremadrettede arbejde er år 2000. Strategiens målsætning er, at vi på nuværende tidspunkt skal have sikret 5000 ha urørt skov og 4000 ha med gamle driftsformer. Måltallene er nået, jf. nedenstående aktuelle status for udmøntning af Naturskovsstrategiens arealmålsætninger for år 2000.

	Private skove		<u>Statsskov</u>	<u>I ALT</u>
	Skovlovsaftaler	Fredninger ¹		
Urørt	1.500 ha	530 ha	4.470 ha	6.500 ha ⁵
Plukhugst	1.650 ha	(1.400 ha)	4.600 ha ²⁰	7.650 ha
Græsning	870 ha ³	(200 ha)	1.800 ha ⁴	2.870 ha ⁵
Stævning	50 ha	(120 ha)	180 ha	350 ha ⁵
Andet		70 ha		70 ha

1) Verserende fredningssager skønnes at tilføre 1.000-1.500 ha yderligere til det beskyttede areal.

2) Heri indgår arealer, som først overgår til plukhugst efter 2000.

3) Størstedelen (ca. 750 ha) er enge og overdrev i tilknytning til skov.

4) Incl. Jægersborg Dyrehave, ca. 700 ha.

5) Private arealer med græsning og stævning, hvor der ikke er indgået skovlovs-aftale, er ikke medtaget.

Tal i parentes er minimumstal.

Udlæg af arealer i de private skove er primært sket gennem frivillige aftaler, hvori indgår økonomisk kompensation (tilskud) for det driftsøkonomiske tab, der er konsekvenserne af aftaleindgåelsen.